

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στον Βόλο:

Ο Ρόλος των Κοινωνικών

Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στην Κοινωνική Ανάπτυξη

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Κ. ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ

ΒΟΛΟΣ 2025

Υπεύθυνη Δήλωση : Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην διπλωματική μου εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά, ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Σεπτέμβριος, 2025.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Αρβανιτίδη Πασχάλη, Καθηγητή του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών για τη συνεργασία και τη καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Τέλος, οφείλω να εκφράσω τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου στην οικογένεια μου, που είναι δίπλα μου σε όλες μου τις προσπάθειες και με την ανιδιοτελή υποστήριξη τους, με βοηθούν να πραγματοποιήσω τους στόχους μου.

Περιεχόμενα

Κατάλογος Πινάκων	5
Κατάλογος Γραφημάτων	5
Περίληψη	7
Abstract	8
Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 2 – Θεωρητικό Πλαίσιο και Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα	12
2.1. Ορισμός και ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας	12
2.2 Χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων	15
2.3. Πλαίσιο λειτουργίας και νομικό καθεστώς των Κοιν.Σ.Επ. στην Ελλάδα	18
2.4 Κατάσταση και εξέλιξη της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα	20
2.5 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξή της Κ.Α.Λ.Ο.	22
2.6 Κ.Α.Λ.Ο. και Κοινωνική Ανάπτυξη	26
Κεφάλαιο 3 – Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στον Βόλο.....	29
3.1 Γενική επισκόπηση της Κ.Α.Λ.Ο. στην περιοχή του Βόλου	29
3.2 Παρουσίαση των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο και εξέλιξη τους	31
3.3 Εμπειρίες των πολιτών από την εφαρμογή της ΚΑΛΟ στον Βόλο	42
3.4 Προβλήματα και ανάγκες που καλύπτουν οι Κοιν.Σ.Επ. στην πόλη	46
Κεφάλαιο 4 – Ανάλυση Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο.....	51
4.1 Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογία	51
4.1.1 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	52
4.1.2 Μεθοδολογία	52
4.2 Οι Απόψεις των Πολιτών – Ανάλυση Ερωτηματολογίου.....	54
4.2.1 Δημογραφικά Στοιχεία	54
4.2.2 Γνώση και Τοπική Αναγνωρισιμότητα των Κοιν.Σ.Επ.	60
4.2.3 Οικονομική και Κοινωνική Συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ.	65

4.2.4 Συγκριτική Θέση Κοιν.Σ.Επ. έναντι Συμβατικών: Αξία, Κριτήρια και Προτίμηση	69
4.2.5 Ανταγωνιστικό Περιβάλλον και Επιπτώσεις στη Βιωσιμότητα των Κοιν.Σ.Επ.....	75
4.2.6 Προθέσεις Συνεργασίας και Ενεργής Στήριξης.....	77
4.3 Οι απόψεις των Κοιν.Σ.Επ. – Ανάλυση Συνεντεύξεων.....	81
4.3.1 Παρουσίαση – Ιστορικό των Κοιν.Σ.Επ.	82
4.3.2 Παρουσίαση Απαντήσεων Συνεντεύξεων Κοιν.Σ.Επ.....	83
4.4 Αντίκτυπος των Κοιν.Σ.Επ. στην Κοινωνική Ανάπτυξη του Βόλου	92
4.5 Κριτική Αξιολόγηση της Λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.....	93
Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα	95
5.1 Επίδραση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στον Βόλο	95
5.2 Προτάσεις για τη βελτίωση των Κοιν.Σ.Επ. στην περιοχή	96
5.3 Κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα	97
Βιβλιογραφία	98

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Κοιν.Σ.Επ. Βόλου (πηγή: ΓΕΜΗ).....	31
---	----

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Φύλο ερωτώμενου	55
Γράφημα 2: Ιστόγραμμα για το έτος γέννησης των ερωτώμενων	56
Γράφημα 3: Ηλικιακή Κατανομή Συμμετεχόντων	57
Γράφημα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης ερωτώμενου.....	58
Γράφημα 5: Απασχόληση ερωτώμενου	58
Γράφημα 6: Μηνιαίο Οικογενειακό Εισόδημα ερωτώμενου (σε σύγκριση με το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα στην Ελλάδα)	59
Γράφημα 7: Γνώση έννοιας Κοιν.Σ.Επ.....	61
Γράφημα 8: Γνώση συγκεκριμένων Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο.....	62
Γράφημα 9: Πόσες Κοιν.Σ.Επ. γνωρίζετε;	63
Γράφημα 10: Αναγνωσιμότητα Κοιν.Σ.Επ. στο Σύνολο του Δείγματος.	64
Γράφημα 11: Αναγνωσιμότητα Κοιν.Σ.Επ. στην Υποομάδα του Δείγματος.	65
Γράφημα 12: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.	66
Γράφημα 13: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής (υπό-ομάδα).....	67
Γράφημα 14: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ενεργοποίηση και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής.....	68
Γράφημα 15: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ενεργοποίηση και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής (υπό-ομάδα).	68
Γράφημα 16: Σύγκριση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών των Κοιν.Σ.Επ. με αυτή των συμβατικών επιχειρήσεων.	70
Γράφημα 17: Σύγκριση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών των Κοιν.Σ.Επ. με αυτή των συμβατικών επιχειρήσεων (υποομάδα).....	70
Γράφημα 18: Υπεροχή των Κοιν.Σ.Επ. συγκριτικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις ως προς την σχέση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών τους.....	71
Γράφημα 19: Υπεροχή των Κοιν.Σ.Επ. συγκριτικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις ως προς την σχέση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών τους (υποομάδα).	72

Γράφημα 20: Η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο προτίμησής τους έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων.	73
Γράφημα 21: Η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο προτίμησής τους έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων (υπό-δείγμα).....	73
Γράφημα 22: Καταναλωτική προτίμηση Κοιν.Σ.Επ. έναντι συμβατικής επιχείρησης.	74
Γράφημα 23: Καταναλωτική προτίμηση Κοιν.Σ.Επ. έναντι συμβατικής επιχείρησης (υποομάδα).....	75
Γράφημα 24: Επίδραση του ανταγωνισμού στην βιωσιμότητα και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.	76
Γράφημα 25: Επίδραση του ανταγωνισμού στην βιωσιμότητα και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ (υποομάδα).	77
Γράφημα 26: Επαγγελματική συνεργασία με Κοιν.Σ.Επ..	78
Γράφημα 27: Επαγγελματική συνεργασία με Κοιν.Σ.Επ.(υποομάδα).....	79
Γράφημα 28: Είμαι διατεθειμένος/η να στηρίζω ενεργά όποια εγχειρήματα Κοιν.Σ.Επ. έχω τη δυνατότητα.	80
Γράφημα 29: Είμαι διατεθειμένος/η να στηρίζω ενεργά όποια εγχειρήματα Κοιν.Σ.Επ. έχω τη δυνατότητα (υπό-δείγμα).	81

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τον ρόλο των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.) στην κοινωνική ανάπτυξη του Βόλου, στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Α.Λ.Ο.), η οποία αναδύεται ως εναλλακτικό κοινωνικοοικονομικό μοντέλο στην Ελλάδα και διεθνώς. Σκοπός της μελέτης είναι η αξιολόγηση του κοινωνικού και οικονομικού αποτυπώματος των Κοιν.Σ.Επ. σε τοπικό επίπεδο και η ανάδειξη των παραγόντων που επηρεάζουν τη βιωσιμότητά τους. Η έρευνα υιοθέτησε μεικτή μεθοδολογική προσέγγιση, συνδυάζοντας ποσοτική ανάλυση ερωτηματολογίων που απευθύνθηκαν σε πολίτες του Βόλου με ποιοτική διερεύνηση μέσω συνεντεύξεων με μέλη τοπικών Κοιν.Σ.Επ. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν στην τοπική απασχόληση, την κοινωνική ένταξη και τη συνοχή της κοινότητας, ωστόσο χαρακτηρίζονται από χαμηλή αναγνωρισιμότητα και περιορισμένη απήχηση στο ευρύ κοινό. Επιπλέον, αναφέρεται έλλειψη κουλτούρας συλλογικότητας καθώς και περιορισμένη συνεργασία μεταξύ τους, στοιχείο που αποδυναμώνει τη δυναμική τους. Παράλληλα, σημαντικά εμπόδια συνδέονται με τη χρηματοδότηση, τη γραφειοκρατία και την ανεπαρκή θεσμική υποστήριξη. Συμπερασματικά, οι Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο αποτελούν σημαντικούς φορείς κοινωνικής ανάπτυξης. Η ενίσχυση της μεταξύ τους συνεργασίας, η συντονισμένη κοινωνική ενεργοποίηση και η διαμόρφωση συστηματικών στρατηγικών προβολής και προώθησης του κοινωνικού τους ρόλου θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν τη θέση τους στην τοπική κοινωνία και, σε τελική ανάλυση, να συμβάλουν ουσιαστικά στη βιωσιμότητα και ανάπτυξή τους.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.Α.Λ.Ο.), Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), Κοινωνική ανάπτυξη, Βόλος, Βιωσιμότητα, Πολιτικές ενίσχυσης.

Abstract

This dissertation examines the role of Social Cooperative Enterprises (Koin.S.Ep.) in the social development of Volos, within the broader framework of the Social and Solidarity Economy (SSE), which is increasingly emerging as an alternative socio-economic model in Greece and internationally. The purpose of the study is to evaluate the social and economic impact of Koin.S.Ep. at the local level and to identify the factors that affect their sustainability. A mixed-methods approach was adopted, combining a quantitative survey of local citizens with qualitative semi-structured interviews conducted with members of local Koin.S.Ep. The findings indicate that while these enterprises contribute to local employment, social inclusion, and community cohesion, they remain characterised by limited visibility and weak engagement with the broader public. Furthermore, the reported absence of a strong collective culture and the limited inter-organisational collaboration further undermine their overall potential. Persistent challenges related to funding, bureaucracy, and insufficient institutional support were also highlighted. Overall, Koin.S.Ep. in Volos emerge as important agents of social development. Strengthening inter-organisational cooperation, fostering coordinated social engagement, and implementing systematic strategies of outreach and promotion could enhance their standing within the local community and, ultimately, contribute decisively to their resilience and future growth.

Keywords: Social and Solidarity Economy (SSE), Social Cooperative Enterprises (Koin.S.Ep.), Social development, Volos, Sustainability, Policy support.

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, διαμορφώνεται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για δομές οικονομικής δραστηριότητας που κινούνται πέρα από το κυρίαρχο πρότυπο της αγοράς, το οποίο βασίζεται στον ανταγωνισμό και την αποκλειστική επιδίωξη του κέρδους. Οι δομές αυτές εντάσσονται σε ένα πλαίσιο εναλλακτικών οικονομικών μοντέλων που συνολικά αναφέρεται ως Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.Α.Λ.Ο.) και εστιάζει στην κάλυψη κοινωνικών αναγκών, την ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών, τη συνεργασία και την αλληλεγγύη (Geissdoerfer et al., 2017). Μία από τις μορφές Κ.Α.Λ.Ο., που η ελληνική πολιτεία έχει πρόσφατα θεσμοθετήσει, αποτελούν οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.).

Ως θεσμοθετημένοι φορείς, οι Κοιν.Σ.Επ. λειτουργούν με τη νομική μορφή αστικού συνεταιρισμού και συνδυάζουν την επιχειρηματική δράση με τον κοινωνικό σκοπό. Δημιουργούνται από πολίτες που επιδιώκουν συλλογικό όφελος και κοινωνική αλλαγή, με δημοκρατική λειτουργία και επανεπένδυση των κερδών σε δραστηριότητες που εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον (Kah, 2024).

Η μελέτη των Κοιν.Σ.Επ. αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε τοπικό επίπεδο, καθώς η δυναμική τους μπορεί να επηρεάσει άμεσα την κοινωνική συνοχή και την οικονομική ανάπτυξη των περιοχών όπου δραστηριοποιούνται. Η κατανόηση του ρόλου, των προκλήσεων και της κοινωνικής απήχησης των Κοιν.Σ.Επ. είναι κρίσιμη για την ενίσχυση του θεσμού, ιδιαίτερα σε πόλεις όπως ο Βόλος, όπου η Κ.Α.Λ.Ο. παρουσιάζει αξιόλογη δραστηριότητα.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει στη διερεύνηση του ρόλου και του αντίκτυπου των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής του Βόλου. Αυτό θα επιτευχθεί εξετάζοντας τις αντιλήψεις της τοπικής κοινωνίας για τις τοπικές Κοιν.Σ.Επ., όσο και τις προκλήσεις και τα εμπόδια που αυτές αντιμετωπίζουν. Μέσα από την συνδυαστική ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων, στόχος είναι να αποτιμηθεί η θέση τους στη συνείδηση της κοινωνίας, να αναδειχθεί το κοινωνικό τους αποτύπωμα και να αξιολογηθεί ο ρόλος τους στην τοπική ανάπτυξη. Επιπλέον, η εργασία επιδιώκει την καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω

επιχειρήσεις με απώτερο στόχο την διατύπωση τεκμηριωμένων προτάσεων για την ενίσχυση και την αποτελεσματικότερη λειτουργία του θεσμού σε τοπικό επίπεδο.

Για την επίτευξη των ερευνητικών στόχων υιοθετήθηκε μία μεικτή μεθοδολογική προσέγγιση, η οποία συνδύασε ποσοτικά και ποιοτικά εργαλεία ανάλυσης. Σε πρώτο επίπεδο, διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο σε αντιπροσωπευτικό δείγμα πολιτών του Βόλου, με σκοπό την αποτύπωση των αντιλήψεών τους σχετικά με τον ρόλο, τη λειτουργία και την κοινωνική απήχηση των Κοιν.Σ.Επ.. Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν υποβλήθηκαν σε επεξεργασία μέσω περιγραφικών στατιστικών μεθόδων. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν τρεις εις βάθος συνεντεύξεις με μέλη τοπικών Κοιν.Σ.Επ., προκειμένου να διερευνηθούν οι εμπειρίες τους, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, καθώς και οι στρατηγικές που αναπτύσσουν. Οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν και αναλύθηκαν με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης, η οποία επέτρεψε τον εντοπισμό επαναλαμβανόμενων μοτίβων και την ερμηνεία καθοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Η δομή της διπλωματικής εργασίας ορίζεται ως εξής. Στο πρώτο κεφάλαιο παρέχονται ορισμένες βασικές πληροφορίες για τον σκοπό της εργασίας και πως αυτός θα επιτευχθεί. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο θεσμός και το πλαίσιο λειτουργίας, νομικό και κοινωνικό, της Κ.Α.Λ.Ο. την Ελλάδα, ενώ το κεφάλαιο 3, αναλύει την Κ.Α.Λ.Ο. στην περιοχή του Βόλου, με παρουσίαση των τοπικών Κοιν.Σ.Επ. και των προβλημάτων που καλύπτουν. Στο κεφάλαιο 4, περιγράφεται η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε, παρουσιάζονται δεδομένα που συλλέχθηκαν, και γίνεται ανάλυση των ευρημάτων. Τέλος, στο κεφάλαιο 5 συνοψίζονται τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας, επισημαίνεται η προστιθέμενη της αξία και οι περιορισμοί που υφίσταται και παρουσιάζονται προτάσεις για την βελτίωση των Κοιν.Σ.Επ. στην περιοχή του Βόλου.

Τα ευρήματα αυτής της μελέτης είναι επωφελή για φορείς που εμπλέκονται με την Κ.Α.Λ.Ο., όπως είναι οι ίδιες οι Κοιν.Σ.Επ., τοπικές αρχές και πολιτικές, κοινωνικές οργανώσεις, καθώς και ερευνητές στον τομέα της κοινωνικής ανάπτυξης, διότι παρέχονται τεκμηριωμένα αποτελέσματα βάσει ενός αξιόπιστου δείγματος. Επιπλέον, τα αποτελέσματα μπορούν να στηρίξουν τις Κοιν.Σ.Επ. στην ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών, με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής τους

αποστολής και της βιωσιμότητάς τους στην τοπική αγορά. Τέλος, η μελέτη μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για μελλοντικές έρευνες και παρεμβάσεις στον χώρο της Κ.Α.Λ.Ο..

Κεφάλαιο 2 – Θεωρητικό Πλαίσιο και Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι, η Κ.Α.Λ.Ο. προσελκύει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας, των πολιτικών φορέων, αλλά και της κοινωνίας των πολιτών, ως ένα εναλλακτικό μοντέλο οικονομικής δραστηριότητας που συνδυάζει κοινωνική αποστολή και παραγωγική λειτουργία. Στο πλαίσιο αυτό, το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται στη θεωρητική συγκρότηση και ιστορική εξέλιξη της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα, παρουσιάζοντας τα χαρακτηριστικά και το νομικό καθεστώς των Κοιν.Σ.Επ., καθώς και τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές παραμέτρους που επηρεάζουν την ανάπτυξή τους.

2.1. Ορισμός και ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Η Κ.Α.Λ.Ο. στηρίζεται σε ένα εναλλακτικό μοντέλο οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο εστιάζει στις αρχές της συλλογικότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αειφορίας. Σε αντίθεση με το κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο της αγοράς, που δίνει προτεραιότητα στην μεγιστοποίηση του ατομικού κέρδους, η Κ.Α.Λ.Ο. θέτει στο επίκεντρο την ευημερία των ανθρώπων και των κοινοτήτων, ενισχύοντας τη συμμετοχικότητα και τη δημοκρατία στον χώρο της οικονομίας (Laville, 2014). Οι φορείς της Κ.Α.Λ.Ο. μέσα από τη συνεργασία και την αλληλεγγύη, επιδιώκουν να καλύψουν ουσιαστικές κοινωνικές ανάγκες και να ενισχύσουν τον τοπικό ιστό. Η επανεπένδυση του παραγόμενου πλεονάσματος γίνεται με γνώμονα το κοινό καλό, διαμορφώνοντας έναν πιο ανθρώπινο και δίκαιο τρόπο οργάνωσης της παραγωγής και της κατανάλωσης (European Commission, 2015).

Η εννοιολογική διαφοροποίηση μεταξύ της «κοινωνικής οικονομίας» και της «οικονομίας της αλληλεγγύης» αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα στον διεθνή κόσμο. Η κοινωνική οικονομία, με ιδιαίτερη ανάπτυξη στον ευρωπαϊκό χώρο, χαρακτηρίζεται από τη σύνδεσή της με θεσμοθετημένες μορφές, όπως οι συνεταιρισμοί, οι ενώσεις προσώπων και τα αλληλοβοηθητικά ταμεία, εστιάζοντας κυρίως στο νομικό τους καθεστώς και στον μη κερδοσκοπικό προσανατολισμό τους. Αντίθετα, η οικονομία της αλληλεγγύης, η οποία αναδύθηκε έντονα στο πλαίσιο της Λατινικής Αμερικής,

προσδιορίζεται περισσότερο από τις αξιακές και πολιτικές της διαστάσεις, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, η συλλογική αυτοδιαχείριση και η ενδυνάμωση κοινοτικών μορφών οργάνωσης, ανεξαρτήτως θεσμικής μορφής. Υπό αυτό το πρίσμα, η οικονομία της αλληλεγγύης συχνά απορρίπτει τον ρόλο του κράτους ως ενδιάμεσου φορέα, αναδεικνύοντας εναλλακτικές μορφές οργάνωσης που βασίζονται στην τοπική αυτενέργεια, τη δημοκρατική συμμετοχή των πολιτών και την πολιτική αυτονομία των κοινοτήτων (Utting et al., 2014).

Όπως αναδεικνύεται από τη διεθνή χαρτογράφηση του RIPESS (2022), η ιστορική εξέλιξη της Κ.Α.Λ.Ο. μπορεί να αναλυθεί μέσα από τέσσερις διακριτές φάσεις: την προ-βιομηχανική κοινοτική αλληλεγγύη, τη συγκρότηση των πρώτων συνεταιρισμών τον 19ο αιώνα, την ενίσχυση του ρόλου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) κατά τον 20ό αιώνα και, μετά το 1990, τη σταδιακή παγκόσμια σύγκλιση των εννοιών της κοινωνικής και της αλληλέγγυας οικονομίας. Η πολυμορφία αυτής της πορείας καταδεικνύει ότι η Κ.Α.Λ.Ο. δεν αποτελεί απλώς εργαλείο κοινωνικής πολιτικής, αλλά συνιστά και μια βαθιά πολιτισμική και ιδεολογική πρακτική, η οποία αντανακλά τα αξιακά και θεσμικά χαρακτηριστικά κάθε κοινωνίας (Jayasooria, 2020).

Η πρώτη φάση της Κ.Α.Λ.Ο. εντοπίζεται στην προ-βιομηχανική περίοδο, όπου η κοινωνική οργάνωση και η οικονομική επιβίωση βασιζόταν σε τοπικά, συγγενικά και θρησκευτικά δίκτυα. Σχηματισμοί όπως οι αγροτικές κοινότητες, οι συντεχνίες και τα ενοριακά σωματεία λειτουργούσαν ως ανεπίσημοι φορείς κοινωνικής αλληλεγγύης, προσφέροντας υποστήριξη σε περιόδους κρίσης και εξασφαλίζοντας τη συλλογική συνοχή. Παρότι δεν διέθεταν θεσμική συγκρότηση με τη σύγχρονη έννοια, τέτοιες μορφές συνεργασίας ανέδειξαν τη σημασία της συλλογικής φροντίδας και αλληλοβοήθειας που, σύμφωνα με τον Laville (2010), συγκροτούν το προ-θεσμικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν οι μεταγενέστερες μορφές της κοινωνικής οικονομίας.

Καθοριστική, ωστόσο, θεωρείται η δεύτερη φάση, δηλαδή η εμφάνιση του συνεταιριστικού κινήματος στον 19ο αιώνα, με emblematic παράδειγμα την περίπτωση των Rochdale Pioneers στην Αγγλία το 1844, οι οποίοι έθεσαν τα θεμέλια για την ανάπτυξη συνεταιρισμών, βασισμένων στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων, την ισότιμη συμμετοχή και τη δίκαιη διανομή πλεονασμάτων (Opstal, 2023). Στη Γαλλία, τη Γερμανία και σε πολλά άλλα μέρη, κοινωνικά κινήματα για τα εργασιακά

δικαιώματα, την περιβαλλοντική δικαιοσύνη και την κοινοτική ανάπτυξη διαμόρφωσαν το πεδίο της Κ.Α.Λ.Ο. ως έναν χώρο κοινωνικής καινοτομίας και απάντησης στις ανεπάρκειες του κράτους και της αγοράς (Moss et al., 2010). Όπως επισημαίνει ο Birchall (1997), το συνεταιριστικό μοντέλο αποτέλεσε τη βάση για τη θεσμική συγκρότηση της κοινωνικής οικονομίας και τη σύνδεσή της με τα εργατικά και κοινωνικά κινήματα.

Η τρίτη φάση, η οποία εκτείνεται στον 20ό αιώνα, σηματοδοτείται από την άνοδο των ΜΚΟ και άλλων μορφών μη κρατικής κοινωνικής παρέμβασης. Οι ΜΚΟ ενίσχυσαν τη δυναμική του λεγόμενου «τρίτου τομέα» της οικονομίας, λειτουργώντας, άλλοτε συμπληρωματικά και άλλοτε κριτικά, απέναντι στις ανεπάρκειες του κράτους πρόνοιας. Σε έρευνα του ο Defourny (2001), καταγράφει ότι οι οργανώσεις αυτές προσέφεραν όχι μόνο υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, αλλά και έναν εναλλακτικό δημόσιο χώρο, όπου εκφράστηκαν κοινωνικά αιτήματα, περιθωριοποιημένες φωνές και καινοτόμες πρακτικές. Ειδικά στον παγκόσμιο Νότο, οι ΜΚΟ λειτούργησαν ως δίκτυα αντίστασης και αυτό-οργάνωσης απέναντι στις επιπτώσεις των πολιτικών λιτότητας και της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης (Monzón & Chaves, 2012).

Η τέταρτη φάση αναδύεται μετά το 1970, ως απόκριση στην παγκόσμια οικονομική κρίση και τη σταδιακή υποχώρηση του κράτους πρόνοιας. Οι μορφές της Κ.Α.Λ.Ο. επανέρχονται στο προσκήνιο ως εναλλακτικοί μηχανισμοί κοινωνικής αλληλεγγύης απέναντι στην ανεργία, τη φτώχεια και τις κοινωνικές ανισότητες. Στη δεκαετία του 1990, οι έννοιες της «κοινωνικής επιχείρησης» και της «κοινωνικής καινοτομίας» απέκτησαν ισχυρή θέση στο δημόσιο διάλογο, ενώ δημιουργήθηκαν και θεσμικοί φορείς όπως το CEPES στην Ισπανία, που ανέδειξαν τους όρους μιας δίκαιης και συμμετοχικής οικονομίας (Hulgard, 2011).

Στη σημερινή εποχή, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της Κ.Α.Λ.Ο., υιοθετώντας το 2015 έναν κοινό ορισμό για την κοινωνική οικονομία ως ένα σύνολο επιχειρήσεων που τοποθετούν τον άνθρωπο πάνω από το κεφάλαιο και περιλαμβάνουν συνεταιρισμούς, αμοιβαία ταμεία, κοινωνικές επιχειρήσεις και ιδρύματα (European Commission, 2015). Παράλληλα, πρωτοβουλίες όπως το Social Business Initiative και το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία ενίσχυσαν τα χρηματοδοτικά και θεσμικά εργαλεία στήριξης του τομέα.

Η Κ.Α.Λ.Ο. θεωρείται πυλώνας του λεγόμενου τρίτου τομέα της οικονομίας, που διαφοροποιείται τόσο από τον δημόσιο (πρώτος τομέας), όσο και από τον ιδιωτικό (δεύτερος τομέας). Ο τρίτος τομέας περιλαμβάνει οργανώσεις χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό, οι οποίες επικεντρώνονται στην κοινωνική συνοχή, την ενδυνάμωση των πολιτών και τη συλλογική ωφέλεια. Οι φορείς του τρίτου τομέα συχνά λειτουργούν με υβριδικά χαρακτηριστικά, χρησιμοποιώντας επιχειρηματικές πρακτικές, αλλά επανεπενδύοντας το πλεόνασμα για την εκπλήρωση κοινωνικών ή περιβαλλοντικών στόχων (Defourny & Nyssens, 2012). Όπως επισημαίνουν οι Moulart και Ailenei, (2005), η κοινωνική οικονομία αποτελεί προϊόν μακροχρόνιων κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών, που αναδύθηκαν ως απάντηση στις ανεπάρκειες της αγοράς και του κράτους, αναδεικνύοντας τον τρίτο τομέα ως χώρο κοινωνικής καινοτομίας, συλλογικής δράσης και συμμετοχικής δημοκρατίας.

Στην Ελλάδα, οι ρίζες της Κ.Α.Λ.Ο. προϋπάρχουν του θεσμικού πλαισίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Συντροφίες των Αμπελακίων στη Θεσσαλία τα τέλη 18ου αιώνα, όπου οι τοπικοί παραγωγοί, υπό οθωμανική κυριαρχία, εφάρμοσαν συνεργατικά σχήματα για την παραγωγή και το εμπόριο βαφής ριζαριού, με κοινή ιδιοκτησία και δίκαιη κατανομή κερδών (Zaimakis & Nikolaidis, 2022). Καθ' όλο τον 20ό αιώνα, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, τα σωματεία και τα αλληλοβοηθητικά ταμεία κάλυπταν κοινωνικές ανάγκες και λειτούργησαν ως συμπλήρωμα του κράτους πρόνοιας. Η οικονομική κρίση του 2008–2010 αποτέλεσε καθοριστικό σημείο καμπής, ενισχύοντας τη στροφή προς συνεργατικές λύσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις, ως μηχανισμούς κοινωνικής ένταξης, τοπικής ανάπτυξης και ανθεκτικότητας κοινοτήτων (Utting, 2015).

2.2 Χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων

Οι Κοιν.Σ.Επ. αποτελούν μια από τις βασικές οργανωτικές μορφές της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα, συνδυάζοντας εμπορική δραστηριότητα με σαφή κοινωνική αποστολή (Theodossiou et al., 2019). Καθοριστικό τους γνώρισμα είναι ο διττός τους ρόλος. Συγκεκριμένα, η επίτευξη κοινωνικών ή περιβαλλοντικών στόχων αποτελεί τον πρωτεύοντα λόγο ύπαρξής τους, ενώ η οικονομική δραστηριότητα λειτουργεί ως μέσο για την υποστήριξη αυτών των στόχων, και όχι ως αυτοσκοπός (Trivedi & Stokols, 2011; Kerlin, 2006).

Σύμφωνα με την Sdrali (2020), οι Κοιν.Σ.Επ. λειτουργούν με συλλογική ιδιοκτησία, υιοθετώντας την αρχή «ένα μέλος, μία ψήφος» στη λήψη αποφάσεων και επανεπενδύοντας το πλεόνασμα για την ενίσχυση της κοινωνικής αποστολής τους. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στη συμμετοχή των εργαζομένων και της τοπικής κοινότητας, καθώς επίσης και στη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου μέσα από δίκτυα συνεργασιών. Συνάμα, αποτελούν πεδία κοινωνικής καινοτομίας, αφού εισάγουν νέες μορφές συνεργασίας και συλλογικής δράσης για την αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων. Το μοντέλο τους, τις διαφοροποιεί από τις παραδοσιακές επιχειρήσεις, δεδομένου ότι συνδυάζει επιχειρηματικά εργαλεία με κοινωνικές αξίες και δημοκρατικές αρχές.

Σύμφωνα με το Νόμο (Ν.4019/2011 και Ν.4430/2016, που αναλύονται παρακάτω) στην Ελλάδα οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται σε τρεις επίσημους τύπους, (Ελληνική Δημοκρατία, 2016). Ο πρώτος τύπος είναι οι Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων, που στοχεύουν στην κοινωνική και επαγγελματική ένταξη ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, όπως άτομα με αναπηρίες, μακροχρόνια άνεργοι, εξαρτημένοι ή αποφυλακισμένοι, οι οποίοι πρέπει να αποτελούν τουλάχιστον το 30% του προσωπικού. Ο δεύτερος τύπος, οι Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας, παρέχει υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα, όπως φροντίδα ηλικιωμένων, ΑμεΑ, εκπαίδευση, υγεία και παιδική μέριμνα, καλύπτοντας συλλογικές κοινωνικές ανάγκες. Τέλος, ο τρίτος τύπος, οι Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, επικεντρώνεται στην παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών που εξυπηρετούν τις ανάγκες μιας κοινότητας, όπως δραστηριότητες πολιτισμού, περιβάλλοντος, τοπικής ανάπτυξης ή παραδοσιακών τεχνών (Utting, 2023). Οι τρεις αυτοί τύποι συγκροτούν το επίσημο σχήμα κατηγοριοποίησης στην Ελλάδα. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι σε διεθνές επίπεδο συναντώνται και άλλες μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων, όπως οι συνεταιρισμοί πολλαπλών ενδιαφερόμενων μερών ή οι συνεταιρισμοί καταναλωτών (Laville, 2023). Σε όλα τα σχήματα, χαρακτηριστικό είναι πως η συμμετοχή των εργαζομένων και της κοινότητας, τόσο στον σχεδιασμό, όσο και στην υλοποίηση των δράσεων ενισχύει το κοινωνικό κεφάλαιο μέσω συνεργασιών και σχέσεων εμπιστοσύνης (Borzaga & Sforzi, 2015).

Η διεθνής βιβλιογραφία, επιπλέον, έρχεται να ενισχύσει αυτή την εικόνα, υπογραμμίζοντας τη σημασία της κοινωνικής καινοτομίας. Οι Κοιν.Σ.Επ. δεν

περιορίζονται στη στατική παροχή υπηρεσιών ή προϊόντων, αλλά εξελίσσονται σε δυναμικούς, ευέλικτους οργανισμούς που προσαρμόζονται στις κοινωνικές ανάγκες και τις μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντος (Defourny & Nyssens, 2016). Αναπτύσσουν αυτό-οργανωμένα συστήματα, θεμελιωμένα στην καθημερινή συμμετοχή, την εμπιστοσύνη και την εξελικτική προσαρμογή, λειτουργώντας τελικά όχι μόνο ως επιχειρηματικές μονάδες, αλλά και ως ζωντανά κύτταρα κοινωνικής ενδυνάμωσης και αλλαγής.

Τέλος, έρευνες όπως των Ribas et al., (2022), αναδεικνύουν τη σημασία της ανθεκτικότητας των κοινωνικών συνεταιρισμών εν γένει ακόμη και σε συνθήκες περιορισμένων οικονομικών πόρων. Με άλλα λόγια, αναδεικνύεται πώς οι επιχειρήσεις αυτές κατορθώνουν να αναπτύσσονται χάρη στη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου, στις σχέσεις εμπιστοσύνης και στη δέσμευση των μελών τους. Σε μια έρευνα του για τις Κοιν.Σ.Επ., ο Hainz (2013) αναφέρει ότι ενσωματώνουν μηχανισμούς συντονισμού προς αμοιβαίο όφελος, που θεμελιώνουν υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών, ενισχύοντας τη θεσμική σταθερότητα και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Άξιο αναφοράς είναι ότι ηγετικά πρόσωπα με ισχυρό όραμα και ικανότητα καινοτομίας λειτουργούν συχνά ως καταλύτες για την επιτυχία των Κοιν.Σ.Επ., ιδιαίτερα σε αγροτικές και τοπικές πρωτοβουλίες (Lan et al., 2014).

Ως εκ τούτου, οι Κοιν.Σ.Επ. διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας, μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της ενδυνάμωσης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης (Ντούλια, 2017). Περαιτέρω, όπως επισημαίνουν οι Dart et al., (2009), η ικανότητα των οργανισμών αυτών να λειτουργούν μέσα από έναν διαρκή κύκλο στρατηγικού σχεδιασμού, υλοποίησης, αξιολόγησης και αναπροσαρμογής ενισχύει τη δυνατότητά τους για οργανωτική μάθηση και προσαρμοστικότητα. Το χαρακτηριστικό αυτό καθιστά τις Κοιν.Σ.Επ. ιδιαίτερα κατάλληλες για την αντιμετώπιση σύνθετων και μεταβαλλόμενων κοινωνικών αναγκών, καθώς προσαρμόζονται δυναμικά στα χαρακτηριστικά και τις προτεραιότητες των κοινοτήτων στις οποίες δραστηριοποιούνται.

2.3. Πλαίσιο λειτουργίας και νομικό καθεστώς των Κοιν.Σ.Επ. στην Ελλάδα

Το νομικό πλαίσιο που διέπει τις Κοιν.Σ.Επ. στην Ελλάδα θεσμοθετήθηκε αρχικά με τον Ν. 4019/2011, αναγνωρίζοντάς τες ως μορφές αστικών συνεταιρισμών που συνδυάζουν κοινωνικό σκοπό με οικονομική δραστηριότητα. Ο συγκεκριμένος νόμος καθόρισε τις συνθήκες ίδρυσης, τη διοικητική τους δομή, τις επιδιώξεις τους, καθώς και τον τρόπο φορολογικής τους αντιμετώπισης. Παράλληλα έθεσε ως βασικές αρχές για τη λειτουργία τους τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και την υποχρεωτική διάθεση των πλεονασμάτων υπέρ του κοινωνικού έργου (Katomeris, 2019), ενώ έκανε διάκριση σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες Κοιν.Σ.Επ. (Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων, Κοινωνικής Φροντίδας και Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού). Ωστόσο, το αρχικό θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισε επικρίσεις, κυρίως λόγω υπερβολικής γραφειοκρατίας και ασάφειας στον καθορισμό του κοινωνικού αντίκτυπου (European Commission, 2015).

Στη συνέχεια, με τον Νόμο 4430/2016 επιχειρήθηκε η αναμόρφωση του πλαισίου αυτού, ώστε οι Κοιν.Σ.Επ. να ενταχθούν στο ευρύτερο πλαίσιο της Κ.Α.Λ.Ο.. Ο νόμος διέυρνε το πεδίο δραστηριοποίησής τους, εισήγαγε μητρώο φορέων και ενίσχυσε τη διοικητική εποπτεία μέσω της σύστασης της Ειδικής Γραμματείας Κ.Α.Λ.Ο. (koinsep.org, 2024). Ιδιαίτερα σημαντική θεωρήθηκε η πρόβλεψη για συμμετοχή τουλάχιστον 30% ευάλωτων ή περιθωριοποιημένων ατόμων σε ορισμένες μορφές Κοιν.Σ.Επ. (Douvitsa, 2020).

Σύμφωνα με το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο, η ίδρυση μιας Κοιν.Σ.Επ προϋποθέτει τουλάχιστον πέντε μέλη (ή επτά για Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης), την εγγραφή στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο., συνοδευόμενη από την υποβολή καταστατικού, ετήσιου προγράμματος δράσεων και οικονομικού απολογισμού, έτσι ώστε να διατηρείται αυστηρή εποπτεία και λογοδοσία (koinsep.org, 2024). Κατά τη λειτουργία τους, οι επιχειρήσεις αυτές οφείλουν να τηρούν πρακτικά Γενικών Συνελεύσεων, να δημοσιεύουν έγκαιρες προσκλήσεις και αποφάσεις και να δηλώνουν κάθε μεταβολή. Η μη συμμόρφωση επισύρει κυρώσεις, όπως διαγραφή από το μητρώο ή επιβολή προστίμων (European Commission, 2015).

Ανεξαρτήτως τύπου, η λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. βασίζεται σε δύο κύρια όργανα: τη Διοικούσα Επιτροπή και τη Γενική Συνέλευση. Τα οικονομικά τους αποτελέσματα κατανέμονται με σαφείς κανόνες: τουλάχιστον 5% αποταμιεύεται ως αποθεματικό, έως 35% διατίθεται ως κίνητρο στους εργαζομένους και το υπόλοιπο επενδύεται σε κοινωνικές δράσεις του συνεταιρισμού. Αξίζει να σημειωθεί ότι απαγορεύεται η διανομή μερισμάτων, ακόμα και σε περίπτωση διάλυσης της επιχείρησης. (koinsep.org, 2023; Kodiko, 2016).

Σημαντικό είναι ότι οι Κοιν.Σ.Επ. έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης φορολογικών κινήτρων, όπως για παράδειγμα απαλλαγή τέλους επιτηδεύματος για τα πρώτα πέντε έτη, συμμετοχή σε προγράμματα της Δ.ΥΠ.Α., αλλά και πρόσβαση σε επιδοτήσεις από Ευρωπαϊκά και κρατικά χρηματοδοτικά εργαλεία. Ο κοινωνικός τους αντίκτυπος, εκτείνεται από τη στήριξη τοπικών παραγωγών μέχρι την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής καινοτομίας σε τομείς όπως η αγροδιατροφή, οι τεχνολογίες πληροφορικής και ο πολιτισμός (koinsep.org, 2024).

Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις, όπως για παράδειγμα η πολυπλοκότητα των γραφειοκρατικών διαδικασιών, οι διαφορές στην εφαρμογή μεταξύ φορέων, οι περιορισμένες πηγές χρηματοδότησης και η συχνά ελλιπής τεχνογνωσία, γεγονός που δυσχεραίνει την αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους (OECD, 2022). Ωστόσο, ο θεσμός αναγνωρίζεται πλέον και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ως καινοτόμο μέσο κοινωνικής πολιτικής και ενδυνάμωσης τοπικών κοινωνιών.

Επιπλέον, η ανάπτυξη δικτύων και φορέων εκπροσώπησης, όπως οι δευτεροβάθμιες ενώσεις Κ.Α.Λ.Ο. και η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Κ.Α.Λ.Ο., ενισχύουν την υποστήριξη και κινητοποίηση του θεσμού στον δημόσιο διάλογο και την τοπική ανάπτυξη (European Commission, 2023).

Συνεπώς, οι Κοιν.Σ.Επ. αποτελούν σημαντικό θεσμό για την ενίσχυση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην Ελλάδα, με την επιτυχία τους να εξαρτάται όχι μόνο από το νομοθετικό πλαίσιο, αλλά και από την κρατική στήριξη, την κοινωνική αποδοχή και τις συνεργασίες σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

2.4 Κατάσταση και εξέλιξη της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα

Η Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα, με ιστορικές ρίζες στο συνεταιριστικό κίνημα του 20ού αιώνα, αποτελεί έναν πολυδιάστατο και ραγδαία αναπτυσσόμενο τομέα, που απέκτησε θεσμική μορφή το 2011 και ενισχύθηκε ουσιαστικά το 2016 (OECD, 2022).

Η οικονομική κρίση του 2008 λειτούργησε ως καταλύτης για την ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο., καθώς επιδείνωσε τις κοινωνικές ανισότητες, εκτόξευσε την ανεργία και ενέτεινε τη φτώχεια, αναδεικνύοντας την ανάγκη για εναλλακτικές μορφές οικονομικής δραστηριότητας και κοινωνικής υποστήριξης (Georamas & Glaveli, 2019). Το 2013, η ανεργία στην Ελλάδα άγγιξε το 27,5%, ενώ το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) μειώθηκε κατά 26% την περίοδο ανάμεσα από τα έτη 2009 έως 2016 (ΕΛΣΤΑΤ, 2018). Λαμβάνοντας υπόψη το ανωτέρω περιβάλλον, οι Kalogeraki et al., (2018) θεωρούν ότι οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. λειτούργησαν ως μηχανισμοί στήριξης των τοπικών κοινωνιών, ιδιαίτερα σε επίπεδο απασχόλησης, κοινωνικής φροντίδας και ανακούφισης ευάλωτων ομάδων. Επιπλέον, ο τοπικός τους χαρακτήρας, η ανεξαρτησία τους από εξωτερικές αγορές και η μη ύπαρξη μετοχικού κεφαλαίου ενίσχυσαν τη σταθερότητά τους σε μια περίοδο, όπου ο δημόσιος και ιδιωτικός τομέας κατέγραφαν συνεχώς απώλειες (Chaves & Monzón, 2012).

Σήμερα, όπως προκύπτει από την πρόσφατη έρευνα της Ειδικής Γραμματείας Κ.Α.Λ.Ο. (2023), λειτουργούν στην Ελλάδα 2.357 εγγεγραμμένοι φορείς, εκ των οποίων 1.870 είναι ενεργοί, απασχολώντας περίπου 4.474 εργαζόμενους. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου το 38,3% αυτών, συγκεντρώνεται στην Περιφέρεια Αττικής, καταδεικνύοντας τον αστικό χαρακτήρα και ρόλο τους. Ένα από τα σημαντικότερα προγράμματα που αναπτύχθηκαν ήταν αυτό του Δήμου Αθηναίων, εν ονόματι "synAthina", το οποίο λειτουργεί ως κόμβος κοινωνικής καινοτομίας, προωθώντας τη συλλογική δράση και τη δικτύωση πολιτών, οργανώσεων και δημοτικών υπηρεσιών (OECD-OPSI, 2019). Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με έντονη παρουσία στη Θεσσαλονίκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η επιχείρηση BIOME, ενός αυτό-διαχειριζόμενου εργοστασίου παραγωγής οικολογικών καθαριστικών, το οποίο αναδείχθηκε σε σύμβολο κοινωνικής βιομηχανικής καινοτομίας (Wikipedia, 2024). Επιπρόσθετα, οδεύοντας σε μικρότερες πόλεις, η Καρδίτσα αναδείχθηκε σε παράδειγμα πρότυπου τοπικού οικοσυστήματος με πολυάριθμες συνεταιριστικές

πρωτοβουλίες (ANKA, 2016), ενώ στην Κρήτη εφαρμόζονται περιφερειακές στρατηγικές κοινωνικής καινοτομίας. Παραδείγματα όπως το καφενείο "Ηλιόσπορος" στο Ηράκλειο Κρήτης δείχνουν πώς τοπικές πρωτοβουλίες μπορούν να συνδυάσουν την οικονομική δραστηριότητα με την κοινωνική προσφορά, διατηρώντας ισχυρούς δεσμούς με την κοινότητα (Καπογιάννης & Νικολόπουλος, 2012).

Οι τομείς δράσης των Κοιν.Σ.Επ. εκτείνονται από την κοινωνική φροντίδα και την υποστήριξη ευάλωτων ομάδων, έως την περιβαλλοντική προστασία, την αγροδιατροφή, τον πολιτισμό, την εκπαίδευση, τον τουρισμό και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Chatzitheodoridis et al., 2019). Αξιοσημείωτο είναι ότι περίπου το 68% των φορέων έχουν ιδρυθεί μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια, ενώ πάνω από το 40% μόλις την τελευταία τριετία. Η σχετικά σύντομη παρουσία τους στον χώρο της ελληνικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας εξηγεί γιατί το 74% αυτών, έχει κύκλο εργασιών κάτω των 50.000 ευρώ ετησίως, λειτουργώντας κυρίως σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο και περιορισμένη διείσδυση σε ευρύτερες αγορές (British Council, 2017).

Αν και παρατηρείται γεωγραφική διασπορά και αυξανόμενος αριθμός πρωτοβουλιών, εγείρονται ζητήματα σχετικά με τη βιωσιμότητα και τη συνολική οικονομική βαρύτητα της Κ.Α.Λ.Ο.. Αυτό τεκμηριώνεται και από την ανάλυση των Kotsios et al.,(2019), η οποία δείχνει ότι, παρά τη συνεχή αύξηση του αριθμού των φορέων, το συνολικό τους αποτύπωμα παραμένει περιορισμένο σε σχέση με το μέγεθος της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Σε ευρύτερο ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο, η Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα δείχνει να εναρμονίζεται προοδευτικά με τις σύγχρονες αναπτυξιακές στρατηγικές, ευθυγραμμιζόμενη με τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, συμβάλλει ουσιαστικά στην επίτευξη βασικών Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs), όπως η αξιοπρεπής εργασία και η οικονομική μεγέθυνση (SDG 8), η μείωση των ανισοτήτων (SDG 10), η υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή (SDG 12), καθώς και η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής (SDG 13) (UNRISD, 2023). Ο συγκεκριμένος κλάδος, παρουσιάζει αυξανόμενη δυναμική, με σημαντικές προοπτικές περαιτέρω ενίσχυσης κατά την προγραμματική περίοδο 2021–2027, μέσω στοχευμένων θεσμικών παρεμβάσεων και της αξιοποίησης ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων (European Commission, 2023).

Συνολικά, η Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα συγκροτεί έναν εξελισσόμενο και πολύπλευρο τομέα με έντονη κοινωνική αποστολή, πλούσια θεματική δραστηριότητα και διακριτή γεωγραφική παρουσία, ο οποίος εφόσον ενισχυθεί θεσμικά και οικονομικά, μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης, κοινωνικής ένταξης, καινοτομίας και τοπικής ανθεκτικότητας, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση μιας πιο δίκαιης κοινωνίας.

2.5 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο.

Η ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα αποτελεί ένα πολύ-παραγοντικό φαινόμενο, το οποίο επηρεάζεται από τη δυναμική αλληλεπίδραση κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών παραμέτρων. Οι παράγοντες αυτοί δεν λειτουργούν μεμονωμένα, αλλά συνθέτουν ένα σύνθετο θεσμικό και πολιτισμικό πλαίσιο, το οποίο άλλοτε διευκολύνει, και άλλοτε εμποδίζει τη βιώσιμη εδραίωση της Κ.Α.Λ.Ο. ως εναλλακτικού πυλώνα κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης.

Ένα από τα κυριότερα κοινωνικά εμπόδια που αντιμετωπίζει ο θεσμός της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα, είναι η έλλειψη συλλογικής κουλτούρας και συνεργατικής δράσης. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπου η συνεταιριστική παράδοση είναι βαθιά ριζωμένη, στην χώρα μας υπερισχύει συχνά μια κουλτούρα ατομικότητας και επιφυλακτικότητας προς τις συλλογικές πρωτοβουλίες (European Commission, 2020). Ταυτόχρονα, η δυσπιστία προς θεσμούς και οργανωμένες μορφές κοινωνικής συμμετοχής λειτουργεί αποτρεπτικά ως προς την ενεργή εμπλοκή των πολιτών σε σχήματα Κ.Α.Λ.Ο., ιδιαίτερα όταν το όφελος δεν είναι άμεσο ή ατομικά μετρήσιμο. Αυτή η δυσκολία υπονομεύει τη δυνατότητα δικτύωσης, δημιουργίας συμπράξεων και την ανάδυση ενός σταθερού κοινωνικού υπόβαθρου για την υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων (Loukopoulos et al., 2022).

Επιπλέον, χαρακτηριστικό σύμπτωμα της περιορισμένης κοινωνικής ευαισθητοποίησης γύρω από την Κ.Α.Λ.Ο., είναι η χαμηλή αναγνωρισιμότητα και αποδοχή των σχετικών φορέων από το ευρύ κοινό. Παρά τις σημαντικές προσπάθειες ορισμένων κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, όπως η Κοιν.Σ.Επ. «Σπέλα» στη Θεσσαλονίκη, η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα της ανακύκλωσης και προσφέρει επαγγελματικές ευκαιρίες σε νέους με δυσκολίες κοινωνικής ένταξης, η απήχρησή της παραμένει περιορισμένη σε τοπικό επίπεδο (British Council, 2017).

Αντίστοιχα, επιτυχημένες πρωτοβουλίες όπως το «Μπορούμε» ή η «Συν'Αλλοις», που προάγουν την επαναχρησιμοποίηση πόρων, την ανταλλαγή αγαθών και την κοινωνική αλληλεγγύη, δεν τυγχάνουν της αναγνώρισης ως φορείς κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, αλλά συχνά εκλαμβάνονται ως φιλανθρωπικού χαρακτήρα δράσεις (Kalogeraki & Papadaki, 2018). Αυτό το φαινόμενο περιορίζει τη μετασχηματιστική τους δυναμική, δηλαδή την ικανότητά τους να λειτουργήσουν ως εναλλακτικά πρότυπα παραγωγής, κατανάλωσης και κοινωνικής οργάνωσης.

Η ανυπαρξία κοινωνικής απήχησης, ωστόσο, δεν μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά σε συγκυριακούς παράγοντες. Αντίθετα, συνδέεται με βαθύτερες δομικές ελλείψεις στη θεσμική και εκπαιδευτική ενσωμάτωση της Κ.Α.Λ.Ο.. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα παραμένει περιθωριακή στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς απουσιάζει από τη δευτεροβάθμια, αλλά σε μεγάλο βαθμό και από την ανώτατη εκπαίδευση, γεγονός που αποτρέπει την καλλιέργεια κουλτούρας συλλογικής ευθύνης και ενεργού συμμετοχής ήδη από νεαρές ηλικίες (Seda & Ismail, 2020). Επιπλέον, η απουσία της Κ.Α.Λ.Ο. από τον δημόσιο λόγο και την κυρίαρχη πολιτική και επικοινωνιακή θεματολογία οδηγεί σε ασάφεια ως προς το περιεχόμενό της και τη χρησιμότητά της για την κοινωνία. Δεν είναι τυχαίο ότι, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του ΕΚΚΕ (2022), μόλις το 18% των πολιτών δηλώνει ότι γνωρίζει τι είναι μια Κοιν.Σ.Επ., ποσοστό που επιβεβαιώνει την αδυναμία του θεσμού να επικοινωνήσει τις αξίες και τον κοινωνικό του ρόλο στο ευρύ κοινό.

Πέρα από τα κοινωνικά εμπόδια, εξίσου καθοριστικό ρόλο για την ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο. διαδραματίζουν οι οικονομικές παράμετροι, οι οποίες επηρεάζουν άμεσα τη βιωσιμότητα και τη λειτουργία των φορέων. Οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν έντονη οικονομική επισφάλεια, εξαιτίας της δυσχέρειας πρόσβασης σε σταθερές και αξιόπιστες μορφές χρηματοδότησης. Το πρόβλημα αυτό δεν είναι περιστασιακό, αλλά σχετίζεται με βαθύτερες διαρθρωτικές αδυναμίες, που αντανakλούν τόσο την ιδιαιτερότητα της Κ.Α.Λ.Ο. ως μη κερδοσκοπικού και συχνά υβριδικού μοντέλου, όσο και τις απαιτήσεις ενός τραπεζικού συστήματος που βασίζεται στην παροχή εμπράγματων εγγυήσεων και τεκμηριωμένων οικονομικών στοιχείων. Οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις δεν πληρούν αυτά τα κριτήρια, με αποτέλεσμα να αποκλείονται από την τραπεζική πίστωση (Tsobanoglou, 2012). Αυτή η έλλειψη πρόσβασης σε χρηματοδοτικούς πόρους περιορίζει τη δυνατότητα

επέκτασης των δραστηριοτήτων τους, τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας, αλλά και την εισαγωγή καινοτομιών που θα ενίσχυαν τη δυναμική τους στο τοπικό ή εθνικό επίπεδο.

Πέρα από τα εμπόδια που προκύπτουν από την αδυναμία πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό, ένα εξίσου σύνθετο ζήτημα εντοπίζεται στη δυσλειτουργία των δημόσιων υποστηρικτικών μηχανισμών για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Αν και κατά την προγραμματική περίοδο 2014–2020, θεσπίστηκαν εξειδικευμένα εργαλεία χρηματοδότησης, όπως προγράμματα του ΕΣΠΑ, η υλοποίησή τους αποδείχθηκε προβληματική. Πολλές Κοιν.Σ.Επ., ιδιαίτερα μικρής κλίμακας ή νεοσύστατες, βρέθηκαν αντιμέτωπες με τεχνικά εμπόδια, ελλιπή πληροφόρηση και διοικητικές διαδικασίες που ξεπερνούν τις οργανωτικές τους δυνατότητες (Antonios et al., 2018). Αν και τα περισσότερα στελέχη Κ.Α.Λ.Ο. διαθέτουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, παρατηρείται έλλειψη βασικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων, όπως η στρατηγική διοίκηση, το μάρκετινγκ και η προσέλκυση επενδύσεων (Molina et al., 2025). Επιπλέον, η έλλειψη ενδιάμεσων φορέων που θα μπορούσαν να παρέχουν καθοδήγηση και υποστήριξη καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την απορρόφηση των διαθέσιμων χρηματοδοτήσεων, ενισχύοντας το ήδη υπάρχον έλλειμμα βιωσιμότητας στον τομέα.

Από την άλλη πλευρά, ακόμη και όταν οι φορείς κατορθώνουν να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε επιδοτούμενα σχήματα, η ίδια η υλοποίησή τους συνιστά μια ιδιαίτερα απαιτητική διαδικασία, λόγω της έντονης γραφειοκρατίας στην χώρα μας. Η εκπόνηση ενός πλήρους και ρεαλιστικού επιχειρηματικού σχεδίου, η διαχείριση των δικαιολογητικών, καθώς και η τήρηση των αυστηρών χρονοδιαγραμμάτων που συνοδεύουν τις χρηματοδοτήσεις, απαιτούν διοικητική επάρκεια και τεχνική κατάρτιση που δεν διαθέτουν όλες οι Κοιν.Σ.Επ.. Ειδικά όταν πρόκειται για ομάδες χωρίς εμπειρία σε αναπτυξιακά προγράμματα, οι απαιτήσεις αυτές καταλήγουν να λειτουργούν αποτρεπτικά. Ωστόσο, παρατηρούνται και θετικά παραδείγματα. Η Κοιν.Σ.Επ. «Μυρσίνη» στη Λέσβο αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση επιτυχούς αξιοποίησης τοπικών και θεσμικών συνεργειών, καθώς κατόρθωσε να εξασφαλίσει στήριξη από τον Αναπτυξιακό Οργανισμό Μυτιλήνης και να αναπτύξει δραστηριότητα στον αγροδιατροφικό τομέα, αξιοποιώντας την τοπική παραγωγική βάση (Kostas, 2024).

Τα παραπάνω προβλήματα αποτυπώνονται εύγλωττα και στην πανελλαδική έρευνα του Social Enterprise World Forum (SEWF, 2020), σύμφωνα με την οποία το 63% των κοινωνικών επιχειρήσεων εντοπίζει ως βασικό φραγμό την απουσία αποτελεσματικής χρηματοδοτικής στήριξης, ενώ το 70% δεν έχει καμία πρόσβαση σε τραπεζικά προϊόντα. Επιπροσθέτως, μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό καταφέρνει να προσελκύσει ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Η εικόνα που προκύπτει υπογραμμίζει τον χρηματοδοτικό αποκλεισμό ενός μεγάλου μέρους του πεδίου, γεγονός που αποδυναμώνει τις δυνατότητες οργανωτικής εδραίωσης, επέκτασης δραστηριοτήτων και ουσιαστικής συμβολής του τομέα στο εθνικό αναπτυξιακό πρότυπο.

Μια ακόμη πτυχή της οικονομικής επισφάλειας εντοπίζεται στο μικρό μέγεθος και στην περιορισμένη επιχειρησιακή δυναμική των περισσότερων Κοιν.Σ.Επ.. Οι περισσότερες λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο, με χαμηλό κύκλο εργασιών και συχνά εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την εθελοντική εργασία. Αυτό τις καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτες σε μεταβολές της ζήτησης και δυσχεραίνει την πρόσβασή τους σε ευρύτερες αγορές. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Κοιν.Σ.Επ. «Γεωργική Σύμπραξη» σε αγροτικές περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας, η οποία, παρά τις καινοτόμες δράσεις της στον αγροδιατροφικό τομέα, δεν κατάφερε να εξασφαλίσει βιωσιμότητα, λόγω απουσίας σταθερής πελατείας και περιορισμένων διαύλων διάθεσης των προϊόντων της (Staboulis & Papagiannis, 2021).

Οι προκλήσεις, ωστόσο, δεν αφορούν αποκλειστικά κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις, αλλά εντοπίζονται και σε πολιτικό/θεσμικό επίπεδο. Η σημασία του θεσμικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων έχει τεκμηριωθεί σε πληθώρα συγκριτικών μελετών. Οι Tran και Schaeffer (2024), σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Βιετνάμ, υποστήριξαν ότι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις πρέπει να αναλύονται σε τρία επίπεδα: το ατομικό, το οργανωσιακό και το θεσμικό. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο θεσμικό επίπεδο, όπου η απουσία σαφούς νομικού πλαισίου, κινήτρων και στοχευμένων πολιτικών καθιστά τις κοινωνικές επιχειρήσεις ευάλωτες και δυσχεραίνει τη μακροπρόθεσμη ενσωμάτωσή τους στο αναπτυξιακό μοντέλο της χώρας. Το θεωρητικό αυτό πλαίσιο προσφέρεται ως ένα χρήσιμο εργαλείο για την ερμηνεία αντίστοιχων προκλήσεων που παρατηρούνται και στην ελληνική πραγματικότητα, όπου οι θεσμικές αδυναμίες λειτουργούν ανασταλτικά για την εξέλιξη της ΚΑΛΟ..

Είναι γεγονός ότι παρότι η Ελλάδα διαθέτει από το 2016 ένα θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει τον τομέα της Κ.Α.Λ.Ο., η πρακτική εφαρμογή του παραμένει ελλιπής και αποσπασματική. Από την μία πλευρά, η ίδρυση της Ειδικής Γραμματείας Κ.Α.Λ.Ο. αποτέλεσε ένα θετικό βήμα, από την άλλη όμως η υπηρεσία αυτή δεν συνοδεύτηκε από επαρκείς πόρους ή εκτελεστικές αρμοδιότητες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αδυνατεί να ασκήσει ουσιαστική πολιτική ενίσχυσης του κλάδου. Ακόμα, η απουσία συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων οδηγεί σε κατακερματισμό των πολιτικών και στην έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη του τομέα (Adam & Kavoulakos, 2020).

Συγχρόνως, πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις αναφέρουν δυσκολίες στην αδειοδότηση τους, καθώς και στην κατανόηση και τήρηση των υποχρεώσεών τους έναντι των δημόσιων υπηρεσιών. Οι συχνές αλλαγές στο ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο δημιουργούν ένα περιβάλλον αβεβαιότητας, στο οποίο η ένταξη σε προγράμματα χρηματοδότησης ή στήριξης, καθίσταται εξαιρετικά περίπλοκη. Μολονότι το νομικό πλαίσιο των δημόσιων συμβάσεων προβλέπει τη δυνατότητα συμμετοχής κοινωνικών επιχειρήσεων σε διαγωνισμούς με κοινωνικά κριτήρια, στην πράξη λιγότερο από το 3% των δημοσίων συμβάσεων ενεργοποιούν τέτοιες ρήτρες, αποκλείοντας έτσι έναν ολόκληρο τομέα από σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης (Argyrou, 2017).

Εν κατακλείδι, η αναπτυξιακή προοπτική της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα, εξαρτάται από την επίλυση διαρθρωτικών ζητημάτων σε κοινωνικό, οικονομικό και κυρίως σε θεσμικό επίπεδο. Παραδείγματα επιτυχημένων εγχειρημάτων δείχνουν ότι η αλλαγή είναι εφικτή όταν υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον, τοπική αποδοχή και στρατηγική σκέψη. Για να ενισχυθεί η Κ.Α.Λ.Ο., απαιτείται όχι μόνο η ενίσχυση των υπάρχουσών πολιτικών, αλλά και η ανάπτυξη στρατηγικών που θα ενσωματώνουν ενεργά την κοινωνία των πολιτών, τους δήμους και την τοπική επιχειρηματικότητα στην υποστήριξη του τομέα.

2.6 Κ.Α.Λ.Ο. και Κοινωνική Ανάπτυξη

Η Κ.Α.Λ.Ο. συνιστά ένα εναλλακτικό κοινωνικοοικονομικό μοντέλο, που επιδιώκει να απαντήσει στις σύγχρονες προκλήσεις της ανισότητας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Η συμβολή της στην κοινωνική πρόοδο προϋποθέτει τη βιώσιμη λειτουργία των φορέων της και την ένταξή τους σε ένα

ευνοϊκό θεσμικό και οικονομικό περιβάλλον. Στην Ελλάδα, ωστόσο, η επίδρασή της παραμένει περιορισμένη. Σε αντίθεση με τα κυρίαρχα μοντέλα που προτάσσουν την ιδιωτική κερδοφορία, η Κ.Α.Λ.Ο. εστιάζει στη συλλογική ωφέλεια, προωθώντας τη συμμετοχική διακυβέρνηση, την ένταξη ευάλωτων ομάδων και την κοινωνική συνοχή (García-Lorenzo et al., 2024). Οι αρχές αυτές αποκτούν ιδιαίτερη σημασία στο ελληνικό πλαίσιο, όπου η αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους και η παρατεταμένη οικονομική κρίση έχουν εντείνει τις κοινωνικές ανισότητες και την ανάγκη για εναλλακτικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης.

Ένα από τα βασικά πεδία συνεισφοράς της Κ.Α.Λ.Ο. είναι η δημιουργία θέσεων εργασίας για πληθυσμούς που αντιμετωπίζουν αποκλεισμούς από την τυπική αγορά εργασίας. Πολλές Κοιν.Σ.Επ. έχουν συσταθεί με στόχο την επαγγελματική επανένταξη ανέργων, γυναικών, ΑμεΑ, και πρώην εξαρτημένων και φυλακισμένων. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί η Κοιν.Σ.Επ. "Κλίμαξ Plus" στην Αθήνα, η οποία απασχολεί άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες, παρέχοντας παράλληλα υποστηρικτικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας (Kourachanis, 2019). Είναι αναγκαίο να αναγνωριστεί ότι η ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων στην αγορά εργασίας δεν αποτελεί απλώς μέσο οικονομικής επιβίωσης, αλλά συνιστά θεμελιώδη παράγοντα κοινωνικής ενσωμάτωσης, ενδυνάμωσης και αποκατάστασης της ατομικής αυτονομίας και αξιοπρέπειας.

Ένας εξίσου σημαντικός ρόλος της Κ.Α.Λ.Ο. είναι η ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης, ιδίως σε περιοχές που παρουσιάζουν δημογραφική αποδυνάμωση, έλλειψη βασικών υποδομών ή υψηλά ποσοστά ανεργίας. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργώντας σε τοπικό επίπεδο, ανταποκρίνονται στις ανάγκες κάθε κοινότητας, προωθώντας την αξιοποίηση διαθέσιμων πόρων, την αυτάρκεια και την αναζωογόνηση της παραγωγικής δραστηριότητας μειώνοντας ταυτόχρονα την εξάρτηση από εξωτερικές αγορές ή μεγάλες επιχειρήσεις (Laville, 2010). Ενδεικτική είναι η περίπτωση της Κοιν.Σ.Επ. «Μυρσίνη» στη Λέσβο, η οποία εκτός από χρηματοδοτικά προγράμματα, αξιοποιεί προϊόντα της τοπικής αγροτικής παραγωγής και δημιουργεί θέσεις εργασίας για γυναίκες από την περιοχή (Kostas, 2024). Σε αγροτικές και νησιωτικές περιοχές, όπου το κράτος και η αγορά συχνά αδυνατούν να καλύψουν βασικές ανάγκες, τέτοιες πρωτοβουλίες δημιουργούν ένα εναλλακτικό μοντέλο τοπικής ανάπτυξης, βασισμένο στις εσωτερικές δυνάμεις της κοινότητας.

Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό άξονα της συμβολής της Κ.Α.Λ.Ο., ιδίως σε κοινωνικά ευάλωτα περιβάλλοντα. Μέσα από τις συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, την ισοτιμία στη διακυβέρνηση και τη συλλογική ευθύνη, οι κοινωνικές επιχειρήσεις ενισχύουν το κοινωνικό κεφάλαιο, οικοδομώντας σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ πολιτών. Σε περιοχές που έχουν πληγεί από κοινωνική αποσύνθεση ή θεσμική απαξίωση, λειτουργούν ως εστίες κοινωνικής ανασυγκρότησης, ενισχύοντας την αίσθηση του «ανήκειν» και την ενεργό πολιτειακή στάση (Scholz et al., 2020).

Σημαντική, αν και συχνά υποτιμημένη, είναι και η περιβαλλοντική διάσταση της Κ.Α.Λ.Ο., καθώς πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε τομείς όπως η ανακύκλωση, η αστική γεωργία και η βιώσιμη ενέργεια, ενσωματώνοντας την περιβαλλοντική ευαισθησία στην καθημερινή οικονομική πρακτική. Δύο περιπτώσεις που αξίζει να αναφερθούν είναι η Κοιν.Σ.Επ. "Συνεταιρισμός Χωρίς Μεσάζοντες" στην Αττική, η οποία στηρίζει τη βιολογική παραγωγή και προωθεί προϊόντα με χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα (Papageorgiou et al., 2022), αλλά και η Κοιν.Σ.Επ. «Gaia Prespa», στον Λευκώνα Πρεσπών, όπου εφαρμόζονται αγροοικολογικές πρακτικές βασισμένες σε παραδοσιακές τεχνικές (Gaia Prespa ΚοινΣΕπ., 2018). Και στις δύο περιπτώσεις, αναδεικνύεται η δυνατότητα της Κ.Α.Λ.Ο. να συνδέει την οικονομική δραστηριότητα με τη βιωσιμότητα, αξιοποιώντας τοπικούς πόρους με σεβασμό προς το περιβάλλον και προς τις ανάγκες της κοινότητας.

Επίσης, συμβάλλει στην πολιτιστική αναζωογόνηση, μέσα από τοπικές πρωτοβουλίες όπως φεστιβάλ, εργαστήρια και δράσεις κοινοτικής ενδυνάμωσης, που λειτουργούν ως φορείς ενίσχυσης της πολιτιστικής ταυτότητας (Zafeiris & Agelopoulos, 2023).

Τέλος, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η Κ.Α.Λ.Ο. μέσα από τις δομές και τις πρακτικές της, ενθαρρύνει την ενσυναίσθηση, τη συνεργασία και τη δημιουργία λύσεων για σύνθετα κοινωνικά προβλήματα, τα οποία συχνά παραμερίζονται από το κράτος και την αγορά. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δεν λειτουργούν απλώς ως πάροχοι υπηρεσιών, αλλά ως χώροι κοινωνικής μάθησης, ενδυνάμωσης και πειραματισμού με νέες μορφές κοινωνικής οργάνωσης.

Κεφάλαιο 3 – Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στον Βόλο

Η Κ.ΑΛ.Ο. αποτελεί ένα δυναμικό πεδίο συλλογικής δράσης, που στοχεύει στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, μέσα από επιχειρηματικά σχήματα με δημοκρατική διακυβέρνηση και κοινωνικό σκοπό. Στην Ελλάδα και ειδικότερα στον Βόλο, η Κ.ΑΛ.Ο. έχει εξελιχθεί σε έναν κρίσιμο μηχανισμό κοινωνικής συνοχής, δημιουργίας θέσεων εργασίας και προώθησης της τοπικής ανάπτυξης (Sotiropoulos & Bourikos, 2014). Η παρούσα ανάλυση εστιάζει στην καταγραφή και ερμηνεία του οικοσυστήματος Κ.ΑΛ.Ο. στον Δήμο Βόλου, εξετάζοντας τη θεματική του διάρθρωση, τις εμπειρίες εφαρμογής, την εξέλιξη των φορέων και τα βασικά προβλήματα και ανάγκες που καλύπτουν.

3.1 Γενική επισκόπηση της Κ.Α.Λ.Ο. στην περιοχή του Βόλου

Η Κ.ΑΛ.Ο. αποτελεί έναν αναδυόμενο, αλλά σταθερά αναπτυσσόμενο τομέα στην περιοχή του Βόλου, συνδυάζοντας κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς στόχους σε ένα ενιαίο πλαίσιο τοπικής ανάπτυξης. Η πορεία της στην περιοχή διαμορφώθηκε σε τρεις περιόδους, καθεμία από τις οποίες αντικατοπτρίζει τόσο την πρόοδο και την ωρίμανση των εγχειρημάτων, όσο και τον ρόλο που έπαιξαν οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο. Αναλυτικότερα, η πρώτη φάση αφορά την περίοδο 2012-2013, όπου ιδρύθηκαν οι πρώτες Κοιν.Σ.Επ., οι οποίες επικεντρώνονταν κυρίως στους τομείς της κοινωνικής φροντίδας και της πολιτιστικής παραγωγής (foreis-kalo, 2020). Ακολουθεί η δεύτερη φάση, η οποία εκτείνεται από το 2016 έως το 2019 και σηματοδοτείται από θεαματική αύξηση νέων εγγραφών στο Γενικό Μητρώο, ως αποτέλεσμα της ψήφισης του ανανεωμένου θεσμικού πλαισίου και της λειτουργίας των Κέντρων Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. (Υπουργείο Εργασίας, 2019). Η τρίτη και τελευταία φάση, η οποία εκτείνεται από το 2020 έως σήμερα, χαρακτηρίζεται από σταθεροποίηση του αριθμού των ενεργών φορέων και συνοδεύεται από μια σαφή μετατόπιση του ενδιαφέροντος προς την εδραίωση, την ποιοτική αναβάθμιση και την ανάπτυξη πιο βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων (Κωνσταντινίδης, 2023). Παράλληλα, σημαντικό είναι το γεγονός ότι κατά την πανδημία COVID-19, αρκετές Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο κατάφερα να προσαρμοστούν, αναπτύσσοντας ψηφιακές υπηρεσίες ή στρέφοντας τη

δραστηριότητά τους σε τομείς με αυξημένη ζήτηση, όπως η υγειονομική φροντίδα και οι διαδικτυακές εκπαιδεύσεις (Kretsos & Syrett, 2021).

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κ.Α.Λ.Ο., στον Δήμο Βόλου είναι εγγεγραμμένοι συνολικά 64 φορείς, εκ των οποίων 51 είναι ενεργοί, ενώ οι υπόλοιποι βρίσκονται σε καθεστώς προσωρινής ή οριστικής διαγραφής (Υπουργείο Εργασίας, 2024). Κατά την εκτίμησή μας, θεωρούμε ότι αυτός ο αριθμός είναι σημαντικός για έναν μεσαίου μεγέθους δήμο και κατατάσσει τον Βόλο σε μία από τις πιο δραστήριες περιοχές της χώρας αναλογικά με τον πληθυσμό του. Αυτό αντανακλά μια ισχυρή τοπική κουλτούρα συνεργασίας και κοινωνικής καινοτομίας.

Στο σύνολο των 51 καταγεγραμμένων φορέων περιλαμβάνονται Κοιν.Σ.Επ., Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.), καθώς και άλλες μορφές, οι οποίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους ως προς το αντικείμενο δραστηριότητας και το εύρος της κοινωνικής τους παρέμβασης. Συγκεκριμένα, το 20% αυτών, δραστηριοποιείται στην κοινωνική φροντίδα και υγεία, το 25% στον πολιτισμό και τις δημιουργικές τέχνες, το 10% στο περιβάλλον και την ανακύκλωση, το 10% στην εκπαίδευση και κατάρτιση, ένα 8% στον τουρισμό και την αναψυχή, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό, 27%, αφορά την παροχή λοιπών υποστηρικτικών υπηρεσιών (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Γεωγραφικά, η πλειονότητα των φορέων εδρεύει στην πόλη του Βόλου, και μάλιστα στο κέντρο, γεγονός που διευκολύνει την πρόσβαση του κοινού και ενισχύει τις συνέργειες μεταξύ τους. Παράλληλα, αρκετοί είναι αυτοί που δραστηριοποιούνται σε οικισμούς του Πηλίου, καθώς επίσης και σε άλλες περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Μαγνησίας, καλύπτοντας ανάγκες σε πιο απομακρυσμένες τοπικές κοινότητες.

Είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι η ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο. στην περιοχή του Βόλου, συνδέεται άρρηκτα με την κοινωνική, γεωγραφική και οικονομική του ταυτότητα. Η πόλη, με παράδοση στη βιομηχανία και το εμπόριο, αλλά και ισχυρή πανεπιστημιακή παρουσία, έχει βιώσει τα τελευταία χρόνια τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, την αύξηση της ανεργίας και την εισροή νέων πληθυσμών. Αυτές οι συνθήκες λειτούργησαν ως καταλύτες για την εμφάνιση συλλογικών μορφών επιχειρηματικότητας με κοινωνικό πρόσημο (Streinzer, 2018). Παρόλο που δεν

υπάρχουν πλήρη οικονομικά δεδομένα για όλους τους φορείς, εκτιμάται ότι οι ενεργές Κ.Α.Λ.Ο. στην πόλη, απασχολούν δεκάδες εργαζόμενους και συνεργάτες, ενώ οι δράσεις τους αγγίζουν ετησίως εκατοντάδες ωφελούμενους, είτε μέσω άμεσης παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα, φροντίδα, σίτιση και εκπαίδευση, είτε μέσω συμμετοχής σε πολιτιστικές και περιβαλλοντικές δραστηριότητες (British Council, 2017).

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η Κ.Α.Λ.Ο. στον Βόλο, συγκροτεί ένα σταθερό δίκτυο φορέων, όπου με τη σωστή στήριξη, μπορεί να παίζει κεντρικό ρόλο στην τοπική ανάπτυξη.

3.2 Παρουσίαση των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο και εξέλιξη τους

Η Κ.Α.Λ.Ο. στον Βόλο παρουσιάζει μια εντυπωσιακή πολυμορφία Κοινωνικών Επιχειρήσεων που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Όπως αναφέρεται στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. στον Δήμο Βόλου είναι εγγεγραμμένοι και δραστηριοποιούνται 51 φορείς, με χαρακτηριστικά που αντανακλούν, τόσο τις κοινωνικές ανάγκες της περιοχής, όσο και την τοπική επιχειρηματική κουλτούρα (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Ουσιαστικά, οι κυριότεροι τομείς δραστηριοποίησης περιλαμβάνουν την υγεία και την κοινωνική φροντίδα, τον πολιτισμό και τις δημιουργικές τέχνες, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανακύκλωση, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, τον τουρισμό και την αναψυχή, καθώς και μια σειρά από λοιπές υπηρεσίες. Παρακάτω παρατίθενται οι Κοιν.Σ.Επ. του Βόλου που είναι σε λειτουργία. (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Κοιν.Σ.Επ. Βόλου (πηγή: ΓΕΜΗ).

ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΙΤΛΟΣ	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ	ΚΥΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΣ
Έργον ΚοινΣΕπ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες οργάνωσης επιστημονικών ή πολιτιστικών εκδηλώσεων	ΒΟΛΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΥΓΕΙΑΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Άλλες υπηρεσίες υποστήριξης για τη βελτίωση της ζωής των πολιτών και την αναβάθμιση των γενικών συνθηκών διαβίωσης	ΒΟΛΟΥ
ΤΟ ΠΑΤΖΟΥΡΙ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	10	Υπηρεσίες που παρέχονται από παραδοσιακό καφενείο	ΒΟΛΟΥ
Κοιν.Σ.Επ. σύν τοίς άλλοις	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	7	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών συμβουλών και άλλων συμβουλών διαχείρισης	ΒΟΛΟΥ
Ίριδα ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Χονδρικό εμπόριο καλλιτεχνικών και αναμνηστικών (σουβενίρ) ειδών	ΒΟΛΟΥ
ΚΑΦΕΝΕΙΟ Η ΒΡΥΣΗ- ΣΤΑΓΙΑΤΕΣ ΚΟΙΝ. Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες εξωραϊστικών και αναπτυξιακών σωματείων, ενώσεων, συνεταιρισμών κλπ	ΒΟΛΟΥ
ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ ΓΕΝΕΣΙΣ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες διάσωσης ατόμων (στη θάλασσα, στα βουνά, σε φυσικές καταστροφές)	ΒΟΛΟΥ
MYVOLOS.NET Κ ΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Παραγωγή περιεχόμενου δικτυακών πυλών (web portals)	ΒΟΛΟΥ
KannaBio ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Υπηρεσίες έκθλιψης ελαιόκαρπου και άλλων ελαιούχων σπόρων	ΒΟΛΟΥ

	Αστικές εταιρίες των αρ. 741 Α.Κ		Υπηρεσίες λειτουργίας μουσείων	ΒΟΛΟΥ
	Αστικές εταιρίες των αρ. 741 Α.Κ		Υπηρεσίες λειτουργίας μουσείων	ΒΟΛΟΥ
ΜΑΓΝΗΣΙΑ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες φροντιστηρίου γενικά (θετικών ή θεωρητικών επιστημών)	ΒΟΛΟΥ
ΔΟΜΕΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ Κ ΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα	ΒΟΛΟΥ
SKANDALOPETRA DIVING ΚΟΙΝ.Σ.Ε Π.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες γραφείων διοργάνωσης οργανωμένων περιηγήσεων (ταξιδιωτικών πακέτων)	ΒΟΛΟΥ
ΡΟΕΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	7	Υπηρεσίες θεατρικών και λοιπών δημοσίων θεαμάτων γενικά	ΒΟΛΟΥ
ΔΡΑΣΗ & ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	8	Υπηρεσίες γραφείων διοργάνωσης οργανωμένων περιηγήσεων (ταξιδιωτικών πακέτων)	ΒΟΛΟΥ
ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ La petite cantine	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Υπηρεσίες προστασίας ειδικών ομάδων	ΒΟΛΟΥ
AD HOC ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και λογιστικού ελέγχου· παροχή φορολογικών συμβουλών	ΒΟΛΟΥ
HERETIC	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5		ΒΟΛΟΥ

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας ΒΟΛΟΥ- Εύχομαι	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες παροχής γευμάτων από κέντρο διασκέδασης - κοσμική ταβέρνα	ΒΟΛΟΥ
ΕΥ ΣΥΝ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Παραγωγή μαρμελάδας, κομπόστας, γλυκών κουταλιού και παρόμοιων ειδών, από φρούτα και άλλους καρπούς	ΒΟΛΟΥ
MY DELI MUSIC VIEW- ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες που παρέχονται από πολιτιστικές και ψυχαγωγικές ενώσεις	ΒΟΛΟΥ
Hellas Canyon Academy ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Άλλες υπηρεσίες αθλητισμού και αναψυχής	ΒΟΛΟΥ
Evening Star ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Υπηρεσίες μουσικού συγκροτήματος	ΒΟΛΟΥ
Παγκόσμια Αγκαλιά ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	7	Άλλες υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος π.δ.κ.α.	ΒΟΛΟΥ
Ποδηλασία η Περπάτημα στην Ελλάδα ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες ενοικίασης ποδηλάτων	ΒΟΛΟΥ
ΕΟΔΟΜΩ ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Κατασκευαστικές εργασίες κτιρίων για κατοικίες και μη	ΒΟΛΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	12	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών συμβουλών και άλλων συμβουλών διαχείρισης	ΒΟΛΟΥ

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ΟΙΚΟΣΟΦΙΑ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	8	Άλλες υπηρεσίες υποστήριξης για τη βελτίωση της ζωής των πολιτών και την αναβάθμιση των γενικών συνθηκών διαβίωσης	ΒΟΛΟΥ
Upsilon Agency Κοιν.Σ.Επ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5		ΒΟΛΟΥ
Βοιητής ΚοινΣΕπ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Άλλες δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	ΒΟΛΟΥ
ΕκειΒΟΛΟΣ Κοιν.Σ.Επ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες οργάνωσης επιστημονικών ή πολιτιστικών εκδηλώσεων	ΒΟΛΟΥ
Αυτολεξεί ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Αναπαραγωγή φωτοτυπιών, προετοιμασία εγγράφων και άλλες ειδικευμένες δραστηριότητες γραμματειακής υποστήριξης	ΒΟΛΟΥ
ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΑ ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Χονδρικό εμπόριο λουλουδιών και φυτών	ΒΟΛΟΥ
ΝΕΟΛΙΘΙΚΟ ΣΕΣΚΛΟ ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	9	Υπηρεσίες τουριστικής προβολής	ΒΟΛΟΥ
DEEPART ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Κατασκευή κοσμημάτων και συναφών ειδών	ΒΟΛΟΥ
SEA & SEE ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	7	Υπηρεσίες περιβαλλοντικής έρευνας	ΒΟΛΟΥ

ΚΑΜΙΝΑΔΑ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Πολιτιστική εκπαίδευση	ΒΟΛΟΥ
Σύμπραξη Προόδου ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5		ΒΟΛΟΥ
ΚΑΙΡΟΣ ΠΑΝΙΑ ΚΑΙΡΟΣ ΚΟΥΠΙΑ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Κατασκευαστικές εργασίες κτιρίων για κατοικίες και μη	ΒΟΛΟΥ
ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Χονδρικό εμπόριο αρωμάτων και καλλυντικών	ΒΟΛΟΥ
Το σπίτι του Ιππόκαμπου Κοιν.Σ.Επ.	Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων	7	Υπηρεσίες φροντίδας με παροχή καταλύματος για ηλικιωμένους και αναπήρους	ΒΟΛΟΥ
PALE BLUE DOT ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες ηχογράφησης	ΒΟΛΟΥ
ΤΟ ΧΟΝΤΡΟ ΜΠΙΖΕΛΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	Συνεταιρισμοί Εργαζομένων	4	Υπηρεσίες παροχής γευμάτων με πλήρη εξυπηρέτηση εστιατορίου	ΒΟΛΟΥ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΗ ΠΟΛΗ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	8	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία	ΒΟΛΟΥ
ΦΩΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	6	Υπηρεσίες συμβούλου ψυχικής υγείας	ΒΟΛΟΥ
ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Έκδοση βιβλίων	ΒΟΛΟΥ
ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Καλλιτεχνική δημιουργία	ΒΟΛΟΥ

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ ΑΓΡΙ- ΜΑ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5	Υπηρεσίες παροχής συμβουλών ανάπτυξης κάθε είδους αγροτικών εκμεταλλεύσεων	ΒΟΛΟΥ
ΒΡΥΣΗ	Συνεταιρισμοί Εργαζομένων	4	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης	ΒΟΛΟΥ
ΖΒΟΛΟΣ ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	5		ΒΟΛΟΥ

Σημαντικό τμήμα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην πόλη, επικεντρώνεται σε δράσεις που προσφέρουν φροντίδα, υποστήριξη και υπηρεσίες υγείας σε ευάλωτες ομάδες. Οι πρωτοβουλίες αυτές καλύπτουν κρίσιμα κοινωνικά κενά και λειτουργούν ως συνδετικοί κρίκοι ανάμεσα στην τοπική κοινότητα και τις θεσμικές δομές. Σύμφωνα με προσωπική μας άποψη, ακολουθούν ενδεικτικά ορισμένοι από τους πιο δραστήριους και αναγνωρίσιμους φορείς του πεδίου. Η «Παγκόσμια Αγκαλιά» Κοιν.Σ.Επ., που ιδρύθηκε το 2018 από την Ευγενία Φραγκούλη και την Αθηνά Ζέρβα (Ολυμπιονίκη κωφών), δραστηριοποιείται με στόχο την κοινωνική ένταξη ατόμων με αναπηρία και άλλων ευπαθών ομάδων. Με επταμελές σχήμα μελών, στο οποίο συμμετέχουν και εκπρόσωποι ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, οργανώνει πολιτιστικές (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις), αθλητικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, ενώ παράλληλα αναπτύσσει υποδομές προσβάσιμες σε ΑμεΑ, όπως θεματικά πάρκα και κατασκηνώσεις. Παράλληλα, παρέχει υπηρεσίες κοινωνικής στήριξης, ενημέρωσης για δικαιώματα, διευκόλυνσης πρόσβασης σε θεσμικές υπηρεσίες και προώθησης της απασχόλησης, αξιοποιώντας συνεργασίες με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών (Παγκόσμια Αγκαλιά, 2020).

Μια ακόμα εξίσου γνωστή κοινωνική επιχείρηση είναι η «Πορεία Υγείας», η οποία ιδρύθηκε το 2014 και απαρτίζεται από πέντε μέλη. Η συγκεκριμένη δραστηριοποιείται στην προαγωγή της υγείας και της ευεξίας μέσα από δράσεις πρόληψης, ευαισθητοποίησης και υποστήριξης. Οργανώνει εκπαιδευτικά σεμινάρια για ηλικιωμένους, μαθητές και άτομα με χρόνιες παθήσεις, συχνά σε συνεργασία με

σχολεία και προγράμματα δημόσιας υγείας. Ταυτόχρονα, στους καταστατικούς της στόχους συμπεριλαμβάνεται, επίσης, η βιώσιμη ανάπτυξη μέσω ήπιου, θεματικού και εναλλακτικού τουρισμού, καθώς και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής για κοινωνικές ομάδες όπως βρέφη, παιδιά, ηλικιωμένοι και άτομα με αναπηρία (Πορεία Υγείας, 2024). Τέλος, μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ. που δραστηριοποιούνται στον τομέα της Υγείας και Φροντίδας στον Βόλο, συγκαταλέγονται η Κοιν.Σ.Επ. «Το Σπίτι του Ιππόκαμπου», η Κοιν.Σ.Επ. «Προσβάσιμη Πόλη» και η Κοιν.Σ.Επ. «Φως» (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα στον Βόλο, αγκαλιάζει έντονα και τον χώρο του πολιτισμού, της δημιουργικής έκφρασης και των τεχνών. Ένας τέτοιος φορέας είναι η Κοιν.Σ.Επ. «Σύν Τοίς Άλλοις», που δραστηριοποιείται στον συνδυασμό πολιτισμού, βιώσιμης ανάπτυξης και κοινωνικού τουρισμού. Από το 2014, όπου ιδρύθηκε, έχει διοργανώσει εκθέσεις, εργαστήρια και πολιτιστικές περιηγήσεις, με έμφαση στην ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς και στην προώθηση της αλληλέγγυας οικονομίας. Διαθέτει επτά μέλη και μέσω της ιστοσελίδας της, γνωστοποιεί τις δράσεις της και τις συνεργασίες της με τοπικούς και διεθνείς φορείς (synta-scoop.eu). Ακόμα, η Κοιν.Σ.Επ. «Εργον», η οποία αριθμεί 5 μέλη, δραστηριοποιείται στην οργάνωση πολιτιστικών και επιστημονικών εκδηλώσεων, φεστιβάλ και συνεδρίων. Συνεργάζεται με πολιτιστικούς συλλόγους, δημοτικά κέντρα πολιτισμού και εκπαιδευτικά ιδρύματα, δίνοντας έμφαση στη συμμετοχή τοπικών καλλιτεχνών και δημιουργών. Οι δράσεις της αποτυπώνονται σε δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου και σε πολιτιστικές ατζέντες του Δήμου Βόλου (ergon-koinsep). Άλλες Κοιν.Σ.Επ. που δραστηριοποιούνται στον πολιτιστικό κλάδο είναι οι «MY DELI MUSIC VIEW Κοιν.Σ.Επ.», «Κοιν.Σ.Επ. Εικαστικά Εργαστήρια», «Pale Blue Dot», «Καμινάδα», «Βοιβής», «ΕκειΒΟΛΟΣ», «Evening Star» και «Ροές», με δράσεις που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα, από την καλλιτεχνική δημιουργία και την πολιτιστική εκπαίδευση έως τη μουσική, το θέατρο και την ψυχαγωγία (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Επιπρόσθετα, η προστασία του περιβάλλοντος και η προώθηση της βιωσιμότητας αποτελούν βασικούς άξονες δράσης για αρκετές Κοιν.Σ.Επ.. Στην περιοχή του Βόλου, μεταξύ των πιο χαρακτηριστικών παραδειγμάτων ξεχωρίζει η «Sea & See Κοιν.Σ.Επ.», για την οποία γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην παρούσα εργασία, καθώς αποτέλεσε μία από τις Κοιν.Σ.Επ. που μας παραχώρησε συνέντευξη σχετικά με το έργο της. Η

συγκεκριμένη επιχείρηση, που έχει στόχο τον καθαρισμό ακτών και βυθών, την απομάκρυνση απορριμμάτων και τη μείωση των πλαστικών που καταλήγουν στη θάλασσα, αναπτύσσει παράλληλα περιβαλλοντικές εκστρατείες και εκπαιδευτικά προγράμματα σε σχολεία, ενημερώνοντας και ευαισθητοποιώντας τους μαθητές σε θέματα ρύπανσης και κλιματικής αλλαγής. Η δράση της ενισχύεται μέσω συνεργασιών με εθελοντικές ομάδες, τοπικούς καταδυτικούς συλλόγους και περιβαλλοντικούς φορείς σε εθνικό επίπεδο. Στο δυναμικό της αριθμούνται επτά μέλη (seaandsee, 2024). Μεταξύ άλλων, η Κοιν.Σ.Επ. «KannaBio», η οποία συστάθηκε το 2016 και αποτελείται από 6 μέλη, χαρακτηρίζεται ως παράδειγμα κοινωνικής επιχείρησης που συνδυάζει την αγροτική παραγωγή με τις αρχές της αειφορίας και της κοινωνικής ωφέλειας. Η δραστηριότητά της περιλαμβάνει την επεξεργασία ελαιόκαρπου και άλλων ελαιούχων σπόρων, καθώς και την ανάπτυξη καλλιεργειών βιομηχανικής κάνναβης, με έμφαση στις βιολογικές και αναγεννητικές γεωργικές πρακτικές. Στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής της αποστολής, δημιούργησε τον «Κήπο του Χείρωνα» στον Βόλο, έναν επισκέψιμο χώρο βιολογικής πολυκαλλιέργειας και βιωματικής εκπαίδευσης, που λειτουργεί ως πεδίο μάθησης και ευαισθητοποίησης για θέματα βιωσιμότητας και προστασίας του περιβάλλοντος. Μέσα από αυτήν την προσέγγιση, η KannaBio συμβάλλει τόσο στην ενίσχυση της τοπικής αγροτικής οικονομίας όσο και στη διάδοση καλών πρακτικών οικολογικής διαχείρισης (kannabio.gr).

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν σημαντικό πεδίο δράσης για αρκετές Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο, με στόχο την ενδυνάμωση δεξιοτήτων, την κοινωνική ένταξη και τη δια βίου μάθηση. Ορισμένοι φορείς που συμβάλλουν σημαντικά σε αυτή την κατεύθυνση είναι η Κοιν.Σ.Επ. «Μαγνησία» και η Κοιν.Σ.Επ. «Εξέλιξις Εκδοτική». Η Κοιν.Σ.Επ. «Μαγνησία (Ακαδημία Λόγου και Τέχνης)», που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2014 με 7 μέλη, αποτελεί ένα ζωντανό παράδειγμα φορέα που ενώνει την εκπαιδευτική κατάρτιση με την πολιτιστική ανάπτυξη. Ως Κέντρο Διά Βίου Μάθησης και φροντιστήριο, παρέχει υποστήριξη σε μαθητές όλων των βαθμίδων, διοργανώνει σεμινάρια ξένων γλωσσών και ειδικών θεμάτων, ενώ αξιοποιεί σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία για εξ αποστάσεως μάθηση. Παράλληλα, προωθεί την πολιτιστική δημιουργία μέσα από εκθέσεις, ομιλίες και εργαστήρια, λειτουργώντας ως σημείο αναφοράς για την ενίσχυση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας. Με αυτόν τον τρόπο, συμβάλλει όχι μόνο στην αναβάθμιση των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων της περιοχής, αλλά και στη δημιουργία ενός χώρου συνάντησης και ανταλλαγής ιδεών για την

κοινότητα του Βόλου. Η Κοιν.Σ.Επ. «Εξέλιξις Εκδοτική», που ιδρύθηκε το 2017 και απαρτίζεται από 5 μέλη, εστιάζει στην κοινωνική ένταξη μέσω της επαγγελματικής απασχόλησης ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Παρά την ονομασία της, η κύρια συμβολή της δεν εντοπίζεται στην εκδοτική παραγωγή, αλλά στην παροχή ευκαιριών εργασίας και κατάρτισης, αντιμετωπίζοντας έμπρακτα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού και ενδυνάμωσης ανθρώπινου δυναμικού που διαφορετικά θα δυσκολευόταν να ενταχθεί στην αγορά εργασίας (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Εξίσου σημαντική όμως είναι και η κατηγορία του τουρισμού και αναψυχής, αφού ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες της οικονομικής και συνάμα κοινωνικής ανάπτυξης του Βόλου, συμβάλλοντας σημαντικά στα έσοδα της τοπικής οικονομίας και δημιουργώντας πολυάριθμες θέσεις εργασίας. Η Κοιν.Σ.Επ. «Volos Alternative Tours», που λειτούργησε για πρώτη φορά το 2017 έχοντας στο δυναμικό της 5 μέλη, ειδικεύεται στη διοργάνωση θεματικών περιηγήσεων και εμπειριών που αναδεικνύουν την εναλλακτική πλευρά της Μαγνησίας. Στόχος της είναι να προσφέρει αυθεντικές εμπειρίες που ξεφεύγουν από τα τυπικά τουριστικά πρότυπα, ενισχύοντας παράλληλα τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και την προβολή του Βόλου ως πολυδιάστατου προορισμού. Ακόμα, η Κοιν.Σ.Επ. «Skandalopetra Diving», η οποία συστάθηκε το 2018 και αποτελείται από 6 μέλη, εξειδικεύεται στη διοργάνωση καταδυτικών εμπειριών και οργανωμένων περιηγήσεων που αναδεικνύουν τον θαλάσσιο πλούτο του Παγασητικού και των γύρω ακτών. Η δραστηριότητά της δεν περιορίζεται μόνο στην αναψυχή, αλλά συμβάλλει και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, προωθώντας πρακτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Μέσα από τη συνεργασία με τοπικούς φορείς και παρόχους, ενισχύει το τουριστικό προϊόν του Βόλου και δημιουργεί εισοδήματα που παραμένουν στην τοπική κοινωνία. Ενδεικτικά παραδείγματα που ενισχύουν αυτή την κατηγορία, αλλά και την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι η Κοιν.Σ.Επ. «Δράση & Ενέργεια», «Hellas Canyon Academy Κοιν.Σ.Επ.», «Bike or Hike Hellas Κοιν.Σ.Επ.», «Νεολιθικό Σέσκλο Κοιν.Σ.Επ.» (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Τέλος, πέρα από τους παραπάνω τομείς, η κοινωνική επιχειρηματικότητα εκφράζεται μέσα από ένα πλήθος διαφορετικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Στην κατηγορία των Λοιπών υπηρεσιών, ανήκουν Κοινωνικές και Αλληλέγγυες Επιχειρήσεις με δραστηριότητες που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών και προϊόντων. Όλοι αυτοί

οι φορείς συνεισφέρουν στην τοπική οικονομία, ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και δίνουν ζωντάνια στον δημόσιο χώρο, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι του οικοσυστήματος Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο. Μία από αυτές είναι η Κοιν.Σ.Επ. «Ad Hoc», που συστάθηκε το 2018 και απαρτίζεται από έξι μέλη, αποτελεί έναν εξειδικευμένο φορέα παροχής λογιστικών, φοροτεχνικών και διοικητικών υπηρεσιών με στόχευση κυρίως την υποστήριξη άλλων Κοινωνικών και Αλληλέγγυων Επιχειρήσεων, καθώς και συλλογικών εγχειρημάτων. Οι υπηρεσίες της περιλαμβάνουν τήρηση βιβλίων, σύνταξη και υποβολή φορολογικών δηλώσεων, διαχείριση μισθοδοσίας, καθώς και συμβουλευτική για την οικονομική διαχείριση και την αξιοποίηση επιδοτούμενων προγραμμάτων. Παράλληλα, προσφέρει υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης, διενέργειας κοινωνικών μελετών, νομικής συμβουλευτικής και νοσηλευτικής ενδυνάμωσης. Μέσα από αυτό το πολυδιάστατο έργο, η Ad Hoc λειτουργεί ως κρίσιμος «υποστηρικτικός μηχανισμός» για μικρότερους φορείς που συχνά δεν διαθέτουν την απαραίτητη λογιστική και οργανωτική υποδομή, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη βιωσιμότητα και την ανάπτυξή τους στο οικοσύστημα της Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ad Hoc Κοιν.Σ.Επ. αποτέλεσε μία από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα, παραχωρώντας μας συνέντευξη, με πολύτιμες πληροφορίες που θα παρουσιαστούν αναλυτικά σε επόμενη ενότητα (adhoc-volos.com).

Επίσης, η Κουζίνα Αλληλεγγύης Βόλου, αν και δεν είναι τυπικά εγγεγραμμένη ως Κοιν.Σ.Επ., αποτελεί έναν από τους πιο αναγνωρισμένους και ενεργούς πυλώνες του τοπικού δικτύου αλληλεγγύης, εντασσόμενη λειτουργικά στο οικοσύστημα της Κ.ΑΛ.Ο.. Ιδρύθηκε το 2010 και λειτουργεί αποκλειστικά με εθελοντές, παρέχοντας σε εβδομαδιαία βάση εκατοντάδες μερίδες φαγητού σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ενώ από το 2015 προσφέρει καθημερινά δεκατιανά σε σχολεία της πόλης. Η δράση της βασίζεται σε συνεργασίες με τοπικές επιχειρήσεις, συλλόγους και ιδιώτες, οι οποίοι συνεισφέρουν τρόφιμα, πρώτες ύλες και εργασία, δημιουργώντας ένα δίκτυο υποστήριξης με ισχυρή κοινωνική απήχηση. Η παρουσία της έχει αναδειχθεί τόσο από τον τοπικό όσο και από τον εθνικό Τύπο, αποτελώντας σημείο αναφοράς για την έμπρακτη εφαρμογή των αρχών της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η συμβολή της στην παρούσα μελέτη υπήρξε καθοριστική, καθώς μέσα από τη συνέντευξη που παραχώρησαν τα μέλη της Κουζίνας Αλληλεγγύης Βόλου καταγράφηκαν πολύτιμες εμπειρίες και απόψεις, οι οποίες θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν διεξοδικά

παρακάτω (Κουζίνα Αλληλεγγύης, 2023). Στον ίδιο θεματικό άξονα συναντώνται και άλλες Κ.ΑΛ.Ο., όπως οι «Το Πατζούρι Κοιν.Σ.Επ.», «Ιριδα Κοιν.Σ.Επ.», «Καφενείο η Βρύση-Σταγιάτες Κοιν.Σ.Επ.», «Κοιν.Σ.Επ. Γένεσις», «MyVolos.net Κοιν.Σ.Επ.», «Κοιν.Σ.Επ. La petite cantine», «Heretic», «Κοιν.Σ.Επ. Βόλου – Εύχομαι», «ΕΥ ΣΥΝ Κοιν.Σ.Επ.», «ΕΚΟΔΟΜΩ Κοιν.Σ.Επ.», «Ινστιτούτο Μεσογειακής Κουλτούρας Κοιν.Σ.Επ.», «Κοιν.Σ.Επ. Οικοσοφία», «Upspin Agency Κοιν.Σ.Επ.», «Αυτολεξεί Κοιν.Σ.Επ.», «Ηλιοτρόπια ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.», «Deepart Κοιν.Σ.Επ.», «Σύμπραξη Προόδου Κοιν.Σ.Επ.», «Καιρός Πανιά Καιρός Κουπιά Κοιν.Σ.Επ.», «Χείρων Κένταυρος ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.», «Το Χοντρό Μπιζέλι Συνεταιρισμός Εργαζομένων», «Κοιν.Σ.Επ. Agri-Ma» και «Ζβόλος Κοιν.Σ.Επ.», οι οποίες, με διαφορετικές μορφές και αντικείμενα, συμβάλλουν στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και στη στήριξη της τοπικής κοινότητας (Υπουργείο Εργασίας, 2024).

Η πορεία και η σημερινή εικόνα των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο αντικατοπτρίζουν τη σταδιακή ωρίμανση του θεσμού σε τοπικό επίπεδο: από πρωτοβουλίες βάσης που αναδύθηκαν ως άμεση ανταπόκριση στην κοινωνικοοικονομική κρίση, σε επιχειρήσεις με ξεκάθαρο καταστατικό, επαγγελματική οργάνωση και μακροπρόθεσμη στρατηγική ανάπτυξης (Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. Μαγνησίας, 2020). Εκτός από την οικονομική τους συνεισφορά, οι Κοιν.Σ.Επ. του Βόλου ενισχύουν την κοινωνική συνοχή, καλλιεργούν συλλογική ταυτότητα και προωθούν πρακτικά παραδείγματα αλληλεγγύης συνεργασίας, αποδεικνύοντας ότι η Κ.ΑΛ.Ο. μπορεί να αποτελέσει μοχλό βιώσιμης και κοινωνικά υπεύθυνης ανάπτυξης για την πόλη.

3.3 Εμπειρίες των πολιτών από την εφαρμογή της ΚΑΛΟ στον Βόλο

Η εφαρμογή του θεσμού της Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη δυναμική, η οποία συνδέεται άμεσα με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της περιοχής, τις τοπικές ανάγκες και την έντονη παρουσία συλλογικών πρωτοβουλιών. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2010, και ιδιαίτερα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, εμφανίστηκαν στον Βόλο ομάδες πολιτών και φορείς που υιοθέτησαν τις αρχές της Κ.ΑΛ.Ο., δημιουργώντας τόσο τυπικές Κοιν.Σ.Επ. όσο και άτυπες δομές αλληλεγγύης (Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. Μαγνησίας, 2020).

Ένα από τα στοιχεία που αποτυπώνουν καλύτερα την απήχηση της Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο είναι οι ίδιες οι αξιολογήσεις των πολιτών. Μέσα από θετικά σχόλια, βαθμολογίες και

δημόσιες μαρτυρίες, αναδεικνύονται όχι μόνο η ποιότητα των υπηρεσιών, αλλά και ο κοινωνικός αντίκτυπος που έχουν οι φορείς στην καθημερινή ζωή της πόλης.

Στον πυρήνα αυτού του οικοσυστήματος συναντάμε την Κουζίνα Αλληλεγγύης Βόλου, ένα εμβληματικό παράδειγμα τοπικής κοινωνικής καινοτομίας. Ξεκίνησε το 2010 ως πρωτοβουλία εθελοντών για τη σίτιση ατόμων σε ανάγκη και εξελίχθηκε σε σταθερή δομή που προσφέρει καθημερινά πλήρη γεύματα σε δεκάδες οικογένειες και άστεγους. Η δράση της στηρίζεται σε δωρεές τροφίμων, έσοδα από εκδηλώσεις και δίκτυα υποστηρικτών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη συμβολή του Farine café-boulangerie, που προσφέρει καθημερινά ψωμί και αρτοσκευάσματα. Παρά το γεγονός ότι δεν είναι τυπικά εγγεγραμμένη ως Κοιν.Σ.Επ., η Κουζίνα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του οικοσυστήματος Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο. Τα θετικά σχόλια σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και πλατφόρμες όπως το CityMaps, σε συνδυασμό με τη συχνή προβολή της στον τοπικό Τύπο, υπογραμμίζουν τη συμβολή της στην υποστήριξη των πιο ευάλωτων μελών της κοινότητας (Κουζίνα Αλληλεγγύης Βόλου, 2025).

Ακολουθώντας στον χώρο της εστίασης, η La Petite Cantine υπήρξε μία από τις πιο αναγνωρίσιμες και καινοτόμες κοινωνικές πρωτοβουλίες της πόλης, καθώς κατάφερε να συνδυάσει την παροχή υπηρεσιών εστίασης με την προώθηση της κοινωνικής ένταξης. Μέσα από τη δραστηριότητά της, προσέφερε ουσιαστικές ευκαιρίες απασχόλησης σε άτομα με αναπηρία, αποδεικνύοντας στην πράξη πως η διαφορετικότητα δεν αποτελεί εμπόδιο, αλλά πηγή δύναμης και προσφοράς στην τοπική κοινωνία. Η επιχείρηση συγκέντρωσε εξαιρετικές αξιολογήσεις, φτάνοντας σε πλατφόρμες όπως η Google την εντυπωσιακή βαθμολογία των 4,6/5, γεγονός που αποτυπώνει την υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και την άριστη εξυπηρέτηση. Οι πολίτες επαινούνταν επανειλημμένα το ζεστό και φιλόξενο περιβάλλον, την ευγένεια του προσωπικού, αλλά και τη δημιουργική προσέγγιση στην κουζίνα. Ακόμα, η ύπαρξη καταλόγων σε γραφή Braille, ειδικού κουμπιού για κωφούς, καθώς και η πλήρης φυσική πρόσβαση στον χώρο, ενίσχυσε το μήνυμα της ισότητας, της συμπερίληψης και του σεβασμού στη διαφορετικότητα. Αν και έχει πλέον διακόψει τη λειτουργία της, άφησε πίσω της μια σημαντική κοινωνική παρακαταθήκη, αποδεικνύοντας πως ένα εστιατόριο μπορεί να γίνει κόμβος κοινωνικής ευαισθησίας, πολιτιστικής ζωντάνιας και ισότητας (La Petite Cantine Project, 2025).

Στον ίδιο τομέα, ο συνεταιρισμός εργαζομένων «Το Χοντρό Μπιζέλι» αποτελεί ένα ακόμη αξιοσέβαστο παράδειγμα αυτοδιαχειριζόμενης εστίασης, όπου οι εργαζόμενοι είναι ταυτόχρονα και συνιδιοκτήτες. Με βαθμολογία 4,7/5 στο TripAdvisor, η επιχείρηση καταγράφει σταθερά υψηλές κριτικές για την ποιότητα των γευμάτων, την αυθεντική γεύση και την προσεγμένη παρουσίαση των πιάτων. Η κοινωνική του συνεισφορά έγκειται στην ενίσχυση της τοπικής παραγωγής και στην προβολή του μοντέλου της συνεργατικής οικονομίας, ενώ περιβαλλοντικά ξεχωρίζει για την υιοθέτηση πρακτικών μείωσης αποβλήτων και την προώθηση βιώσιμων επιλογών (Το Χοντρό Μπιζέλι, 2025). Η συνεχιζόμενη στήριξη από το κοινό επιβεβαιώνει ότι οι πολίτες του Βόλου αγκαλιάζουν και εκτιμούν τις αξίες της Κ.ΑΛ.Ο., όταν αυτές συνδυάζονται με υψηλή ποιότητα υπηρεσιών και αυθεντική κοινωνική δέσμευση.

Παρόλα αυτά, η συμβολή της Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο δεν περιορίζεται μόνο στον τομέα της εστίασης. Σημαντικό στήριγμα για την ανάπτυξη άλλων φορέων Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο αποτελεί η Κοιν.Σ.Επ. Ad Hoc, η οποία κατέχει έναν ιδιαίτερο ρόλο στο τοπικό οικοσύστημα, καθώς παρέχει λογιστικές, διοικητικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες σε άλλους φορείς Κ.ΑΛ.Ο., προσφέροντας ουσιαστική υποστήριξη στη βιωσιμότητά τους. Οι αξιολογήσεις υπογραμμίζουν την επαγγελματική επάρκεια, την προθυμία εξυπηρέτησης και την προσωπική προσέγγιση των μελών της ομάδας. Μέσα από αυτή τη δράση, η Ad Hoc ενισχύει την οργανωτική ικανότητα και τη διαχειριστική επάρκεια μικρότερων φορέων, καλύπτοντας ένα σημαντικό κενό σε τεχνογνωσία (Ad Hoc Κοιν.Σ.Επ., 2025).

Εξίσου σημαντική είναι η κοινωνική φροντίδα, όπου ξεχωρίζει η Κοιν.Σ.Επ. Πορεία Υγείας, η οποία λειτουργεί ως χώρος πρόληψης, θεραπείας και ευεξίας, προσφέροντας προγράμματα φυσικοθεραπείας, πιλάτες και ψυχοθεραπείας, προάγοντας τη σωματική και ψυχική ευεξία. Οι ωφελούμενοι περιγράφουν τον χώρο ως «όμορφο και φιλόξενο», με «ζεστούς ανθρώπους» που παρέχουν «εξαιρετική φροντίδα», επιβεβαιώνοντας τον ρόλο της επιχείρησης ως σημείο αναφοράς για την τοπική κοινότητα. Οι μαρτυρίες αυτές αναδεικνύουν όχι μόνο την ποιότητα των υπηρεσιών, αλλά και τον κοινωνικό αντίκτυπο της Κ.ΑΛ.Ο. στην ποιότητα ζωής των πολιτών (Πορεία Υγείας Κοιν.Σ.Επ., 2023).

Το φάσμα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας δεν περιορίζεται στις υπηρεσίες, επεκτείνεται και στη δημιουργία, με αντιπροσωπευτικό παράδειγμα τη Deepart

Κοιν.Σ.Επ., η οποία δραστηριοποιείται στην παραγωγή κοσμημάτων και συναφών ειδών υψηλής αισθητικής. Παρότι διαθέτει περιορισμένο αριθμό δημοσίων αξιολογήσεων, η απήχυσή της στα κοινωνικά δίκτυα, με 681 «Μου αρέσει» και 733 ακόλουθους, καταδεικνύει το ενδιαφέρον της τοπικής κοινότητας και του ευρύτερου κοινού. Οι κριτικές εστιάζουν στην «εξαιρετική ποιότητα των δημιουργιών» και στο «αξιόλογο ταλέντο της καλλιτέχνης», αναγνωρίζοντας τόσο την τεχνική δεξιοτεχνία όσο και τη δημιουργική πρωτοτυπία (Deeart Κοιν.Σ.Επ., 2025). Μέσα από το έργο της, η Deeart Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλει στην προώθηση της καλλιτεχνικής επιχειρηματικότητας στον Βόλο, ενισχύοντας την τοπική πολιτιστική παραγωγή και προσφέροντας προϊόντα που συνδυάζουν αισθητική, ποιότητα και χειροποίητη φροντίδα.

Στην ίδια κατεύθυνση, η Καμινάδα Κοιν.Σ.Επ. έχει καθιερωθεί ως ανοιχτός πολιτιστικός χώρος, συγκεντρώνοντας 2,1 χιλιάδες «Μου αρέσει» και 2,2 χιλιάδες ακόλουθους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και 100% θετική σύσταση βάσει 16 κριτικών. Οι πολίτες την αναγνωρίζουν για τη ζεστή ατμόσφαιρα, την αίσθηση κοινότητας που καλλιεργεί και τις πολιτιστικές δραστηριότητες που φιλοξενεί. Οι αξιολογήσεις την περιγράφουν ως χώρο φιλικό, ανοιχτό σε διαφορετικές εκφάνσεις πολιτισμού και τέχνης, που προσελκύει ανθρώπους κάθε ηλικίας. Η Καμινάδα δεν περιορίζεται στην παροχή ψυχαγωγίας, ενισχύει τον κοινωνικό ιστό της πόλης, λειτουργώντας ως σημείο συνάντησης, αλληλεπίδρασης και πολιτιστικής παραγωγής (Καμινάδα Κοιν.Σ.Επ., 2025).

Παράλληλα, η πολυμορφία της Κ.ΑΛ.Ο. στον Βόλο αποτυπώνεται και σε πρωτοβουλίες που συνδέουν την κοινότητα με το φυσικό περιβάλλον, όπως η Κοιν.Σ.Επ. ζΒόλος. Ο ζΒόλος αποτελεί μια ανερχόμενη συλλογική πρωτοβουλία στον χώρο της Κ.ΑΛ.Ο., με στόχο την αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και τη δημιουργία κοινοτικών εμπειριών. Με σχετικά μικρό αριθμό αξιολογήσεων, η σελίδα του συγκεντρώνει 306 «Μου αρέσει» και 383 ακόλουθους, ενώ η βαθμολογία του σε Google Reviews είναι 5/5. Οι κριτικές εστιάζουν κυρίως στη φιλοξενία και τη ζεστασιά των ανθρώπων, αλλά και στην ποιότητα του χώρου, που χαρακτηρίζεται ως «υπέροχο κτήμα» ιδανικό για ανοιχτές εκδηλώσεις και δραστηριότητες (ζΒόλος Κοιν.Σ.Επ., 2025). Η συμμετοχή σε δράσεις του ζΒόλος, σύμφωνα με τις μαρτυρίες επισκεπτών, προσφέρει εμπειρίες που ικανοποιούν τόσο τους ενήλικες, όσο και τα παιδιά,

ενισχύοντας τη σύνδεση με τη φύση και την τοπική κοινότητα. Μέσα από αυτή τη συνύπαρξη περιβαλλοντικής ευαισθησίας και κοινωνικής συμμετοχής, ο ζΒόλος Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλει ουσιαστικά στη διάδοση αξιών αλληλεγγύης και βιώσιμης ανάπτυξης στον Βόλο.

Η εφαρμογή της Κ.Α.Λ.Ο. αναδεικνύεται και μέσα από παραδείγματα αλληλεγγύης μεταξύ φορέων. Για παράδειγμα, η Παγκόσμια Αγκαλιά Κοιν.Σ.Επ., για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά το 2023, κάλυψε τα έξοδα κυκλοφορίας και ασφάλισης του mini bus του Συλλόγου ΑμεΑ «Αργοναύτες Βόλου», διευκολύνοντας τις μετακινήσεις των αθλητών για την πραγματοποίηση του προπονητικού και αγωνιστικού τους προγράμματος (Παγκόσμια Αγκαλιά Κοιν.Σ.Επ., 2023). Η ενέργεια αυτή αναγνωρίστηκε δημόσια από τον σύλλογο, επιβεβαιώνοντας τον ρόλο των Κοιν.Σ.Επ. ως ενεργών εταίρων στην τοπική κοινωνία.

Είναι γεγονός ότι η συνολική εικόνα που προκύπτει είναι αυτή ενός εκτεταμένου και πολυδιάστατου οικοσυστήματος, το οποίο, αξιοποιώντας τη συνεργασία, την καινοτομία και τη συμμετοχή των πολιτών, έχει τη δυναμική να αποτελέσει σταθερό μοχλό βιώσιμης ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής για τον Βόλο τα επόμενα χρόνια.

3.4 Προβλήματα και ανάγκες που καλύπτουν οι Κοιν.Σ.Επ. στην πόλη

Στον Βόλο, η ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο. συνδέεται άμεσα με τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής. Ως μικρογραφία των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία, η πόλη συγκεντρώνει ζητήματα όπως η ανεργία, η κοινωνική απομόνωση, οι πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον και η ανάγκη ενίσχυσης της πολιτιστικής ζωής. Σε αυτό το πλαίσιο, οι Κοιν.Σ.Επ. λειτουργούν ως μηχανισμοί κοινωνικής παρέμβασης, καλύπτοντας ανάγκες που τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας αδυνατούν να ικανοποιήσουν (Υπουργείο Εργασίας, 2020). Η Κ.Α.Λ.Ο. στον Βόλο αναδύθηκε ως απάντηση στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, αλλά και ως στρατηγικό εργαλείο ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ανάπτυξης, αναδεικνύοντας τα διαρθρωτικά ελλείμματα που απαιτούν συντονισμένες και βιώσιμες παρεμβάσεις (Κέντρο Στήριξης Κ.Α.Λ.Ο. Μαγνησίας, 2020).

Η κοινωνική πρόνοια στον Βόλο αναδεικνύεται ως ένα από τα πλέον κρίσιμα πεδία παρέμβασης, καθώς η δημογραφική γήρανση, η οικονομική αβεβαιότητα και η

αυξανόμενη επισφάλεια των νοικοκυριών εντείνουν φαινόμενα μοναξιάς, αναπηρίας και κοινωνικού αποκλεισμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, στην Περιφερειακή Ενότητα Μαγνησίας, όπου ανήκει ο Βόλος, το ποσοστό των κατοίκων άνω των 65 ετών υπερβαίνει το 23%, ενώ η αναλογία των ατόμων που ζουν μόνα τους έχει αυξηθεί σημαντικά κατά 36.1% την τελευταία δεκαετία, γεγονός που υποδηλώνει αυξημένη ανάγκη για υποστηρικτικές υπηρεσίες (ΕΛΣΤΑΤ, 2024). Παρά την ύπαρξη δημοτικών δομών, όπως το Κοινωνικό Παντοπωλείο, το Κοινωνικό Φαρμακείο και ο Ξενώνας Φιλοξενίας θυμάτων έμφυλης βίας, που καλύπτουν θεμελιώδεις ανάγκες διατροφής, υγειονομικής περίθαλψης και προστασίας (Δήμος Βόλου – Κοινωνικές Υπηρεσίες, 2025; Δήμος Βόλου – Κοινωνικό Παντοπωλείο, 2025; Δήμος Βόλου – Ξενώνας Φιλοξενίας, 2025), οι παρεχόμενες υπηρεσίες συχνά λειτουργούν συμπληρωματικά και υπό καθεστώς περιορισμένης ή ασυνεχούς χρηματοδότησης. Το κενό αυτό καλούνται να καλύψουν οι Κοιν.Σ.Επ., οι οποίες μέσα από σταθερές και προσαρμοσμένες παρεμβάσεις παρέχουν κατ' οίκον φροντίδα ηλικιωμένων, υποστήριξη ατόμων με αναπηρία, ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση και καθημερινά γεύματα σε οικογένειες που αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές δυσκολίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Πορεία Υγείας, η οποία προάγει τη σωματική και ψυχική ευεξία μέσα από δράσεις πρόληψης και ολιστικής φροντίδας (Πορεία Υγείας, 2024). Μέσω αυτών των πρωτοβουλιών, δεν καλύπτονται μόνο άμεσες βιοτικές ανάγκες, αλλά καλλιεργείται ταυτόχρονα ένα πλέγμα κοινωνικής αλληλεγγύης και ένταξης, που ενισχύει τη συνοχή και την ανθεκτικότητα της τοπικής κοινωνίας.

Επιπλέον, στην αγορά εργασίας του Βόλου, η ανεργία παραμένει διαχρονικό και σύνθετο πρόβλημα, επηρεάζοντας δυσανάλογα τους νέους, τις γυναίκες και τα άτομα με χαμηλή ή ξεπερασμένη εξειδίκευση. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας το δ' τρίμηνο του 2024 διαμορφώθηκε περίπου στο 8,7%, με τη νεανική ανεργία (15–24 ετών) να φτάνει το 22,9% σε εθνικό επίπεδο τον Ιανουάριο 2024, ποσοστά που παραμένουν υψηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου (ΔΥΠΑ, 2025). Η κατάσταση επιβαρύνεται από την υψηλή αναλογία μακροχρόνια ανέργων και την περιορισμένη αντιστοίχιση δεξιοτήτων με τις ανάγκες της τοπικής οικονομίας. Σε αυτό το περιβάλλον, οι Κοιν.Σ.Επ. λειτουργούν ως εναλλακτικοί εργοδότες και φορείς ένταξης, δημιουργώντας θέσεις εργασίας σε τομείς που συχνά παραμελεί η ιδιωτική αγορά, όπως η κοινωνική φροντίδα, ο πολιτισμός και η οικοτουριστική δραστηριότητα (Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο., 2024).

Ενδεικτικά, η La Petite Cantine, απασχόλησε άτομα με αναπηρία, αποδεικνύοντας ότι η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί να συνδυάσει την ένταξη στην εργασία με την κοινωνική ενσωμάτωση. Το Χοντρό Μπιζέλι, το οποίο ως αυτοδιαχειριζόμενος συνεταιρισμός εξασφαλίζει ισότιμη κατανομή της υπεραξίας στους εργαζόμενους, ενώ παράλληλα η Ad Hoc Κοιν.Σ.Επ., δημιουργεί θέσεις εργασίας για εξειδικευμένα στελέχη μέσα από παροχή λογιστικών και διοικητικών υπηρεσιών. Τέλος, η Volos Alternative Tours Κοιν.Σ.Επ., διασυνδέει μικρούς παραγωγούς και χειροτέχνες με τον τουρισμό και την τοπική κατανάλωση. Μέσα από δράσεις επανακατάρτισης, ανάπτυξης διοικητικών, ψηφιακών και δημιουργικών δεξιοτήτων, αλλά και σύνδεσης με την τοπική παραγωγή και αγορά, οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν ουσιαστικά στη μείωση της ανεργίας και στην ενίσχυση της εισοδηματικής ανθεκτικότητας της κοινότητας.

Η περιβαλλοντική υποβάθμιση στον Βόλο εκδηλώνεται μέσα από πολλαπλές και αλληλένδετες προκλήσεις, με κυρίαρχες τη ρύπανση του Παγασητικού Κόλπου, την ανεπαρκή διαχείριση απορριμμάτων και την ελλιπή κουλτούρα ανακύκλωσης (iefimerida, 2023; Δήμος Βόλου – Διεύθυνση Καθαριότητας & Ανακύκλωσης, 2025). Τα ακραία καιρικά φαινόμενα των τελευταίων ετών, και ιδιαίτερα η καταιγίδα «Daniel» του Σεπτεμβρίου 2023, ανέδειξαν τις αδύναμες πλευρές της περιβαλλοντικής διαχείρισης (Koussis, Mamassis & Koutsoyiannis, 2024). Ταυτόχρονα, η ελλιπής διαλογή στην πηγή και τα χαμηλά ποσοστά ανακύκλωσης υπογραμμίζουν το έλλειμμα τοπικών σχεδίων κυκλικής οικονομίας που θα μπορούσαν να περιορίσουν την παραγωγή απορριμμάτων και να αυξήσουν την επαναχρησιμοποίηση υλικών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι Κοιν.Σ.Επ. με οικολογικό προσανατολισμό παρεμβαίνουν ουσιαστικά μέσα από δράσεις καθαρισμού ακτών και βυθών, προγράμματα ανακύκλωσης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, καθώς και πρωτοβουλίες κυκλικής οικονομίας. Μέσα από αυτές τις παρεμβάσεις, όπως αυτές της Sea & See και των Πράσινων Κρίκων, η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην πόλη, δεν περιορίζεται μόνο στην περιβαλλοντική αποκατάσταση, αλλά επεκτείνεται στη διαμόρφωση μιας πιο ανθεκτικής και βιώσιμης τοπικής κοινωνίας, ικανής να προσαρμοστεί στις κλιματικές και οικολογικές προκλήσεις των επόμενων δεκαετιών (Sea & See, 2024).

Ακόμα, η πολιτιστική ζωή του Βόλου, αν και χαρακτηρίζεται από ζωντάνια και ποικιλία δράσεων, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε εθελοντικές ή περιστασιακά χρηματοδοτούμενες πρωτοβουλίες, γεγονός που περιορίζει τη βιωσιμότητά της (Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. Μαγνησίας, 2020). Σε αυτό το πλαίσιο, οι πολιτιστικές

Κοιν.Σ.Επ. καλύπτουν κρίσιμα κενά, προσφέροντας σταθερές δομές πολιτιστικής παραγωγής και δημιουργώντας ευκαιρίες για καλλιτέχνες και τοπικούς δημιουργούς. Μέσα από εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά εργαστήρια και δράσεις που συνδέουν τον πολιτισμό με τον τουρισμό και την κοινωνική συνοχή, ενισχύουν την τοπική ταυτότητα και εμπλουτίζουν το πολιτιστικό αποτύπωμα της πόλης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν, η Καμινάδα η οποία λειτουργεί ως ανοιχτός χώρος τέχνης και κοινότητας, φιλοξενώντας εκθέσεις, συναυλίες και εργαστήρια, ενώ η Σύν Τοίς Άλλοις και η Έργον Κοιν.Σ.Επ. αναπτύσσουν πολιτιστικά προγράμματα που προάγουν τη συμμετοχικότητα και την αίσθηση ένταξης, δημιουργώντας ένα σταθερό υπόβαθρο για την πολιτιστική ανάπτυξη του Βόλου (Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.ΑΛ.Ο., 2024).

Εξίσου σημαντικός είναι και ο τομέας της εκπαίδευσης. Στον τομέα της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης, ο Βόλος αντιμετωπίζει αυξημένες ανάγκες ανάπτυξης δεξιοτήτων και στήριξης ευάλωτων ομάδων, όπως μετανάστες, πρόσφυγες, άτομα με αναπηρία και νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος (ΚΕΚΠΑ-ΔΙΕΚ, 2022). Η περιορισμένη πρόσβαση σε ποιοτική κατάρτιση και η έλλειψη εξειδίκευσης σε τομείς όπως η διοίκηση, το μάρκετινγκ, η αναζήτηση πόρων και η ψηφιακή τεχνογνωσία εντείνουν τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Δημόσιες δομές, όπως το Κέντρο Κοινότητας του Δήμου Βόλου, λειτουργούν ως «πύλες» ενημέρωσης, διασύνδεσης υπηρεσιών και παραπομπών, βελτιώνοντας την πρόσβαση σε κοινωνικά δικαιώματα και μειώνοντας το διοικητικό βάρος για τα νοικοκυριά (Δήμος Βόλου – Κέντρο Κοινότητας, 2025). Ωστόσο, η λειτουργία τους εξαρτάται από περιορισμένους και συχνά μη σταθερούς πόρους, γεγονός που καθιστά κρίσιμη τη συμπληρωματική συμβολή των Κοιν.Σ.Επ.. Τέτοιος φορέας είναι η Κύβος Κοιν.Σ.Επ., η οποία υλοποιεί προγράμματα γλωσσικής υποστήριξης και δημιουργεί εργαστήρια που συνδέουν την τεχνολογία με την επιχειρηματικότητα (Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. Μαγνησίας, 2020). Μέσα από τέτοιες πρωτοβουλίες, οι Κοιν.Σ.Επ. καλύπτουν εκπαιδευτικά κενά, αλλά προάγουν και μια κουλτούρα αλληλεγγύης, συνεργασίας και ισότιμης συμμετοχής, στοιχεία θεμελιώδη για τη βιώσιμη ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Συνολικά, παρατηρείται ότι παρά τους περιορισμένους πόρους και τα θεσμικά εμπόδια, οι Κοιν.Σ.Επ. του Βόλου αποδεικνύουν ήδη τον ρόλο τους ως κρίσιμοι φορείς κοινωνικής παρέμβασης (Υπουργείο Εργασίας, 2020). Καλύπτουν ανάγκες που εκτείνονται από την κοινωνική φροντίδα και την απασχόληση έως την εκπαίδευση και την περιβαλλοντική προστασία, προσφέροντας λύσεις άμεσες, προσαρμοσμένες και

κοντά στον πολίτη. Η ένταξή τους σε έναν μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό, με θεσμική στήριξη και σταθερή χρηματοδότηση, μπορεί να πολλαπλασιάσει τον κοινωνικό τους αντίκτυπο και να τους καθιερώσει ως βασικούς πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης του Βόλου (Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.ΑΛ.Ο., 2024).

Κεφάλαιο 4 – Ανάλυση Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο

Στο παρόν κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε για τις Κοιν.Σ.Επ. του Βόλου με στόχο τη διερεύνηση του ρόλου καθώς και του κοινωνικό-οικονομικού τους αντίκτυπου. Ειδικότερα, μέσω της ανάλυσης αυτής, θα διαμορφωθεί μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με την αναγνωρισιμότητα τους στο ευρύ κοινό του Βόλου, τη συνεισφορά τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής αλλά και των εμποδίων που αντιμετωπίζουν καθημερινά. Η έρευνα οργανώθηκε σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος αφορά τις απόψεις των πολιτών για τις Κοιν.Σ.Επ., το ρόλο και την σημασία τους, ενώ ο δεύτερος αφορά τις θέσεις των μελών των Κοιν.Σ.Επ. για τα προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Το εργαλείο συλλογής δεδομένων στην πρώτη περίπτωση είναι ένα δομημένο ερωτηματολόγιο, ενώ στην δεύτερη περίπτωση είναι ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Ο συνδυασμός ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης καθιστά εφικτή τόσο τη γενική αποτύπωση των απόψεων των πολιτών όσο και την εις βάθος κατανόηση των ιδιαίτερων ζητημάτων που ταλανίζουν τις Κοιν.Σ.Επ..

Η δομή του κεφαλαίου ξεκινάει με την διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και την μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων. Στη συνέχεια, παρατίθενται τα αποτελέσματα της ποσοτικής μεθόδου, όπως προέκυψαν από τις απαντήσεις που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο, εξετάζοντας τα δημογραφικά στοιχεία, το επίπεδο γνώσης και η αναγνωρισιμότητα των Κοιν.Σ.Επ., η προτίμηση τους από τους πολίτες του Βόλου, η στήριξη και η πρόθεση συνεργασίας με αυτές. Έπειτα, ακολουθεί η ποιοτική ανάλυση, όπου περιλαμβάνει μία συνοπτική παρουσίαση των Κοιν.Σ.Επ. που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις και συζητά τις απόψεις τους σε επιμέρους θέματα που τις απασχολούν. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του αντίκτυπου της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και την κριτική αξιολόγηση της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ., συνδυάζοντας τα πορίσματα από τις δύο μεθόδους σε μία ενιαία εικόνα.

4.1 Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογία

Στη παρούσα ενότητα παρατίθενται τα βασικά ερωτήματα της έρευνας στα οποία βασίστηκε η μελέτη και περιγράφεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε. Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι, ο καθορισμός των παρακάτω ερευνητικών ερωτημάτων

έθεσε τις βάσεις για τη μελέτη και συγκέντρωση συγκεκριμένων στοιχείων, ενώ παράλληλα οι διαφορετικές προσεγγίσεις μεθοδολογίας επέτρεψαν την αποτύπωση των γενικών τάσεων όσον αφορά τις Κοιν.Σ.Επ. αλλά και των επιμέρους πτυχών της λειτουργίας τους.

4.1.1 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει τη συγκέντρωση των πληροφοριών σχετικά με τον ρόλο και αντίκτυπο των Κοιν.Σ.Επ. στην τοπική κοινωνία του Βόλου. Αναλυτικότερα, στοχεύουν στην αποτύπωση των γνώσεων, στάσεων και αντιλήψεων των πολιτών του Βόλου αναφορικά με τις Κοιν.Σ.Επ., στη καταγραφή της συνεισφοράς των επιχειρήσεων αυτών στην κοινωνική ανάπτυξη της πόλης και στην ανάδειξη των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν. Σκοπός της έρευνας, λοιπόν, είναι να διερευνήσει τα παρακάτω βασικά ερωτήματα:

- Ποιος είναι ο ρόλος και ο αντίκτυπος των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής του Βόλου;
- Ποιες είναι οι αντιλήψεις, οι στάσεις και το επίπεδο γνώσης της τοπικής κοινωνίας σχετικά με τις Κοιν.Σ.Επ.;
- Ποια είναι τα βασικά εμπόδια και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στην περιοχή και πώς αυτά επηρεάζουν τη λειτουργία και την ανάπτυξή τους;

Για την απάντηση των εν λόγω ερωτημάτων χρησιμοποιήθηκε συνδυαστική μέθοδος ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας, η οποία περιγράφεται αναλυτικά στην επόμενη ενότητα.

4.1.2 Μεθοδολογία

Η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας βασίστηκε σε μεικτή μεθοδολογική προσέγγιση, χρησιμοποιώντας τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές μεθόδους ως προς τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων με σκοπό τη διερεύνηση του ρόλου και του αντίκτυπου των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ανάπτυξη του Βόλου. Σύμφωνα με τους Creswell & Creswell (2018), ο συνδυασμός αυτός ενισχύει την εγκυρότητα των συμπερασμάτων και δίνει τη δυνατότητα αποτύπωσης μιας πιο ολοκληρωμένης κατανόησης του υπό μελέτη φαινομένου, αφού αυτό διερευνάται από διάφορες οπτικές πλευρές.

Η μελέτη στηρίχτηκε στη συλλογή πρωτογενών δεδομένων που πάρθηκαν με τη χρήση ερωτηματολογίου και συνεντεύξεων. Ειδικότερα, η ποσοτική διάσταση της έρευνας υλοποιήθηκε μέσω δομημένου ερωτηματολογίου, το οποίο διαμορφώθηκε έτσι ώστε να παρέχει δεδομένα που μπορούν να αναλυθούν και να συγκριθούν μεταξύ τους. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά σε πολίτες της πόλης του Βόλου μέσω της πλατφόρμας Google Forms, ακολουθώντας δειγματοληψία ευκολίας. Αποτελούνταν από 20 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 17 ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου ενώ οι υπόλοιπες 3 ανοιχτού με σκοπό την κατανόηση της αντίληψης της τοπικής κοινωνίας σε συγκεκριμένα ζητήματα. Οι ερωτήσεις αφορούσαν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των πολιτών (φύλο, ηλικία, εκπαιδευτικό επίπεδο, επαγγελματική κατάσταση, εισόδημα), το επίπεδο γνώσης και τις αντιλήψεις τους για τις Κοιν.Σ.Επ., την προτίμηση τους από αυτούς και τη πρόθεση στήριξης και συνεργασίας τους με τέτοιου είδους επιχειρήσεις. Αναφορικά με την επεξεργασία των δεδομένων, πραγματοποιήθηκε μέσω του λογισμικού Microsoft Excel, εφαρμόζοντας τεχνικές περιγραφικής στατιστικής για την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Η ποιοτική διάσταση της έρευνας βασίστηκε σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις με σκοπό την εις βάθος μελέτη των απόψεων και εμπειριών ατόμων με κομβικό ρόλο σε τοπικές Κοιν.Σ.Επ.. Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν τρεις συνεντεύξεις σε μέλη τριών τοπικών Κοιν.Σ.Επ. του Βόλου. Η συνέντευξη αποτελούνταν από 20 ερωτήσεις, οι οποίες είχαν ως σκοπό την εξέταση του ιστορικού, των στόχων και των δράσεων των επιχειρήσεων αλλά και την εμβάθυνση σε ερωτήματα που δεν μπορούσαν να καλυφθούν επαρκώς από το ερωτηματολόγιο όπως οι εσωτερικές διαδικασίες, οι στρατηγικές ανάπτυξης, οι αντιλήψεις των ίδιων των επιχειρήσεων για τον κοινωνικό τους αντίκτυπο και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους λειτουργία. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με φυσική παρουσία, καταγράφηκαν με τη συναίνεση των συμμετεχόντων, απομαγνητοφωνήθηκαν και αναλύθηκαν με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης ώστε να εντοπιστούν επαναλαμβανόμενα μοτίβα (Braun & Clarke, 2006).

Ο συνδυασμός των δύο ερευνητικών μεθόδων κατέστησε δυνατή τη διασταύρωση των ευρημάτων και την εξαγωγή ολοκληρωμένων συμπερασμάτων που αποτυπώνουν τόσο τη γενική εικόνα των αντιλήψεων και των στάσεων της τοπικής κοινωνίας όσο και μία εις βάθος κατανόηση των αναγκών, εμπειριών και προκλήσεων των ίδιων των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο.

4.2 Οι Απόψεις των Πολιτών – Ανάλυση Ερωτηματολογίου

Η συλλογή των ποσοτικών δεδομένων επιτεύχθηκε μέσω δομημένου ερωτηματολογίου 20 ερωτήσεων, το οποίο διανεμήθηκε μέσω του Google Forms σε πολίτες της πόλης του Βόλου. Οι ερωτήσεις δημογραφικού χαρακτήρα βοήθησαν στην διαμόρφωση του προφίλ του δείγματος ενώ οι ερωτήσεις που σχετίζονται με τη γνώση και στάση των πολιτών προς τις Κοιν.Σ.Επ. στη κατανόηση των αντιλήψεών τους και την εξέταση των παραγόντων που επηρεάζουν την προτίμησή τους ή όχι. Η διανομή του ερωτηματολογίου ξεκίνησε την 1/7/2025 και ολοκληρώθηκε στις 9/7/2025.

Το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από 297 άτομα, από τα οποία τα 7 δεν συμφώνησαν στην επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων για τους ερευνητικούς σκοπούς της παρούσας μελέτης. Ως εκ τούτου, το τελικό δείγμα της έρευνας αποτελείται από 290 άτομα (98% των ερωτηθέντων), τα οποία προέρχονται από διαφορετικές ηλικιακές και κοινωνικό-οικονομικές ομάδες ώστε να υπάρχει ποικιλία στις απόψεις που καταγράφηκαν.

Για την ανάλυση των απαντήσεων χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές περιγραφικής στατιστικής, υπολογίζοντας συχνότητες και ποσοστά ενώ παράλληλα δημιουργήθηκαν διαγράμματα με σκοπό την καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων. Παρακάτω, παρουσιάζονται αναλυτικά οι ερωτήσεις με βάση τη θεματική δομή του ερωτηματολογίου, επιτρέποντας έτσι την εξέταση κάθε ενότητας ξεχωριστά.

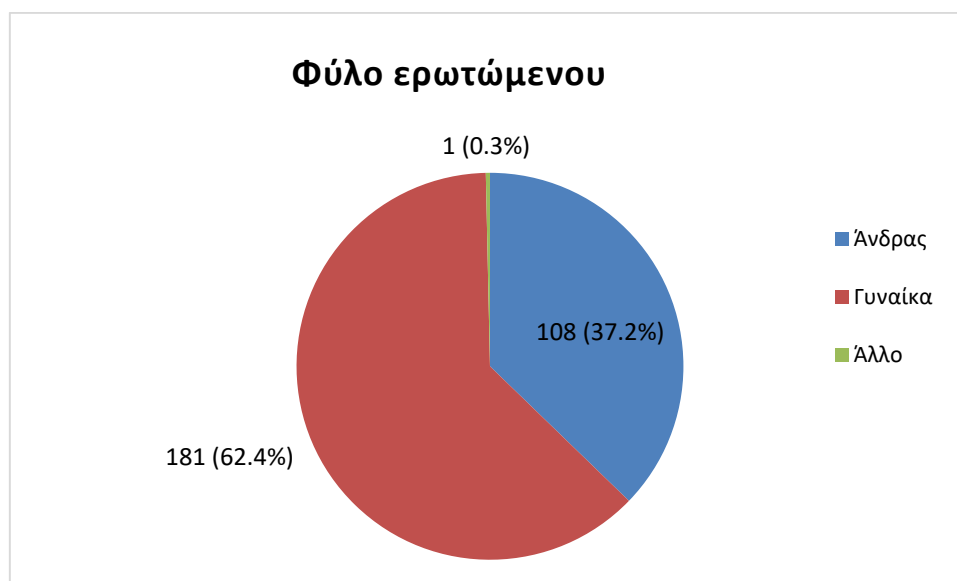
4.2.1 Δημογραφικά Στοιχεία

Ξεκινώντας με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, τα οποία διαμόρφωσαν το προφίλ του δείγματος, καθίσταται φανερό η ποικιλομορφία του ως προς το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την επαγγελματική κατάσταση αλλά και το οικογενειακό εισόδημα. Η συλλογή αυτών των δεδομένων έχει ως στόχο την καλύτερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων και τη συσχέτιση των ευρημάτων με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ερωτώμενων.

Φύλο

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, οι γυναίκες αποτελούν ελαφρώς μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος. Πιο αναλυτικά, από το σύνολο των 290 συμμετεχόντων, οι γυναίκες

ήταν 181, που αντιστοιχεί στο 62.4% του δείγματος, οι άντρες ήταν 108, ίσο με το 37.2%, ενώ 1 άτομο (0.3% του δείγματος) δήλωσε «Άλλο».

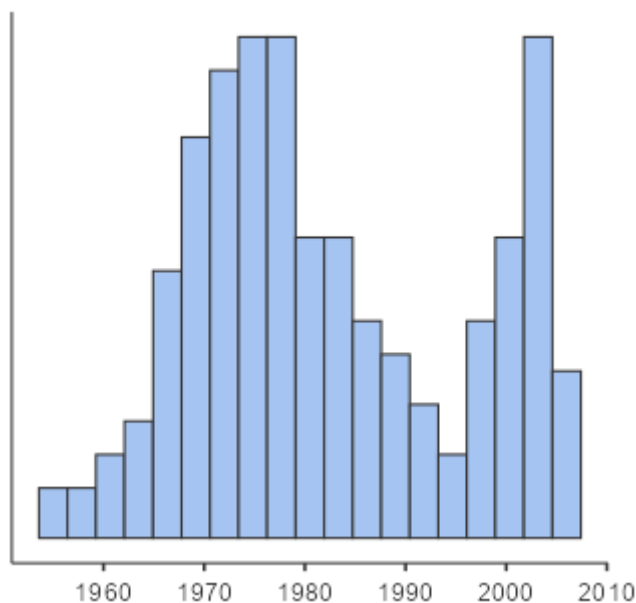

Γράφημα 1: Φύλο ερωτώμενου

Έτος γέννησης

Το έτος γέννησης ήταν μια ερώτηση ανοιχτού τύπου όπου οι συμμετέχοντες εισήγαγαν το έτος της γέννησης τους. Έτσι, ήταν εφικτή η δημιουργία του παρακάτω ιστογράμματος (Γράφημα 2), μέσω του οποίου προσδιορίστηκε η ηλικία του δείγματος.

Ειδικότερα, το μέσο έτος γέννησης ήταν ίσο με 1982 που αντιστοιχεί σε ηλικία 43 ετών. Όσον αφορά το εύρος της ηλικίας του δείγματος, αυτό κυμάνθηκε από 20 έως 71 ετών. Επιπλέον, μέσω του ιστογράμματος, παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων, ίσο με το 56.5%, έχει γεννηθεί πριν το 1982.

Γράφημα 2: Ιστόγραμμα για το έτος γέννησης των ερωτώμενων

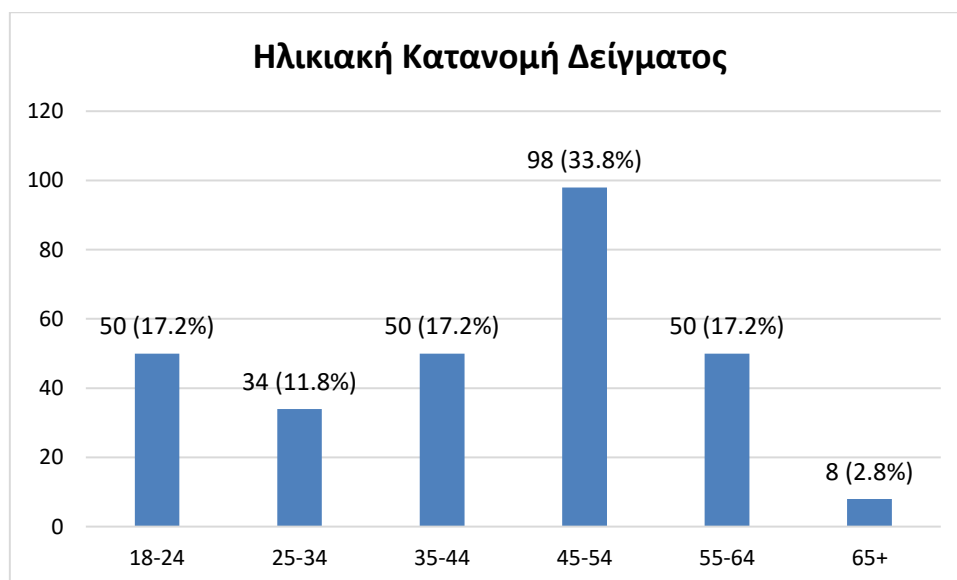
Σε μία προσπάθεια να ερμηνευτεί καλύτερα το έτος γέννησης των συμμετεχόντων, κατανεμήθηκε ηλικιακά διαμορφώνοντας τις παρακάτω ομάδες:

- 18-24 ετών
- 25-34 ετών
- 35-44 ετών
- 45-54 ετών
- 55-64 ετών
- 65+ ετών

Αυτού του είδους η κατανομή αποσκοπεί στην αποτύπωση της ηλικιακής διάρθρωσης του δείγματος σε διακριτά στάδια ζωής όπως η φοιτητική/νεαρή ζωή (18-24 έτη), η πρώιμη επαγγελματική σταδιοδρομία (25-34 έτη), η ώριμη επαγγελματική ζωή (35-44 έτη), η επαγγελματική σταθερότητα (45-54 έτη), η προσέγγιση της συνταξιοδότησης (55-64 έτη) και η συνταξιοδότηση (65+ έτη).

Σύμφωνα με το Γράφημα 3, η επικρατέστερη ηλικιακή ομάδα είναι αυτή των 45-54 ετών, της οποίας το ποσοστό είναι 33.8% (98 άτομα). Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα αντιπροσωπεύει παραπάνω από το 1/3 του δείγματος της έρευνας, γεγονός που μπορεί να σημαίνει την μεγαλύτερη εμπλοκή ατόμων ώριμης μέσης ηλικίας με ζητήματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας και τοπικής ανάπτυξης. Όσον αφορά τις ηλικιακές ομάδες 18-24 έτη, 35-44 έτη και 55-64 έτη, ισοδυναμούν με ποσοστό 17.2%, που

δηλώνει μία ισορροπημένη εκπροσώπηση μεταξύ νεότερης, πρώιμης μέσης και μεγαλύτερης ηλικίας ατόμων. Ταυτόχρονα, η ηλικιακή ομάδα 25-34 ετών συγκεντρώνει το 11.8% των συμμετεχόντων, ενώ η ομάδα ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό του δείγματος, ίσο με 2.8%.

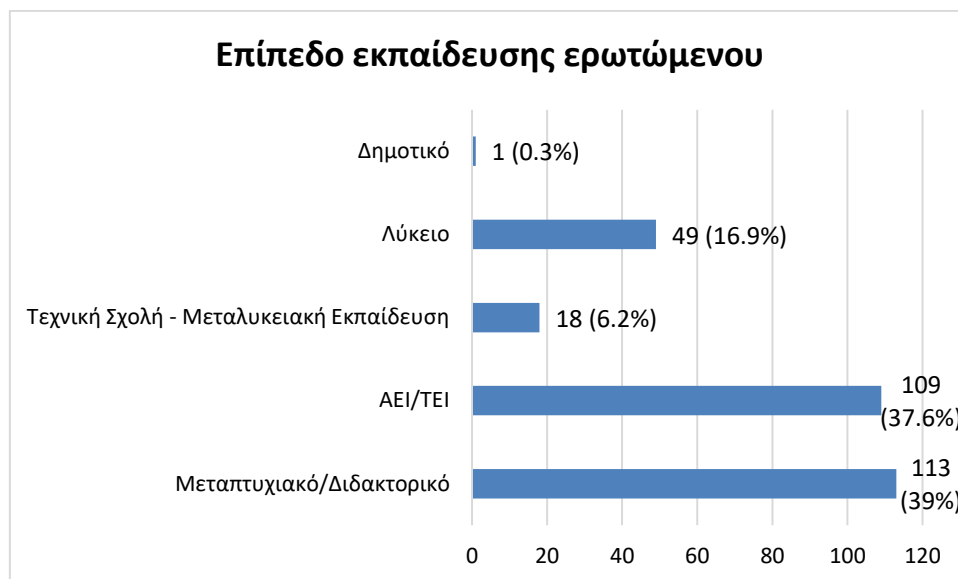
Γράφημα 3: Ηλικιακή Κατανομή Συμμετεχόντων

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η υψηλή συμμετοχή ατόμων ώριμης μέσης ηλικίας (45-54 έτη), σχετίζεται πιθανά με το αυξημένο ενδιαφέρον τους για την τοπική κοινωνία λόγω της κοινωνικό-οικονομικής σταθερότητας στην οποία βρίσκονται. Όσον αφορά τις ομάδες 18-24, 25-34 και 35-44 ίσως εμφανίζουν μειωμένη συμμετοχή λόγω του περιορισμένου χρόνου τους, της χαμηλής ευαισθητοποίησης για την Κ.Α.Λ.Ο. και ίσως άλλων ζητημάτων που επηρεάζουν πιο άμεσα την προσωπική και επαγγελματική τους ζωή όπως σπουδές, οικογένεια, επαγγελματική εξέλιξη. Τέλος, η χαμηλή συμμετοχή των ομάδων 55-64 και 65+ πιθανόν να οφείλεται στη μειωμένη εξοικείωση με τα ψηφιακά μέσα και ως εκ τούτου με τα διαδικτυακά ερωτηματολόγια.

Μορφωτικό Επίπεδο

Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αποκαλύπτοντας έτσι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων στην έρευνα (76.6% του δείγματος). Αναλυτικότερα, το 39% του δείγματος κατέχει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο και το 37.6% έχει ολοκληρώσει τις σπουδές του σε προπτυχιακό επίπεδο ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το 16.9% του δείγματος έχει περατώσει μόλις την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 6.2% κατέχει

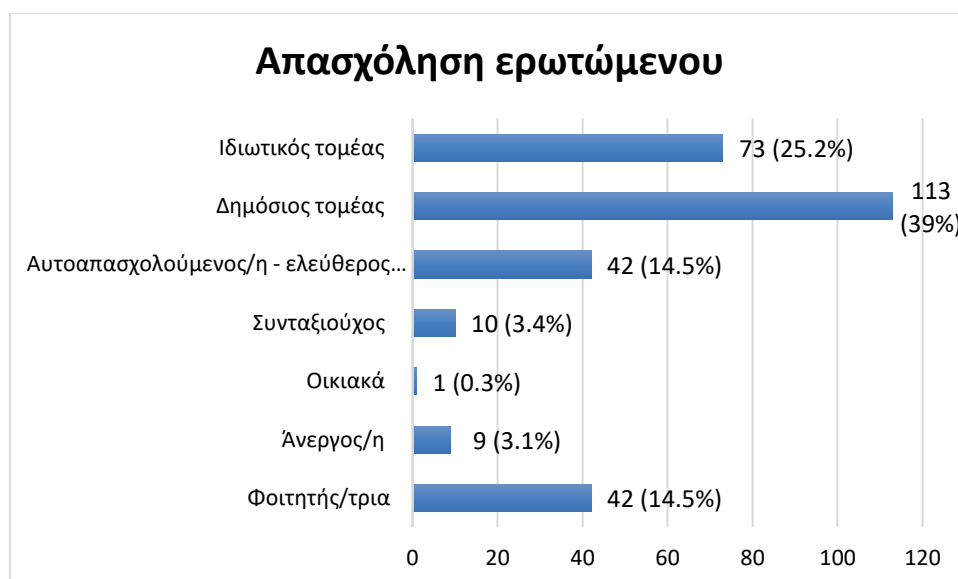
τεχνική ή μεταλυκειακή εκπαίδευση. Τέλος, το 0.3% του δείγματος που ισοδυναμεί με 1 άτομο, έχει ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (δημοτικό).

Γράφημα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης ερωτώμενου

Επαγγελματική Κατάσταση

Η επαγγελματική κατάσταση των συμμετεχόντων παρατίθεται παρακάτω, όπου όπως φαίνεται και από το γράφημα 5, ποικίλει περιλαμβάνοντας εργαζόμενους του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, ελεύθερους επαγγελματίες, συνταξιούχους, φοιτητές-τριες, ανέργους και άτομα που ασχολούνται με τα οικιακά.

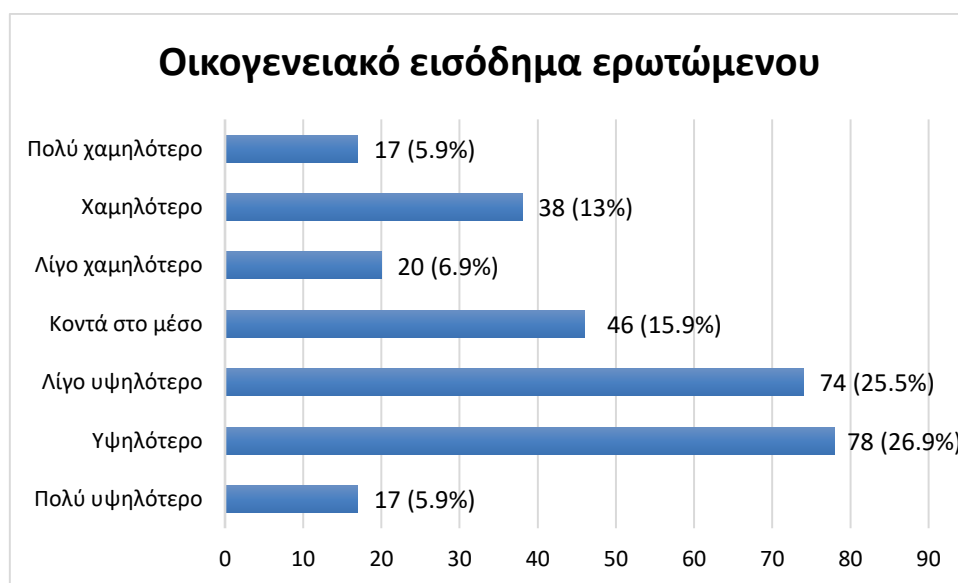

Γράφημα 5: Απασχόληση ερωτώμενου

Η μεγαλύτερη ομάδα που παρατηρείται στο παραπάνω γράφημα είναι οι εργαζόμενοι δημοσίου τομέα (39%), και στη συνέχεια ακολουθούν οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα με ποσοστό 25.2%. Οι αυτοαπασχολούμενοι/ελεύθεροι επαγγελματίες και οι φοιτητές/τριες εμφανίζουν ισοδύναμα ποσοστά ίσα με 14.5%, ενώ οι συνταξιούχοι, άνεργοι και τα άτομα που ασχολούνται με τα οικιακά παρουσιάζουν μικρότερα ποσοστά που είναι ίσα με 3.4%, 3.1% και 0.3%, αντίστοιχα.

Μηνιαίο Οικογενειακό Εισόδημα

Για τον προσδιορισμό της οικονομικής κατάστασης του δείγματος, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν στην εξής ερώτηση: «Δεδομένου ότι το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα στην Ελλάδα σήμερα είναι λίγο πάνω από 1500 ευρώ, το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας είναι:». Από τα αποτελέσματα του Γραφήματος 6, μπορεί εύκολα να παρατηρηθεί ότι, το υψηλότερο ποσοστό των συμμετεχόντων της έρευνας (58.3%) τοποθετείται εμφανώς πάνω από το εθνικό μέσο όρο.

Γράφημα 6: Μηνιαίο Οικογενειακό Εισόδημα ερωτώμενου (σε σύγκριση με το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα στην Ελλάδα)

Ειδικότερα, το 26.9% δήλωσε υψηλότερο και το 25.5% λίγο υψηλότερο εισόδημα από το μέσο όρο, ενώ το 5.9% βρίσκεται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος συγκριτικά με το μέσο όρο. Ταυτόχρονα, το 15.9% του δείγματος δήλωσε ότι το εισόδημα του ανήκει σε επίπεδα κοντά στο μέσο όρο. Χαμηλότερα εισοδήματα αναφέρονται από το 13% των ερωτηθέντων, με το 6.9% να βρίσκεται σε επίπεδα λίγο

χαμηλότερα από τον μέσο όρο, ενώ το υπόλοιπο 5.9% δήλωσε εισόδημα πολύ χαμηλότερο από τον μέσο όρο.

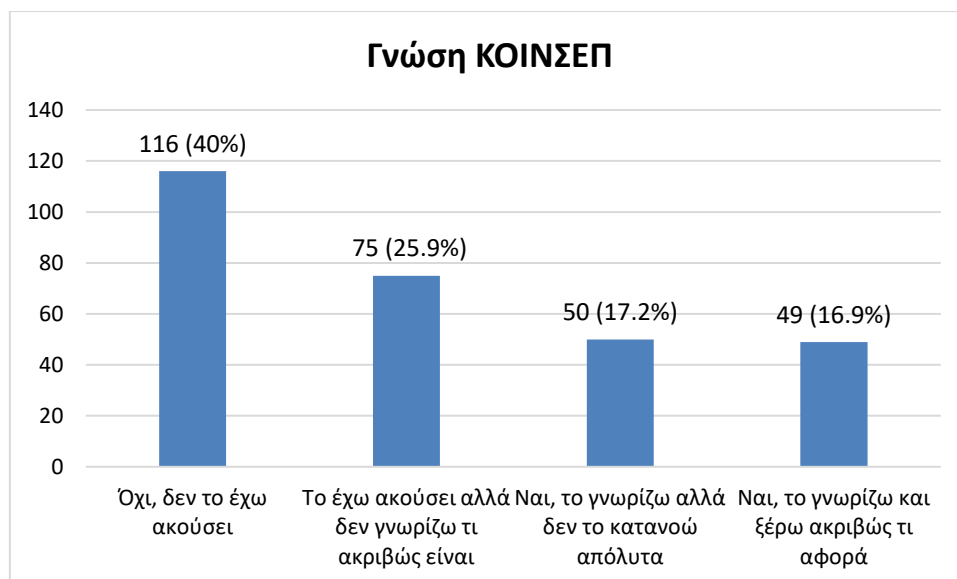
Η κατανομή αυτή φαίνεται να συνδέεται με το υψηλό μορφωτικό επίπεδο και την επαγγελματική κατάσταση των συμμετεχόντων, καθώς είναι λογικό και επόμενο άτομα με πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή εργαζόμενοι με σταθερή απασχόληση στον δημόσιο τομέα να ανήκουν σε σχετικά υψηλότερα εισοδηματικά στρώματα.

4.2.2 Γνώση και Τοπική Αναγνωρισιμότητα των Κοιν.Σ.Επ.

Η συγκεκριμένη υπό-ενότητα επικεντρώνεται στην διερεύνηση της τοπικής αναγνωρισιμότητας των Κοιν.Σ.Επ. από τους πολίτες του Βόλου. Η καταγραφή αυτών των δεδομένων καθίσταται αναγκαία για την κατανόηση του βαθμού εξοικείωσης της τοπικής κοινωνίας με την έννοια και το θεσμό των επιχειρήσεων αυτών, καθώς η αναγνωρισιμότητα συνδέεται άμεσα με την υποστήριξη, την αποδοχή και την προθυμία συνεργασίας με αυτές. Οι παρακάτω σχετικές ερωτήσεις βοηθούν στην αποτύπωση της γενικής εικόνας που έχουν οι κάτοικοι του Βόλου για τον θεσμό αλλά και της γνώσης συγκεκριμένων τοπικών επιχειρήσεων.

Γνώση περί Κοιν.Σ.Επ.

Αναφορικά με τη γνώση του θεσμού των Κοιν.Σ.Επ., στην ερώτηση «Γνωρίζετε τι είναι οι Κοιν.Σ.Επ.;», το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος δεν έχει ακούσει ποτέ την έννοια ή δεν γνωρίζει τι είναι. Πιο αναλυτικά, όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 7, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (40%) δήλωσε ότι δεν έχει ακούσει ποτέ τον όρο «Κοιν.Σ.Επ.». Παράλληλα, το 25.9% έχει ακούσει την έννοια, όμως δε γνωρίζει τι ακριβώς είναι. Επιπλέον, το 17.2% γνωρίζει τι είναι Κοιν.Σ.Επ. χωρίς όμως να κατανοεί πλήρως τι σημαίνει, ενώ μόλις το 16.9% των ερωτώμενων γνωρίζει την έννοια και την κατανοεί πλήρως. Επομένως, το ποσοστό των ατόμων που γνωρίζει τον θεσμό των Κοιν.Σ.Επ., έστω και σε κάποιο βαθμό (34,1%), είναι αισθητά μικρότερο συγκριτικά με εκείνους που ουσιαστικά δεν το γνωρίζουν (65,9%).

Γράφημα 7: Γνώση έννοιας Κοιν.Σ.Επ.

Λόγω της περιορισμένης εξειδίκευσης με το φαινόμενο των Κοιν.Σ.Επ., οι απαντήσεις των ερωτώμενων θα παρουσιαστούν στο σύνολό τους (290 άτομα) αλλά και ειδικότερα μόνο για τα άτομα που απάντησαν «Ναι» στο αν γνωρίζουν τι είναι Κοιν.Σ.Επ. είτε ακριβώς είτε στο περίπου (99 άτομα, 34.1%). Σκοπός αυτού του διαχωρισμού είναι να εξεταστεί αν η γνώση για το θεσμό των Κοιν.Σ.Επ. επηρεάζει τις αντιλήψεις των πολιτών που συμμετείχαν στην έρευνα.

Περιγραφή έννοιας Κοιν.Σ.Επ.

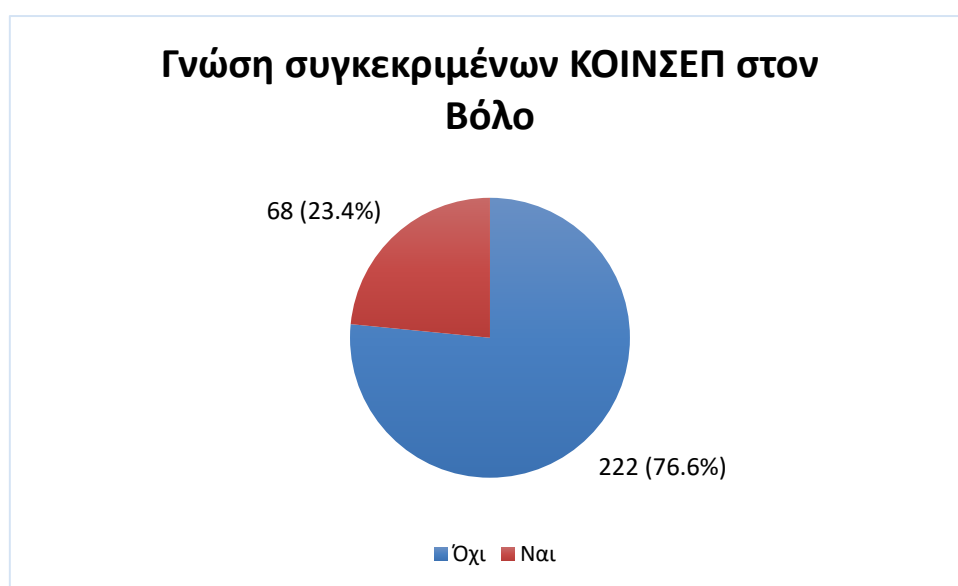
Η επόμενη ερώτηση διερευνά τον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται την έννοια «Κοιν.Σ.Επ.», διατυπωμένη ως εξής: «Αν απαντήσατε "Ναι", πώς θα περιγράφατε με λίγα λόγια τι είναι μια Κοιν.Σ.Επ.»». Η συγκεκριμένη ερώτηση είναι ανοιχτού τύπου και οι απαντήσεις παρουσίασαν σημαντική ποικιλομορφία.

Από το σύνολο των 290 ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, απάντησαν μόνο τα 83 σε αυτήν την ερώτηση (σε ποσοστό 28,6%), πιθανόν λόγω του χαμηλού επιπέδου εξοικείωσης του δείγματος με την έννοια. Πιο αναλυτικά, 25 από τα 83 άτομα (30.1%) δήλωσαν επακριβώς τι σημαίνει ο όρος «Κοιν.Σ.Επ.», ενώ 20 από τα 83 άτομα (24,1%) απάντησαν στο περίπου περιγράφοντας σε κάποιες περιπτώσεις τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων. Ωστόσο πολλά από τα άτομα που απάντησαν τι σημαίνει ο όρος φαίνεται να συγχέουν τις Κοιν.Σ.Επ. με άλλου είδους εταιρείες όπως μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ή αστικούς συνεταιρισμούς και 13 μόλις άτομα (15.7%)

δήλωσαν περιγραφές που υποδεικνύουν πλήρη άγνοια για το τι είναι οι Κοιν.Σ.Επ. και ποιος είναι ο σκοπός τους.

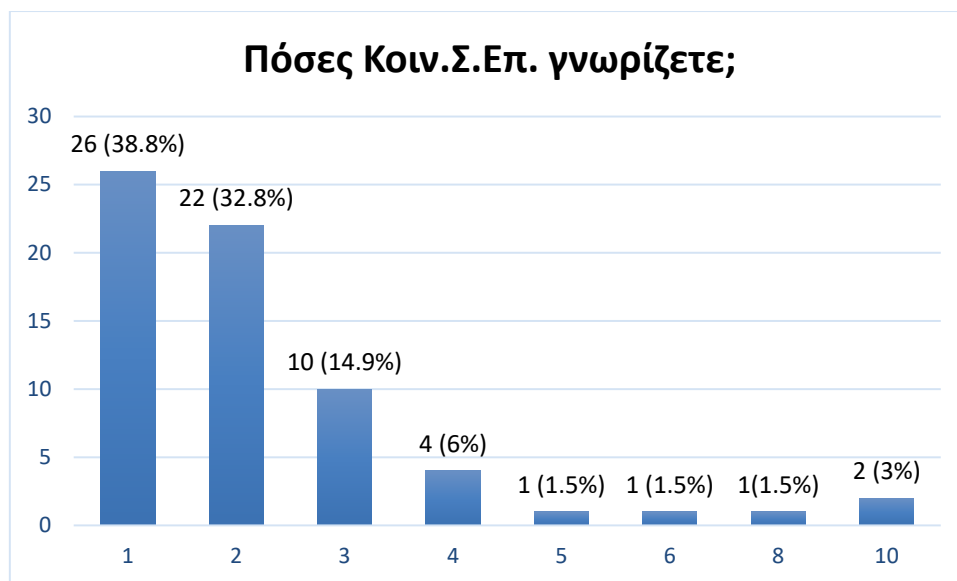
Γνώση συγκεκριμένων Κοιν.Σ.Επ.

Σχετικά με την γνώση συγκεκριμένων Κοιν.Σ.Επ. στο Βόλο, διατυπώθηκε η ερώτηση: «Γνωρίζετε κάποια/ες συγκεκριμένη/ες ΚΟΙΝΣΕΠ που δραστηριοποιείται/ούνται στον Βόλο;». Όπως φαίνεται και στο παρακάτω Γράφημα 8, η πλειονότητα (76.6%) δήλωσε ότι δεν γνωρίζει κάποια τοπική επιχείρηση τέτοιου χαρακτήρα, ενώ το 23.4% των ερωτηθέντων απάντησαν θετικά. Το εύρημα αυτό συμφωνεί με τις δύο προηγούμενες ερωτήσεις, οι οποίες σχετίζονται με τη γνώση της έννοιας «Κοιν.Σ.Επ.».

Γράφημα 8: Γνώση συγκεκριμένων Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο

Ακολουθεί το ερώτημα «Αν ναι, πόσες Κοιν.Σ.Επ. γνωρίζετε;», το οποίο απαντήθηκε από 67 άτομα, που αντιπροσωπεύουν το 23.1% του συνολικού δείγματος.

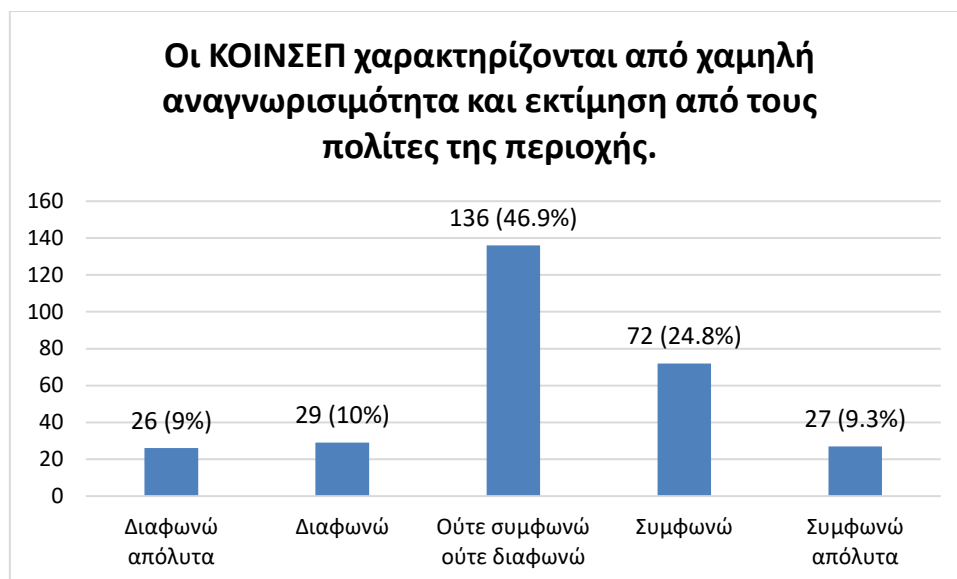

Γράφημα 9: Πόσες Κοιν.Σ.Επ. γνωρίζετε;

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 9, καθίσταται σαφές ότι, τα περισσότερα άτομα τα οποία απάντησαν στην εξής ερώτηση, γνωρίζουν από 1 έως 2 Κοιν.Σ.Επ. (71.6% του υπό-δείγματος), ενώ λίγοι είναι αυτοί που γνωρίζουν παραπάνω από 3 Κοιν.Σ.Επ στο Βόλο.

Τοπική αναγνωρισιμότητα και εκτίμηση των Κοιν.Σ.Επ.

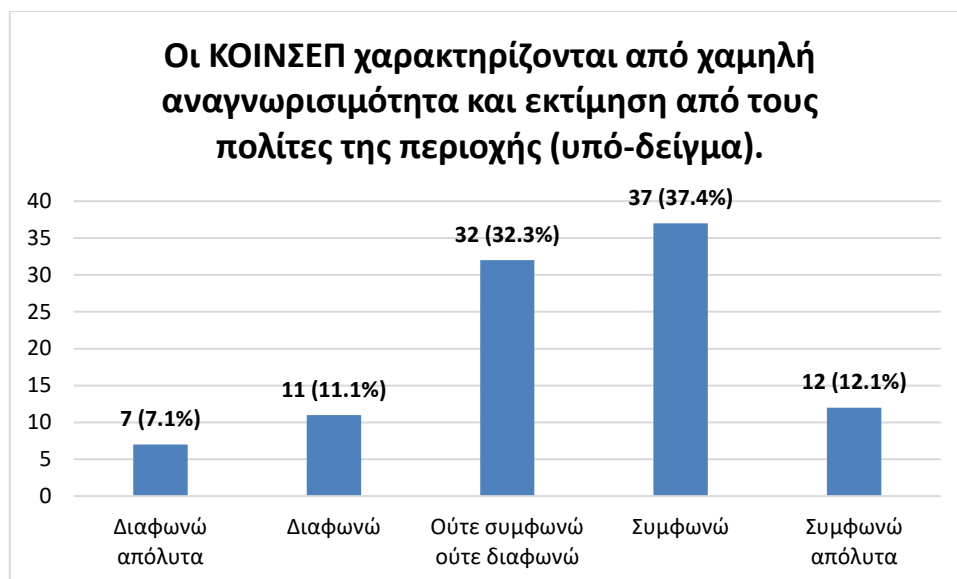
Αναφορικά με την αναγνωρισιμότητα των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο, περίπου οι μισοί συμμετέχοντες στην έρευνα (46.9%), δήλωσαν ουδέτερη στάση, γεγονός που πιθανόν να οφείλεται στην περιορισμένη γνώση τέτοιου είδους επιχειρήσεων αλλά και γενικότερα του θεσμού. Το 24.8% συμφωνεί με την παρακάτω πρόταση, ενώ ένα επιπλέον 9.3% συμφωνεί απόλυτα, ενισχύοντας έτσι την αντίληψη της χαμηλής αναγνωρισιμότητας και εκτίμησης των Κοιν.Σ.Επ. από τους κατοίκους του Βόλου. Αντίθετα, το 10% διαφωνεί και το υπόλοιπο 9% διαφωνεί απόλυτα με αυτήν την άποψη.

Γράφημα 10: Αναγνωσιμότητα Κοιν.Σ.Επ. στο Σύνολο του Δείγματος.

Δεδομένου ότι αρκετοί από τους ερωτηθέντες δήλωσαν άγνοια ακόμη και ως προς τη βασική έννοια των Κοιν.Σ.Επ., οι ερωτήσεις που σχετίζονται με τις απόψεις για τον θεσμό αναλύονται τόσο στο επίπεδο του συνολικού δείγματος όσο και χωριστά για την υποομάδα των συμμετεχόντων (83 άτομα) που δήλωσαν ότι κατέχουν σχετική γνώση.

Το Γράφημα 11 παρουσιάζει την αναγνωσιμότητα και εκτίμηση των Κοιν.Σ.Επ. από την υποομάδα των συμμετεχόντων. Παρατηρείται μια σχετική διαφοροποίηση σε σχέση με το σύνολο του δείγματος (Γράφημα 10). Ειδικότερα, το ποσοστό όσων συμφωνούν είναι ίσο με 49.5%, αυτοί που παραμένουν ουδέτεροι με την άποψη αποτελούν το 32.3% του δείγματος έναντι του 46.9% του Διαγράμματος 10, ενώ μόνο το 18.2% διαφωνεί.

Γράφημα 11: Αναγνωσιμότητα Κοιν.Σ.Επ. στην Υποομάδα του Δείγματος.

Σε γενικές γραμμές διαφαίνεται ότι η κοινωνία δεν έχει ξεκάθαρη αντίληψη για το θεσμό των Κοιν.Σ.Επ., πιθανά λόγω της αβεβαιότητας, του νεοπαγούς χαρακτήρα του θεσμού ή της περιορισμένης γνώσης των πολιτών. Από την άλλη, οι συμμετέχοντες που διαθέτουν, σε κάποιον βαθμό, γνώση του θεσμού διατυπώνουν γενικότερα πιο θετικές απόψεις. Ωστόσο, εξακολουθεί να καταγράφεται ένα σημαντικό ποσοστό το οποίο παραμένει επιφυλακτικό ή ακόμη και αρνητικό στην αξιολόγησή του.

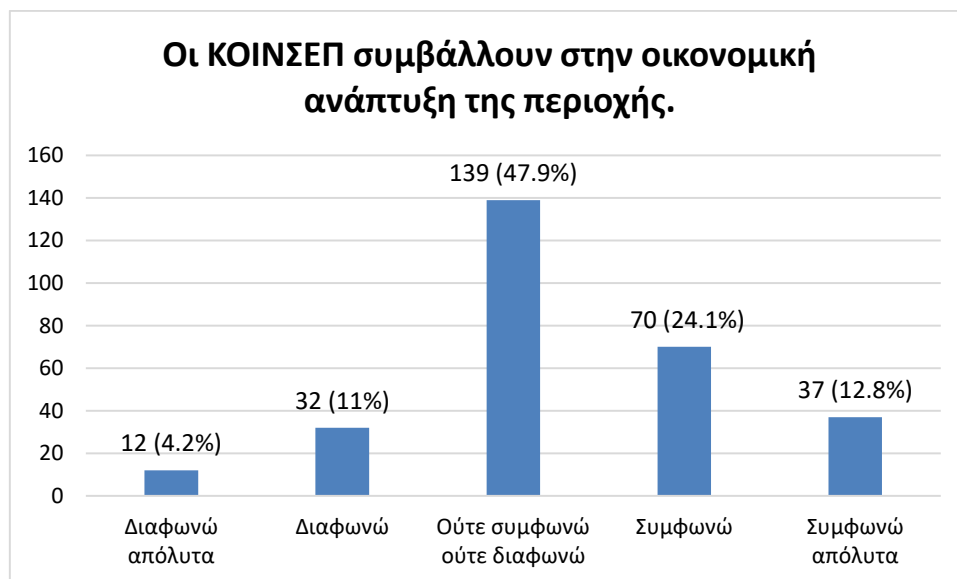
4.2.3 Οικονομική και Κοινωνική Συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ.

Αυτή η υπό-ενότητα εξετάζει τις αντιλήψεις των πολιτών του Βόλου όσον αφορά τη κοινωνική και οικονομική συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ.. Η μελέτη των συγκεκριμένων πτυχών είναι αρκετά σημαντική καθώς η συμβολή τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μπορεί να καθορίσει το ρόλο τους στην τοπική κοινωνία καθώς και την αποδοχή τους από αυτήν.

Οικονομική συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ.

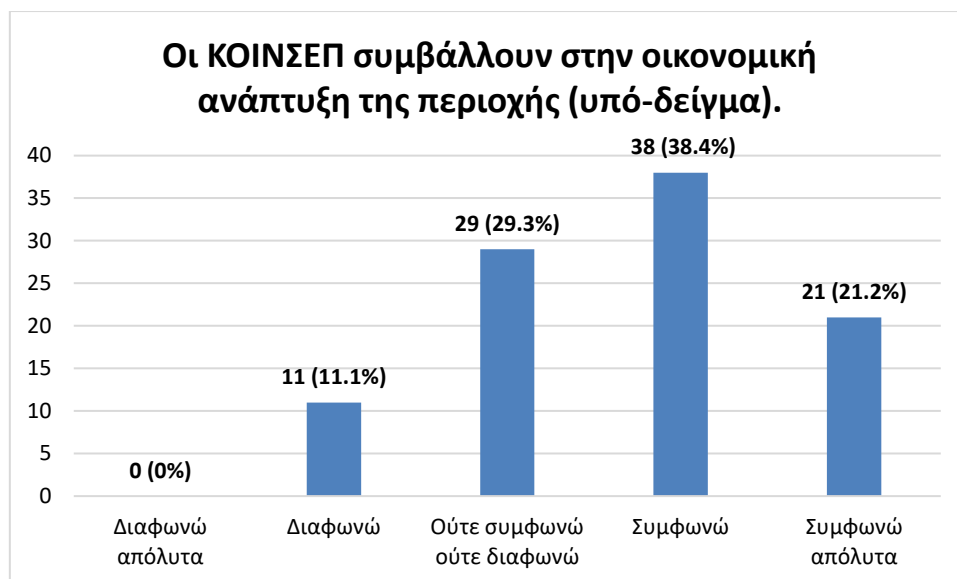
Αναφορικά με την αντίληψη που έχουν συνολικά οι ερωτώμενοι, για το αν οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν ή όχι στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, η πλειονότητα αυτών (47.9%) διατήρησε ουδέτερη στάση, απαντώντας «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι, τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν περιορισμένη γνώση σχετικά με το φαινόμενο που μελετάται. Παράλληλα, το 24.1% συμφωνεί και το 12.8% συμφωνεί απόλυτα με την άποψη, υποστηρίζοντας ότι οι Κοιν.Σ.Επ. ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη του Βόλου.

Στον αντίποδα, το 15.2% των συμμετεχόντων διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με αυτή την φράση.

Γράφημα 12: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Όσον αφορά στην υποομάδα των συμμετεχόντων που διαθέτουν κάποια γνώση του θεσμού, φαίνεται ότι οι περισσότεροι (59.6%) συμφωνούν με την άποψη ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου (Γράφημα 13). Ταυτόχρονα, το ποσοστό της ουδετερότητας είναι αισθητά μικρότερο συγκριτικά με το σύνολο του δείγματος (Διάγραμμα 12), ενώ μόνο το 11.1% της υποομάδας διαφωνεί με την άποψη, και κανείς δεν διαφωνεί απόλυτα.

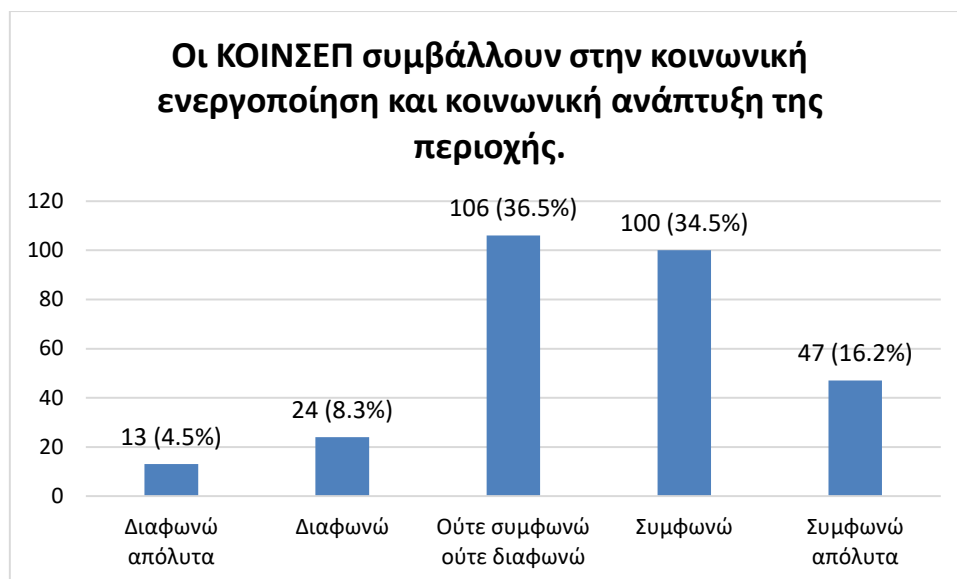

Γράφημα 13: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής (υπό-ομάδα).

Η γνώση με το θεσμό εμφανίζεται να σχετίζεται άμεσα με πιο θετική αξιολόγηση των Κοιν.Σ.Επ.. αναφορικά με την συνεισφορά τους στην τοπική οικονομία. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρώντας τα Γραφήματα 12 και 13, μπορεί να ειπωθεί ότι, στο πρώτο εκ των δύο, μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων στο σύνολο διατηρεί ουδέτερη στάση, λόγω έλλειψης πληροφόρησης και αβεβαιότητας για το ρόλο των Κοιν.Σ.Επ.. Αντίθετα, στο δεύτερο διάγραμμα, η γνώση του θεσμού φαίνεται να οδηγεί σε ενίσχυση της θετικής στάσης.

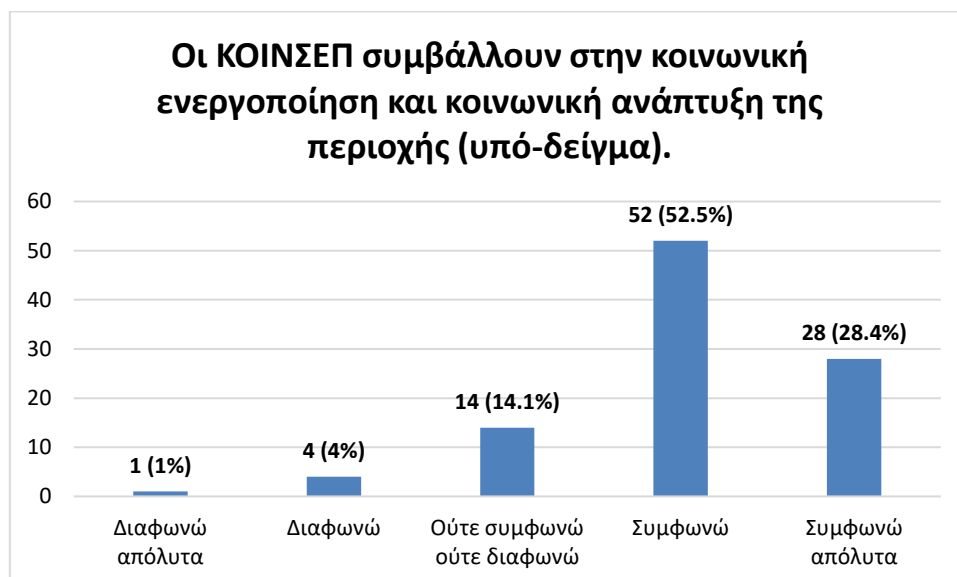
Κοινωνική συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ.

Αναφορικά με την κοινωνική συμβολή των Κοιν.Σ.Επ., όπως παρατηρείται στο Γράφημα 14, το υψηλότερο ποσοστό των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα παρουσιάζει θετική στάση. Πιο αναλυτικά, το 50.7% του δείγματος συμφωνεί (34.5%) ή συμφωνεί απόλυτα (16.2%) με την άποψη ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν στην κοινωνική ενεργοποίηση και ανάπτυξη του Βόλου. Αρκετά υψηλό (36.5%) παραμένει όμως και το ποσοστό των ατόμων, τα οποία διατηρούν ουδέτερη στάση, πιθανόν λόγω της μειωμένης πληροφόρησης επί του θέματος. Τέλος, το 8.3% διαφωνεί και το 4.5% διαφωνεί απόλυτα με την άποψη.

Γράφημα 14: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ενεργοποίηση και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής.

Σχετικά με τις απαντήσεις που έδωσαν τα άτομα της υποομάδας που δήλωσαν ότι γνωρίζουν τις Κοιν.Σ.Επ., παρατηρείται ότι το 80.9% αυτών, υποστηρίζουν ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συνεισφέρουν στην κοινωνική ενεργοποίηση και ανάπτυξη του Βόλου. Επιπλέον, ουδέτερη στάση διατηρεί το 14.1% ενώ το υπόλοιπο 5% θεωρεί διαφωνεί με την άποψη.

Γράφημα 15: Συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ενεργοποίηση και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής (υπό-ομάδα).

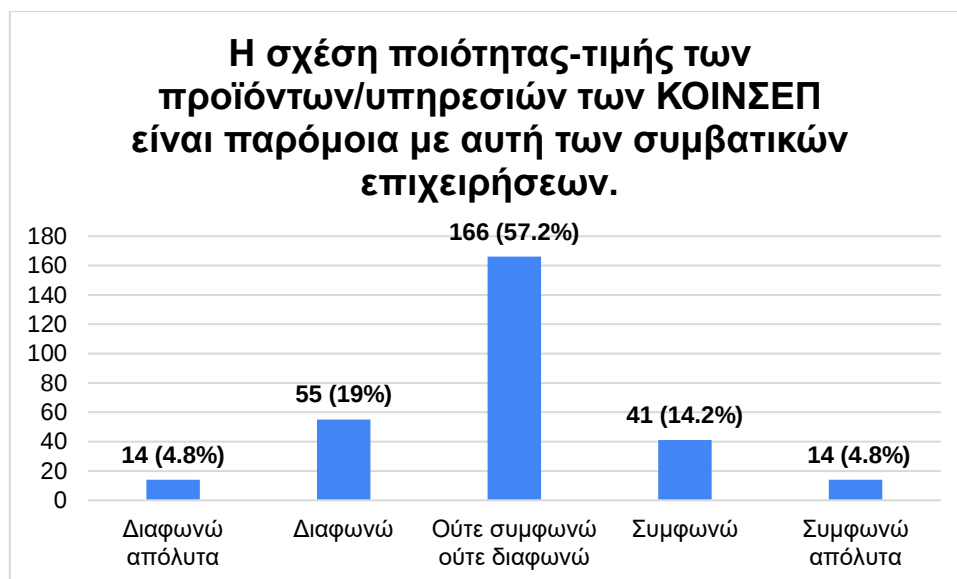
Από τα Γραφήματα 12, 13, 14 και 15 υποδεικνύεται έντονα ότι η έλλειψη γνώσης επί του θεσμού επηρεάζει άμεσα τις αντιλήψεις των πολιτών όχι μόνο ως προς την αναγνώριση της οικονομικής συμβολής των Κοιν.Σ.Επ., αλλά και ως προς τη κοινωνική, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του θεσμού. Επιπρόσθετα, η διαφοροποίηση μεταξύ του συνολικού δείγματος και της υποομάδας των «πληροφορημένων» ατόμων υποδηλώνει ότι η προβολή και προώθηση του θεσμού καθώς και των ίδιων των Κοιν.Σ.Επ. είναι ιδιαίτερα σημαντική.

4.2.4 Συγκριτική Θέση Κοιν.Σ.Επ. έναντι Συμβατικών: Αξία, Κριτήρια και Προτίμηση

Η παρούσα υπό-ενότητα εξετάζει τη θέση των πολιτών ως οικονομικών δρώντων / καταναλωτών αποτιμώντας συγκριτικά τις Κοιν.Σ.Επ. σε σχέση με τις συμβατικές επιχειρήσεις. Η ανάλυση εστιάζει σε τρεις διαστάσεις: (α) τη σχέση ποιότητας-τιμής των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών, (β) τον βαθμό στον οποίο ο κοινωνικός ρόλος των Κοιν.Σ.Επ. επηρεάζει τις καταναλωτικές αποφάσεις τους, και (γ) την πρόθεση προτίμησης των Κοιν.Σ.Επ. έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων. Αυτή η ανάλυση μας επιτρέπει να αποτιμήσουμε την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα των τοπικών Κοιν.Σ.Επ..

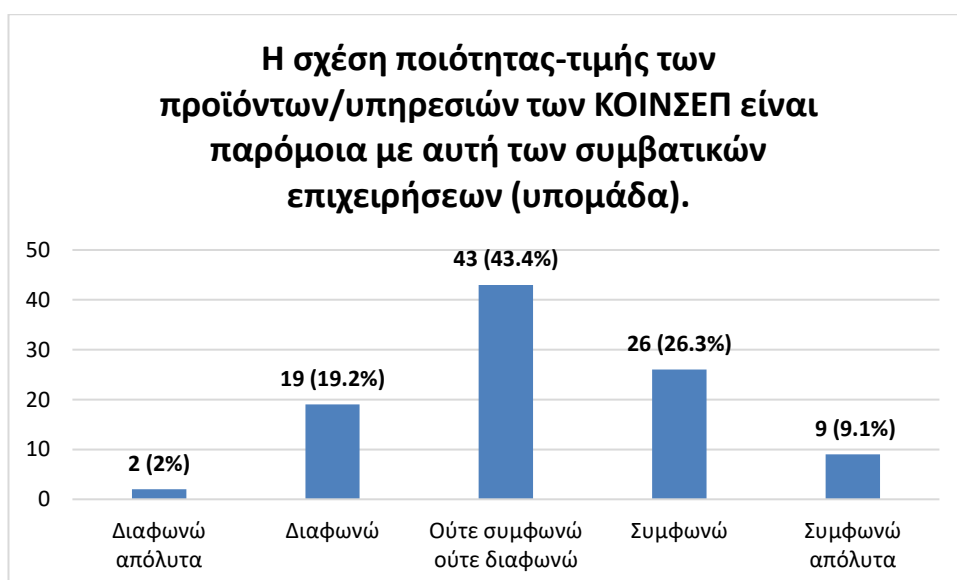
Σύγκριση Κοιν.Σ.Επ. και συμβατικών επιχειρήσεων ως προς την σχέση ποιότητας-τιμής των αγαθών που προσφέρουν

Η άποψη των ερωτηθέντων συνολικά ως προς το αν οι Κοιν.Σ.Επ. παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες αντίστοιχης ποιότητας-τιμής με αυτά των συμβατικών επιχειρήσεων παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 16. Βλέπουμε ότι πάνω από τους μισούς (57.2%) δεν εκφέρουν άποψη, κάτι που πιθανά οφείλεται στην ελλιπή γνώση τους για το θεσμό. Παράλληλα, το 19.0% συμφωνεί, ενώ το 23.8% διαφωνεί.

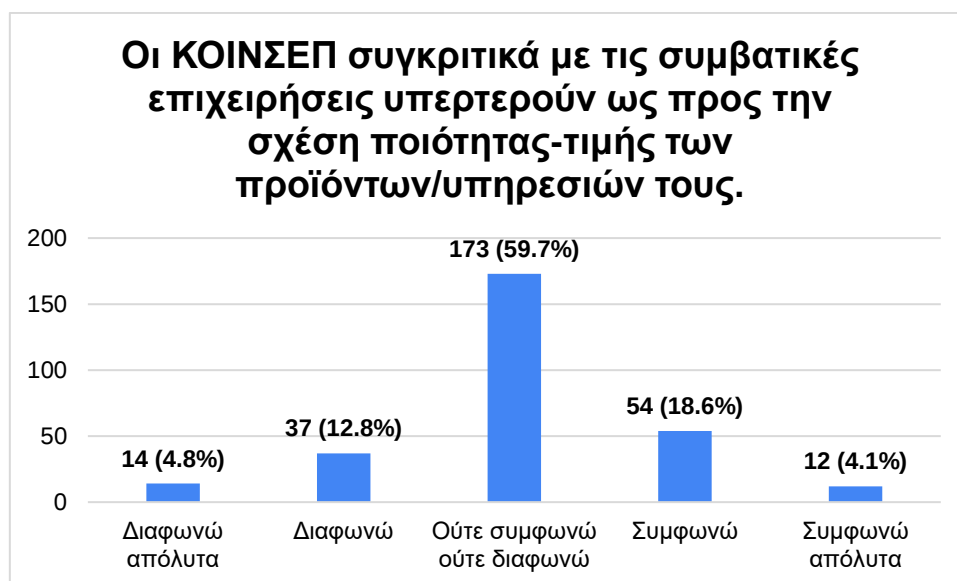
Γράφημα 16: Σύγκριση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών των Κοιν.Σ.Επ. με αυτή των συμβατικών επιχειρήσεων.

Το Γράφημα 17 παρουσιάζει τις απαντήσεις της υποομάδας που έχει κάποια γνώση του θεσμού. Σ' αυτή την περίπτωση βλέπουμε ότι το ποσοστό των ατόμων που δε παίρνουν θέση παραμένει υψηλό (43.4%), αλλά χαμηλότερο σε σχέση με το προηγούμενο δείγμα (57.2%), και αντίστοιχα αυξάνεται το ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι η σχέση ποιότητας-τιμής μεταξύ Κοιν.Σ.Επ. και συμβατικών επιχειρήσεων είναι παρόμοια, από 19% σε 35.4%.

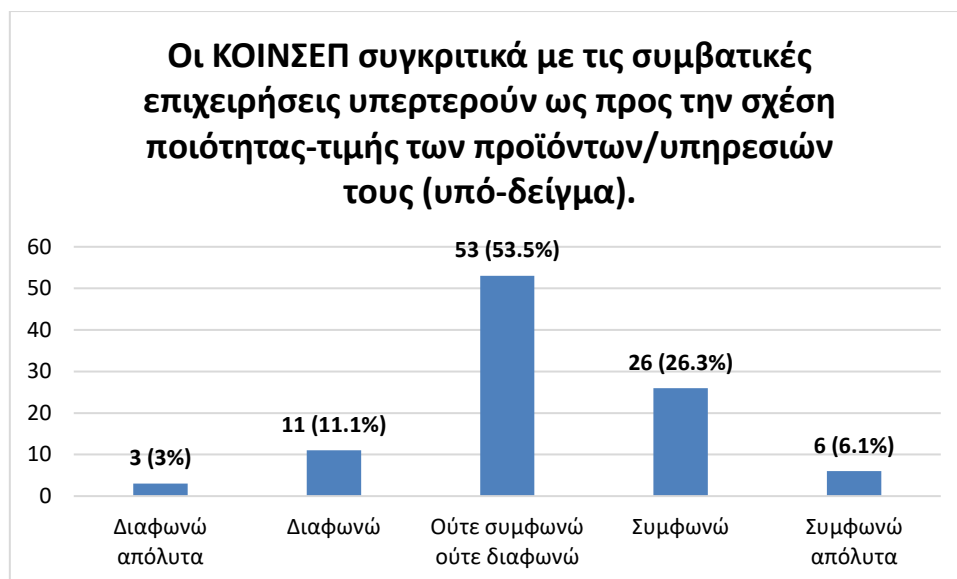
Γράφημα 17: Σύγκριση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών των Κοιν.Σ.Επ. με αυτή των συμβατικών επιχειρήσεων (υποομάδα).

Η επόμενη ερώτηση εξετάζει επίσης την ανταγωνιστικότητα των Κοιν.Σ.Επ. έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων με βάση την σχέση ποιότητας-τιμής των προσφερόμενων αγαθών τους, διερευνώντας αν οι πολίτες θεωρούν ότι Κοιν.Σ.Επ. υπερτερούν σε κάποιο βαθμό. Το Γράφημα 18 παρουσιάζει τα αποτελέσματα αναφορικά με το σύνολο του δείγματος. Παρατηρούμε ότι η πλειονότητα (59.7%) κρατάει ουδέτερη στάση, ενώ ο αριθμός αυτών που συμφωνούν είναι σχετικά υψηλότερος από αυτούς που διαφωνούν (22.7% και 17.6%).

Γράφημα 18: Υπεροχή των Κοιν.Σ.Επ. συγκριτικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις ως προς την σχέση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών τους.

Αντίστοιχη εικόνα διαμορφώνεται όταν εξετάζουμε τις απόψεις των ατόμων της υποομάδας που γνωρίζει το θεσμό (Γράφημα 19). Το ποσοστό των ατόμων που δεν παίρνει θέση μειώνεται σε 53.5% (σε σχέση με το 59.7% του συνολικού δείγματος), αυξάνεται σε 32.4% το ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι οι Κοιν.Σ.Επ. υπερτερούν έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων ως προς τη σχέση ποιότητας-τιμής των αγαθών που προσφέρουν (σε σχέση με το 22.7% του συνολικού δείγματος) και μειώνεται σε 14.1% το ποσοστό των ατόμων που διαφωνούν (σε σχέση με το 17.6% του συνολικού δείγματος)

Γράφημα 19: Υπεροχή των Κοιν.Σ.Επ. συγκριτικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις ως προς την σχέση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών τους (υποομάδα).

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι ανεξαιρέτως εξοικείωσης ή όχι με το θεσμό, υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων, περίπου οι μισοί ερωτώμενοι που αδυνατούν να τοποθετηθεί στην ερώτηση αν οι Κοιν.Σ.Επ. διαφοροποιούνται ή πλεονεκτούν έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων ως προς τη σχέση ποιότητας-τιμής των αγαθών που προσφέρουν, ενώ από όσους λαμβάνουν θέση φαίνεται να υπερισχύουν αυτοί που θεωρούν ότι οι Κοιν.Σ.Επ. υπερτερούν.

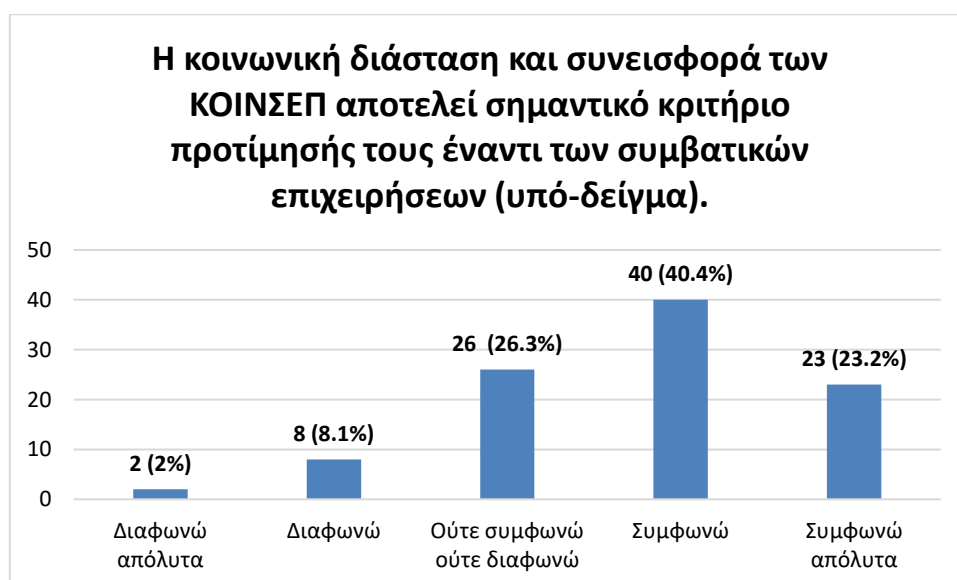
Η κοινωνική διάσταση ως κριτήριο προτίμησης των Κοιν.Σ.Επ.

Το Γράφημα 20 απεικονίζει τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το αν η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο για να τις προτιμήσουν αντί για τις συμβατικές. Το 43.1% τηρεί ουδέτερη στάση επιβεβαιώνοντας τη περιορισμένη γνώση τους επί του αντικειμένου. Ταυτόχρονα, το 27.9% συμφωνεί και το 13.1% συμφωνεί απόλυτα με την άποψη, συγκεντρώνοντας ένα ποσοστό 41% που αναγνωρίζει και εκτιμά των κοινωνικό ρόλο των Κοιν.Σ.Επ.. Από την άλλη, το 11.4% διαφωνεί και το 4.5% διαφωνεί απόλυτα, δηλώνοντας ότι για το 15.9% του δείγματος η κοινωνική συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. δεν αποτελεί βασικό κριτήριο για τις καταναλωτικές τους επιλογές.

Γράφημα 20: Η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο προτίμησής τους έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων.

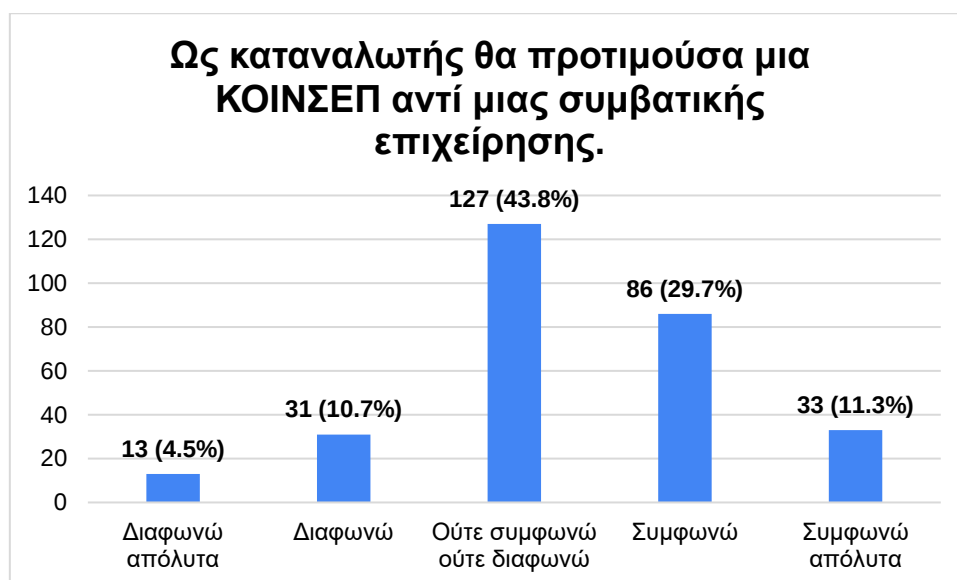
Με ενδιαφέρον παρατηρούμε τις απόψεις των ατόμων που έχουν γνώση των Κοιν.Σ.Επ. Ποσοστό των ατόμων που δεν παίρνει θέση μειώνεται σημαντικά σε 26.3% (σε σχέση με το 43.1% στο σύνολο των ερωτηθέντων) ενώ το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων σε ποσοστό 63.6% υποστηρίζουν ότι η κοινωνική συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο ως προς την προτίμησή τους έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων.

Γράφημα 21: Η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο προτίμησής τους έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων (υπό-δείγμα).

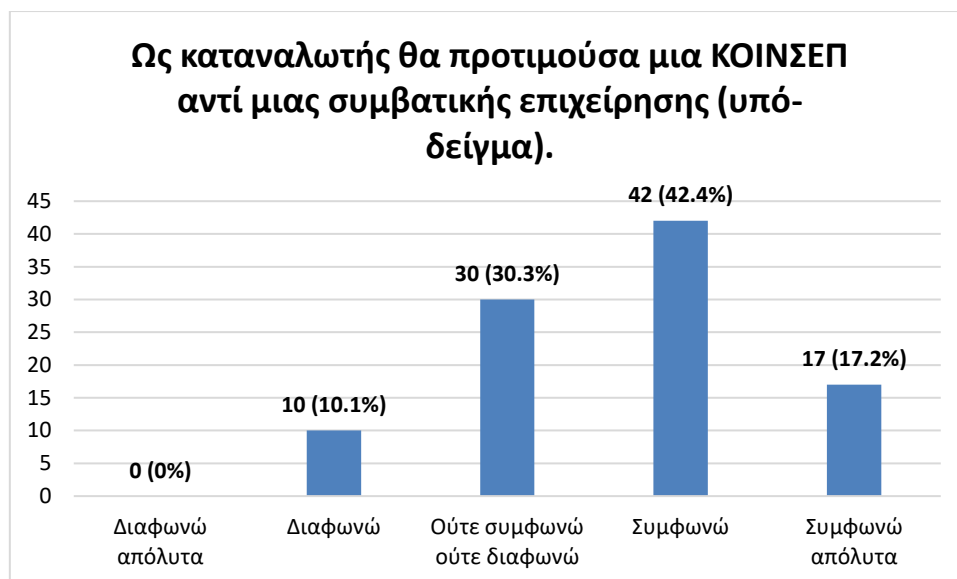
Πρόθεση προτίμησης Κοιν.Σ.Επ. έναντι συμβατικών επιχειρήσεων

Όσον αφορά τη πρόθεση υποστήριξης ως καταναλωτής υπέρ των Κοιν.Σ.Επ., το 43.8% του συνολικού δείγματος δηλώνει ουδετερότητα (Γράφημα 22), κάτι που δεν αποτελεί έκπληξη καθώς αντίστοιχα αποτελέσματα είχαμε και στις προηγούμενες ερωτήσεις. Ωστόσο, σημαντικά αυξημένο είναι το ποσοστό των ατόμων (41%) που δηλώνει ότι θα προτιμούσε ένα προϊόν ή μια υπηρεσία από μία Κοιν.Σ.Επ. αντί από μία συμβατική επιχείρηση. Στον αντίποδα, το 10.7% διαφωνεί με την άποψη και το 4.5% διαφωνεί απόλυτα, υποστηρίζοντας ότι δεν θα επέλεγε μία Κοιν.Σ.Επ., πιθανόν λόγω διαφοροποίησης τιμών ή αμφιβολιών σχετικά με την αξιοπιστία των προϊόντων/υπηρεσιών τους.

Γράφημα 22: Καταναλωτική προτίμηση Κοιν.Σ.Επ. έναντι συμβατικής επιχείρησης.

Ενισχυμένη παρουσιάζεται η εικόνα όταν εξετάζουμε τις απόψεις της υποομάδας που έχουν γνώση ότι θεσμού (Γράφημα 23). Το 59.6% του δείγματος δηλώνει ότι θα προτιμούσε αγαθά και υπηρεσίες από μία Κοιν.Σ.Επ. έναντι μιας συμβατικής επιχείρησης. Παράλληλα, το ποσοστό που δηλώνει ουδετερότητα μειώνεται από 43.8% σε 30.3%, ενώ αυτοί που διαφωνούν με την άποψη απαρτίζουν μόλις το 10.1% σε αντίθεση με το 15.2% που είχε συγκροτηθεί από το συνολικό δείγμα.

Γράφημα 23: Καταναλωτική προτίμηση Κοιν.Σ.Επ. έναντι συμβατικής επιχείρησης (υποομάδα).

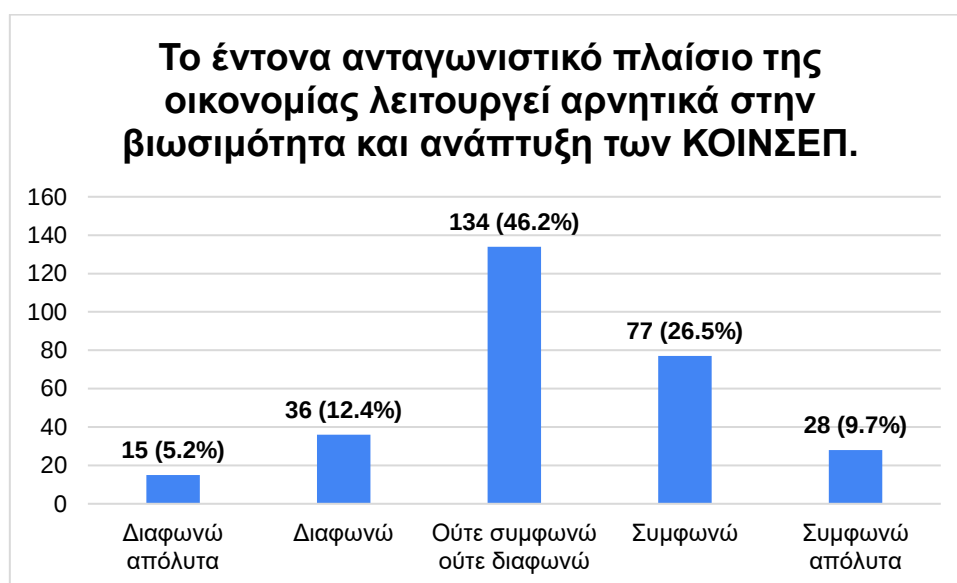
Συνολικά, η συγκριτική αξιολόγηση μεταξύ Κοιν.Σ.Επ. και συμβατικών επιχειρήσεων, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μεγάλο ποσοστό των ατόμων που έχουν συμμετάσχει στην έρευνα είτε γνωρίζει είτε όχι τον θεσμό των Κοιν.Σ.Επ. κρατάει ουδέτερη στάση, με την αποδοχή τους να εμφανίζεται συγκρατημένη. Ενώ, η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αναγνωρίζεται από πολλούς, η περιορισμένη εξοικείωση με το θεσμό φαίνεται να συνιστά ανασταλτικό παράγοντα για την κατανάλωση αγαθών Κοιν.Σ.Επ. Επιπρόσθετα, τα υψηλά ποσοστά ουδετερότητας στις απαντήσεις, υποδηλώνουν ότι πιθανότατα η ενημέρωση και προβολή των Κοιν.Σ.Επ. είναι περιορισμένη και τίθεται αναγκαία προκειμένου να ενισχυθεί η θέση τους στην τοπική κοινωνία.

4.2.5 Ανταγωνιστικό Περιβάλλον και Επιπτώσεις στη Βιωσιμότητα των Κοιν.Σ.Επ.

Είναι γνωστό ότι ο ανταγωνισμός στην αγορά είναι πολύ υψηλός, επηρεάζοντας άμεσα τη λειτουργία και βιωσιμότητα των Κοιν.Σ.Επ.. Γι' αυτό το λόγο, μια σειρά από ερωτήσεις εξετάζουν τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων όσον αφορά την ικανότητα των Κοιν.Σ.Επ. να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις και τα εμπόδια που δημιουργούνται λόγω της έντονης ανταγωνιστικότητας στην αγορά, η οποία επιδρά στην ανάπτυξη τους.

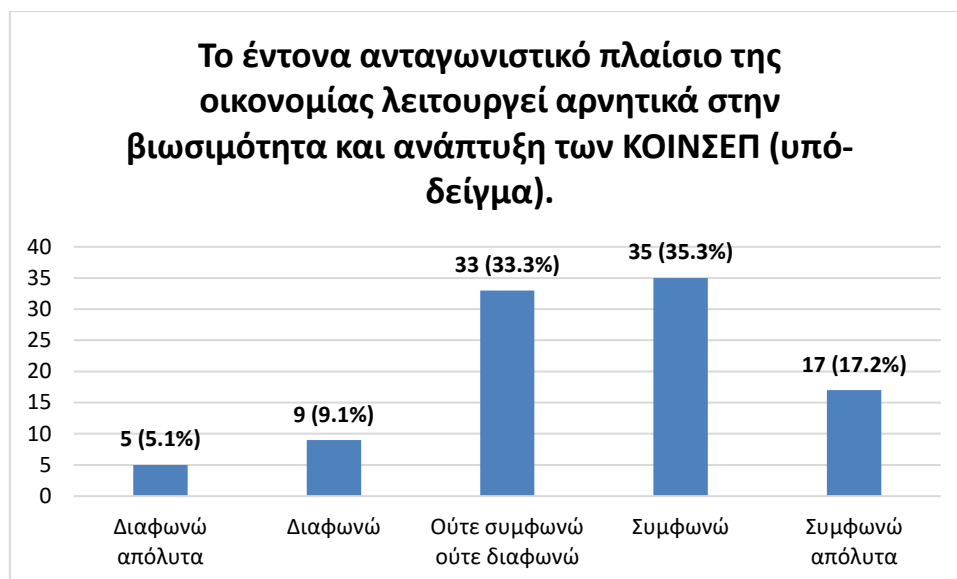
Ανταγωνιστικό περιβάλλον και βιωσιμότητα Κοιν.Σ.Επ.

Το Διάγραμμα 24, παρουσιάζει την άποψη των ερωτώμενων σχετικά με το αν το έντονο ανταγωνιστικό πλαίσιο της οικονομίας επηρεάζει αρνητικά τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.. Το μεγαλύτερο ποσοστό των προσώπων που συμμετείχαν στην έρευνα, 46.2%, διατηρεί ουδέτερη στάση, επιλέγοντας την φράση «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αυτό μπορεί να οφείλεται στην περιορισμένη γνώση επί του αντικειμένου το οποίο μελετάται ή ακόμη και λόγω αδυναμίας αντίληψης του πόσο επιδρά ο ανταγωνισμός σε μία Κοιν.Σ.Επ.. Ωστόσο, το ποσοστό που συμφωνεί ότι το οικονομικό περιβάλλον και ο ανταγωνισμός δεν ευνοούν τις Κοιν.Σ.Επ. είναι εξίσου σημαντικό και ίσο με 36.2%. Στον αντίποδα, το 17.6% των ερωτηθέντων διαφωνεί με την άποψη, που μπορεί να σημαίνει ότι κάποιοι ίσως βλέπουν τον ανταγωνισμό σαν κίνητρο ανάπτυξης και βελτίωσης τις Κοιν.Σ.Επ. και όχι σαν εμπόδιο.

Γράφημα 24: Επίδραση του ανταγωνισμού στην βιωσιμότητα και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.

Προχωρώντας στο Διάγραμμα 25, το οποίο παραθέτει τις απαντήσεις όσων γνωρίζουν την έννοια των Κοιν.Σ.Επ., παρατηρείται ότι, αυτοί που συμφωνούν ότι ο ανταγωνισμός έχει αρνητική επίδραση συγκροτούν τη πλειονότητα με ποσοστό 52.5% σε αντιπαραβολή με το 36.2% του συνολικού δείγματος. Παράλληλα, τα ποσοστά των ατόμων που διατηρούν ουδέτερη και αρνητική στάση μειώνονται από 46.2% σε 30.3% και από 17.6% σε 14.2%, αντίστοιχα.

Γράφημα 25: Επίδραση του ανταγωνισμού στην βιωσιμότητα και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ (υποομάδα).

Σε γενικές γραμμές, μπορεί να ειπωθεί ότι, η γνώση για το φαινόμενο παίζει καθοριστικό ρόλο στις αντιλήψεις των ερωτώμενων. Παρά το γεγονός ότι, η αβεβαιότητα σχετικά με το αν ο έντονος ανταγωνισμός επηρεάζει την βιωσιμότητα και την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ. είναι αισθητή, ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό ατόμων εκτιμά ότι ο ανταγωνισμός ασκεί δυσμενείς επίδραση.

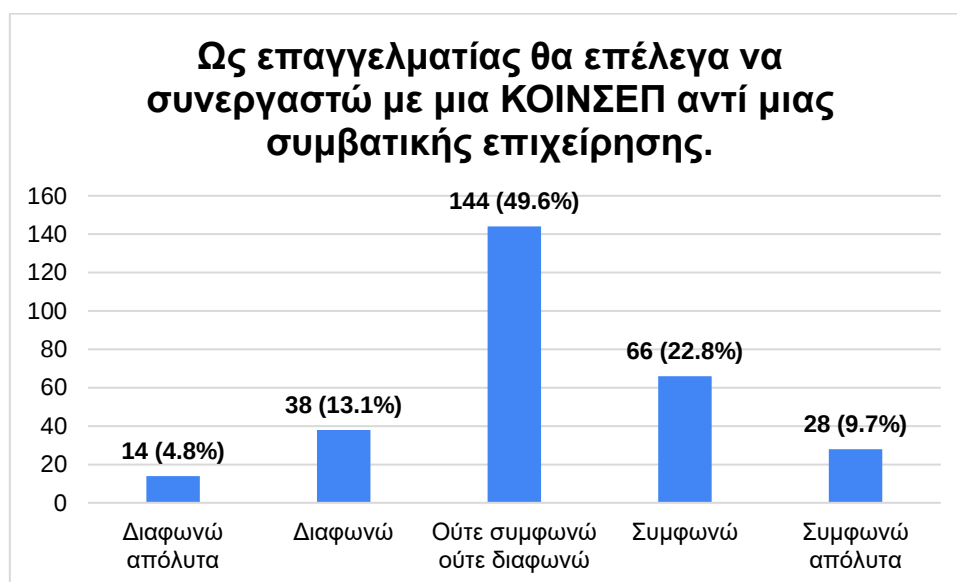
4.2.6 Προθέσεις Συνεργασίας και Ενεργής Στήριξης

Η τελευταία υπό-ενότητα μελετά τη πρόθεση των συμμετεχόντων να στηρίξουν ή να συνεργαστούν με μία Κοιν.Σ.Επ.. Ουσιαστικά, εξετάζεται αν οι καταναλωτές και οι επαγγελματίες θα επέλεγαν να συνεργαστούν με τέτοιες επιχειρήσεις και αν είναι διατεθειμένοι να στηρίξουν ενεργά τα εγχειρήματά τους. Έτσι, καθίσταται εφικτή η αποτύπωση του βαθμού εμπιστοσύνης και αποδοχής των Κοιν.Σ.Επ. στην τοπική κοινωνία του Βόλου, γεγονός που μπορεί να επιδράσει καθοριστικά στην ανάπτυξη και βιωσιμότητα τους.

Πρόθεση επαγγελματικής συνεργασίας με Κοιν.Σ.Επ.

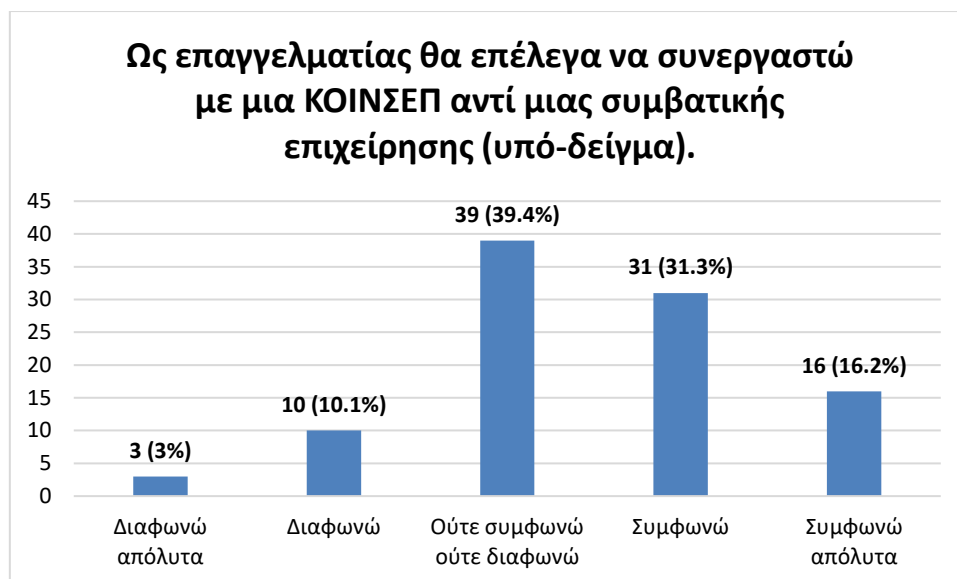
Στο Γράφημα 26 απεικονίζεται η προθυμία των συμμετεχόντων στο σύνολο να συνεργαστούν ως επαγγελματίες με μία Κοιν.Σ.Επ. αντί μιας συμβατικής επιχείρησης. Η πλειονότητα του δείγματος (49.6%) ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την άποψη αυτή, διατηρώντας ουδέτερη στάση και υποδηλώνοντας πιθανή επιφυλακτικότητα λόγω της έλλειψης επαρκούς γνώσης που έχουν για τις Κοιν.Σ.Επ.. Όμως, υπάρχει ένα

υψηλό ποσοστό ατόμων, 32.5%, που θα συνεργαζόταν με μία Κοιν.Σ.Επ., στοιχείο που σημαίνει ότι υπάρχουν προοπτικές για συνεργασίες στον επαγγελματικό τομέα. Αντίθετα, το 13.1% του δείγματος διαφωνεί και το 4.8% διαφωνεί απόλυτα με την άποψη, συγκεντρώνοντας ένα 17.9% ατόμων που δεν θα συνεργαζόταν με Κοιν.Σ.Επ..

Γράφημα 26: Επαγγελματική συνεργασία με Κοιν.Σ.Επ..

Εξετάζοντας τις απόψεις της υποομάδας που έχουν γνώση του θεσμού διαφαίνεται μια μεγαλύτερη προθυμία επαγγελματικής συνεργασίας (Διάγραμμα 27). Πιο συγκεκριμένα, το 47.5% εκφράζει την επιθυμία του να συνεργαστεί με μία Κοιν.Σ.Επ. αντί μιας συμβατικής επιχείρησης, σε αντίθεση με το 32.5% του συνολικού δείγματος. Επιπλέον, αναφορικά με την στάση ουδετερότητας, το ποσοστό των ερωτώμενων μειώνεται από 49.6% σε 39.4%, ενώ ταυτόχρονα αυτοί που δήλωσαν ότι δεν θα συνεργάζονταν με κάποια Κοιν.Σ.Επ. απαρτίζουν το 13.1% έναντι του 17.9% του συνολικού δείγματος.

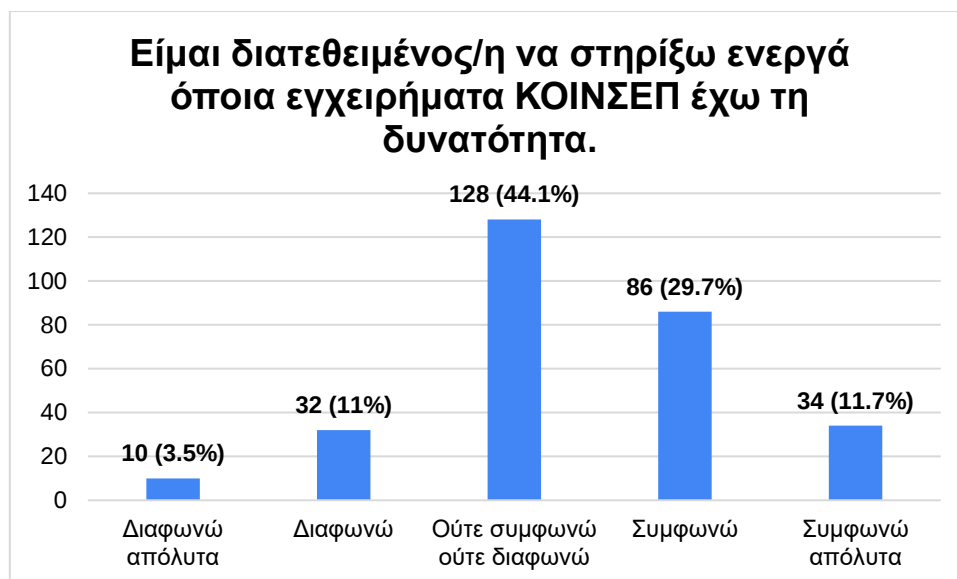

Γράφημα 27: Επαγγελματική συνεργασία με Κοιν.Σ.Επ.(υποομάδα).

Παρά το υψηλό ποσοστό ουδετερότητας που παρατηρείται στα Γραφήματα 26 και 27, γίνεται κατανοητό ότι, η γνώση σχετικά με τις Κοιν.Σ.Επ. επιδρά στον τρόπο αντίληψης των συμμετεχόντων, μετατοπίζοντας τους από την ουδέτερη στην θετική στάση όσον αφορά τις προοπτικές συνεργασίας.

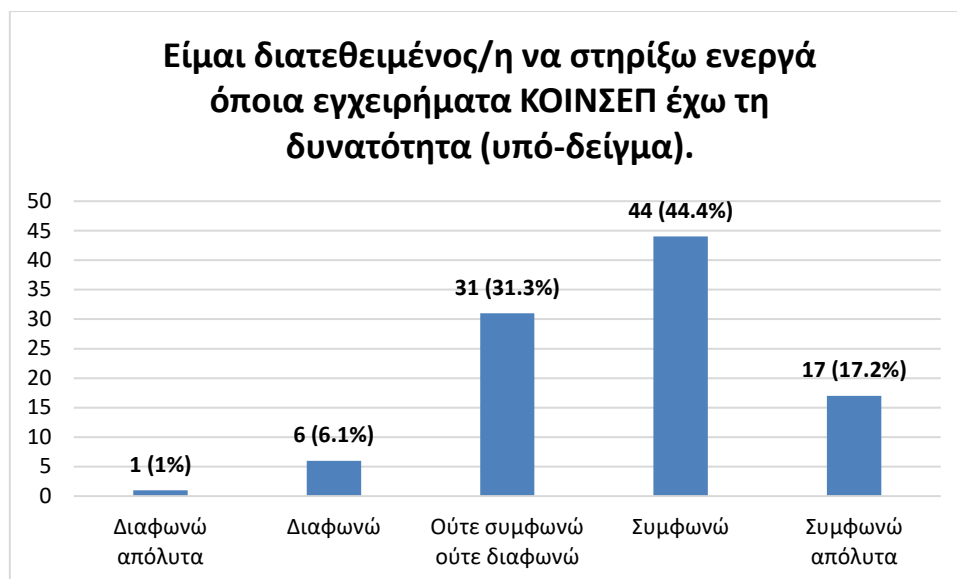
Προθυμία ενεργούς υποστήριξης των δράσεων των Κοιν.Σ.Επ.

Όσον αφορά τη πρόθεση των συμμετεχόντων να στηρίζουν ενεργά τις δράσεις των Κοιν.Σ.Επ., εφόσον έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν, το υψηλότερο ποσοστό του δείγματος που ισούται με 44.1%, κρατάει ουδέτερη στάση. Όμως, αξιόλογο είναι και το ποσοστό αυτών που εκφράζει θετική στάση στήριξης (41.4%, από το οποίο το 29.7% συμφωνεί και το 11.7% συμφωνεί απόλυτα). Αυτό υποδηλώνει ότι, παρά την περιορισμένη εξοικείωση με τον θεσμό των Κοιν.Σ.Επ., υπάρχει ισχυρή πρόθεση από τους πολίτες να εμπλακούν με αυτές και να υποστηρίξουν ενεργά τα όποια εγχειρήματά τους. Από την άλλη πλευρά, το 14.5% επιδεικνύει αρνητική στάση προς την στήριξη των επιχειρήσεων αυτών, γεγονός που δείχνει ότι υπάρχει το στοιχείο της επιφυλακτικότητας από κάποιους, οι οποίοι όμως δεν αποτελούν τη κυρίαρχη άποψη.

Γράφημα 28: Είμαι διατεθειμένος/η να στηρίξω ενεργά όποια εγχειρήματα Κοιν.Σ.Επ. έχω τη δυνατότητα.

Στο Γράφημα 29 καταγράφεται η θέση των ατόμων που είναι εξοικειωμένοι με τον θεσμό, αναδεικνύοντας ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων, 61.6%, που είναι διατεθειμένοι να στηρίξουν ενεργά τις Κοιν.Σ.Επ.. Έτσι επιβεβαιώνεται για ακόμα μια φορά το γεγονός ότι η γνώση για το ρόλο των Κοιν.Σ.Επ. ενισχύει την πρόθεση στήριξης των Κοιν.Σ.Επ.. Μείωση παρατηρείται στο ποσοστό των ατόμων που εμφανίζουν ουδέτερη στάση, από 44.1% στο συνολικό δείγμα σε 31.3%, ενώ μόλις το 7.1% του δείγματος έναντι του 14.5% του συνόλου δεν είναι διατεθειμένο να στηρίξει ενεργά τις Κοιν.Σ.Επ..

Γράφημα 29: Είμαι διατεθειμένος/η να στηρίξω ενεργά όποια εγχειρήματα Κοιν.Σ.Επ. έχω τη δυνατότητα (υπό-δείγμα).

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι, παρά την έντονη ουδετερότητα που υπάρχει ανάμεσα στους ερωτηθέντες, σημαντική είναι η παρουσία αυτών που διατηρούν θετική στάση απέναντι σε κάποια πιθανή συνεργασία με μια Κοιν.Σ.Επ. και υποστήριξη των δράσεων τέτοιων επιχειρήσεων. Η εξοικείωση με το θεσμό των Κοιν.Σ.Επ. εντείνει περισσότερο αυτήν την θετική στάση και προθυμία συνεργασίας και υποστήριξης τέτοιου είδους επιχειρήσεων. Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι, υπάρχουν προοπτικές για ανάπτυξη συνεργασιών και ενίσχυση της κοινωνικής αποδοχής τους από την τοπική κοινωνία.

4.3 Οι απόψεις των Κοιν.Σ.Επ. – Ανάλυση Συνεντεύξεων

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, χρησιμοποιήθηκε και η ποιοτική μεθοδολογία, η οποία επιτρέπει την εις βάθος εξέταση συγκεκριμένων πτυχών του θέματος υπό διερεύνηση. Για να συλλεχθούν οι πληροφορίες επιλέχθηκε το εργαλείο της ημι-δομημένης συνέντευξης, όπου μέσα σε ένα πλαίσιο συζήτησης ζητήθηκε από τους εκπροσώπους των τριών Κοιν.Σ.Επ. που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, να καταθέσουν τις απόψεις τους, τις εμπειρίες τους και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στην καθημερινότητά τους.

Οι Κοιν.Σ.Επ. που συμμετείχαν στην συγκεκριμένη έρευνα, δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς τομείς. Συγκεκριμένα, η πρώτη προσφέρει λογιστικές υπηρεσίες, η

δεύτερη απασχολείται στον τομέα του τουρισμού παρέχοντας υπηρεσίες θαλάσσιας αναψυχής και η τρίτη σχετίζεται με τον τομέα του εμπορίου. Η κάθε συνέντευξη αποτελούνταν από 20 ερωτήσεις ανοικτού τύπου που είχαν ως σκοπό την εξέταση διαφόρων θεμάτων όπως η ίδρυση και η λειτουργία των επιχειρήσεων, η κοινωνική και οικονομική τους επίδραση, η αναγνωρισιμότητα, τα εμπόδια που συναντούν αλλά και οι προοπτικές για το μέλλον.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με φυσική παρουσία στους χώρους των Κοιν.Σ.Επ. και ηχογραφήθηκαν με τη συγκατάθεση των συμμετεχόντων. Έπειτα, οι απαντήσεις απομαγνητοφωνήθηκαν και οργανώθηκαν ανά ερώτηση ώστε να γίνει εφικτή η σύγκριση των απόψεων. Στο τέλος κάθε ερώτησης παρατίθενται μία σύντομη σύνοψη με σκοπό να αναδειχθούν τα σημεία όπου οι απόψεις συμφωνούν ή διαφωνούν. Κατά αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται μία ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με τις θεματικές που μελετώνται.

4.3.1 Παρουσίαση – Ιστορικό των Κοιν.Σ.Επ.

Η συγκεκριμένη υπό-ενότητα στοχεύει στην αποτύπωση των προφίλ των τριών Κοιν.Σ.Επ. που συμμετείχαν στην ποιοτική έρευνα, χρησιμοποιώντας τις απαντήσεις που έδωσαν οι εκπρόσωποι τους κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Σκοπός είναι να διαμορφωθεί μία συνολική εικόνα σχετικά με την ταυτότητα των Κοιν.Σ.Επ. ώστε να αποκτήσει ο αναγνώστης καλύτερη πληροφόρηση ως προς το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν και τα χαρακτηριστικά τους.

Κοιν.Σ.Επ. Ad Hoc

Η Κοιν.Σ.Επ. Ad hoc ιδρύθηκε το 2018 και δραστηριοποιείται στον χώρο των λογιστικών υπηρεσιών ενώ παράλληλα παρέχει κοινωνικές υπηρεσίες υποστήριξης όπως η ψυχολογική και κοινωνιολογική συμβουλευτική και η νοσηλευτική φροντίδα. Το ανθρώπινο δυναμικό της αποτελείται από 8 άτομα, τα οποία έχουν διαφορετικό επιστημονικό και επαγγελματικό υπόβαθρο, ενισχύοντας έτσι τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της. Η εμπειρία και επαφή των μελών με τέτοιου είδους επιχειρήσεις στο παρελθόν σε συνδυασμό με το πιο χαλαρό νομικό πλαίσιο, αποτέλεσε το έναυσμα για την δημιουργία της συγκεκριμένης επιχείρησης.

Κοιν.Σ.Επ. Sea and See

Η Κοιν.Σ.Επ. Sea and See ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 2020 με αντικείμενο τον θαλάσσιο τουρισμό και πολιτισμό. Πιο συγκεκριμένα, βασικός σκοπός της είναι η δημιουργία τεχνητών υποβρύχιων αξιοθέατων, τα οποία θα λειτουργούν ως πόλοι έλξης τόσο για τουρίστες όσο και για δύτες. Αυτή τη στιγμή το προσωπικό της αποτελείται από 3 άτομα, τα οποία έχουν εξειδίκευση στις θαλάσσιες δραστηριότητες όπως οι καταδύσεις και στην τουριστική φιλοξενία. Η έμπνευση για τη δημιουργία της εν λόγω Κοιν.Σ.Επ. προήλθε από την αγάπη των μελών για τις καταδύσεις αλλά και από το διεθνές περιβάλλον, όπου δραστηριοποιείται ήδη στο συγκεκριμένο αντικείμενο με μεγάλη επιτυχία.

Κοιν.Σ.Επ. Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης

Η Κοιν.Σ.Επ. Δομές κουζίνας αλληλεγγύης ιδρύθηκε το 2017 και δραστηριοποιείται στον χώρο του εμπορίου. Δημιουργήθηκε λόγω της ήδη υπάρχουσας επιχείρησης της ιδρύτριας, την ΜΚΟ «Κουζίνα Αλληλεγγύης». Το αντικείμενο της είναι ουσιαστικά η εμπορία μεταχειρισμένων ή καινούριων αντικειμένων, τα οποία δώριζαν οι πολίτες της περιοχής στην ΜΚΟ. Η επιχείρηση αποτελείται από 5 μέλη από τα οποία τα δυο είναι η ιδρύτρια και ο σύζυγός της ενώ το προσωπικό της απαρτίζεται από ένα άτομο. Η ίδρυση της συγκεκριμένης Κοιν.Σ.Επ., βασίστηκε κατά κύριο λόγο στην πληθώρα αντικειμένων που συσσωρεύονταν στην Κουζίνα Αλληλεγγύης, όπου σύμφωνα με την ιδρύτρια ήταν καλό να αξιοποιηθούν με κάποιο τρόπο, με σκοπό την υποστήριξη ευάλωτων ομάδων.

4.3.2 Παρουσίαση Απαντήσεων Συνεντεύξεων Κοιν.Σ.Επ.

Στην συγκεκριμένη υπό-ενότητα παρατίθενται οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων, οι απαντήσεις των τριών Κοιν.Σ.Επ. σε κάθε ερώτηση και ένα συλλογικό συμπέρασμα σχετικά με το αν οι Κοιν.Σ.Επ. αλλά και τα μέλη αυτών, που συμμετείχαν στην έρευνα, παρουσιάζουν κοινά στοιχεία σχετικά με τις υπό εξέταση θεματικές ή όχι.

Ερώτηση: Τι σας ώθησε να συμμετάσχετε σε μια Κοιν.Σ.Επ.;

Ad Hoc: Λόγω της ενασχόλησης του εκπροσώπου με το χώρο της κοινωνικής και αλληλεγγύης οικονομίας, ως εναλλακτική και συλλογική μορφή δραστηριότητας, η οποία ξεκίνησε από το 2004.

Sea and See: Το προσωπικό όραμα του ιδρυτή για δημιουργία τεχνητών θαλάσσιων αξιοθέατων και ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού στην περιοχή σε συνδυασμό με το διεθνές περιβάλλον (Κροατία, Αίγυπτος, Μάλτα, Κανάρια Νησιά).

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Κύριο κίνητρο για την ίδρυση της Κοιν.Σ.Επ. αποτέλεσαν οι φορολογικές ελαφρύνσεις συγκριτικά με άλλου είδους επιχειρήσεις όπως μία ατομική επιχείρηση ή ΜΚΟ.

Όσον αφορά το κίνητρο της δημιουργίας των τριών Κοιν.Σ.Επ., αυτό διέφερε. Η Ad Hoc προέκυψε εμπορούμενη από τις αξίες και τις αρχές της ΚΑΛΟ, η Sea and See εδράζεται σε επιχειρηματικό όραμα ανάπτυξης του θαλάσσιου τουρισμού αξιοποιώντας το ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο των Κοιν.Σ.Επ., ενώ οι Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης ιδρύθηκαν κυρίως ως απάντηση στις πρακτικές δυσκολίες και με γνώμονα τις θεσμικές διευκολύνσεις, διαθέτοντας παράλληλα εκτεταμένη εμπειρία και διαρκή δέσμευση στον χώρο της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Ερώτηση: Πιστεύετε ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής; Με ποιους τρόπους;

Ad Hoc: Ναι, διότι προσφέρουν ένα «ασφαλές» νομικό πλαίσιο χαμηλού ρίσκου για νέους επιχειρηματίες.

Sea and See: Φυσικά και συμβάλλουν, τουλάχιστον στον τουριστικό τομέα, προσελκύοντας ξένους και ενισχύοντας την τοπική οικονομία της πόλης. Συγκεκριμένα, μελέτες έχουν αποδείξει ότι μακροπρόθεσμα μπορεί να υπάρξει αύξηση 4% στην οικονομία της πόλης. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Λάρνακας, όπου ένα καταδυτικό εγχείρημα αποφέρει περίπου 14 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Δεν είναι σαφές πόσο συμβάλλουν στην τοπική οικονομία του Βόλου.

Αν και οι απαντήσεις έχουν διαφορετική εστίαση, οι δύο πρώτες Κοιν.Σ.Επ. εκτιμούν ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις συμβάλλουν στην οικονομία της πόλης, ενώ η τρίτη θεωρεί ότι είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η οικονομική τους συνεισφορά.. Η Ad Hoc επισημαίνει το ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο που ευνοεί την επιχειρηματικότητα ενώ η Sea and See αναφέρεται στον τομέα που δραστηριοποιείται υποστηρίζοντας τα θετικά του τουρισμού για την τοπική ανάπτυξη.

Ερώτηση: Πιστεύετε ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν στην κοινωνική ενεργοποίηση και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής; Πώς;

Ad Hoc: Ναι, όμως απαιτείται περισσότερη κινητοποίηση.

Sea and See: Ναι, αλλά όχι με την δυναμική που θα έπρεπε. Ο κόσμος είναι δύσπιστος και έτσι η πρόοδος γίνεται με αργά βήματα.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Όχι, δεν είναι καν γνωστές ως προς το κοινωνικό τους στοιχείο, οπότε χρειάζεται επεξήγηση για το τι είναι Κοιν.Σ.Επ..

Παρατηρούμε ότι οι απόψεις των τριών Κοιν.Σ.Επ. συμπίπτουν επισημαίνοντας τον κοινωνικό ρόλο των Κοιν.Σ.Επ. αλλά και την ανάγκη για μεγαλύτερη κοινωνική ενεργοποίηση και επαφή με την κοινωνία ώστε η συνεισφορά τους να καταστεί γνωστή στο ευρύτερο κοινό.

Ερώτηση: Ως προς την σχέση ποιότητας-τιμής των προϊόντων/υπηρεσιών που προσφέρουν πιστεύετε ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συγκριτικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις υπερτερούν, είναι υποδεέστερες ή είναι ανάλογες;

Ad Hoc: Είναι ανάλογες, ανεξαιρέτως τύπου επιχείρησης, καθώς το αγαθό που πωλείται ή η υπηρεσία που παρέχεται πρέπει να χαρακτηρίζεται από αξιοπιστία ώστε ο πελάτης να προτιμήσει ξανά την επιχείρηση.

Sea and See: Κατά κύριο λόγο είναι ανάλογες, αλλά σε κάποιους τομείς υπερτερούν διότι οι Κοιν.Σ.Επ. λόγω της φύσης τους, μπορούν να προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες σε πολύ χαμηλότερο κόστος συγκριτικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Είναι ανάλογες αλλά υπάρχει η δυνατότητα των χαμηλότερων τιμών λόγω χαμηλότερου κόστους.

Οι τρεις εκπρόσωποι θεωρούν ότι η σχέση ποιότητας-τιμής είναι ανάλογη μεταξύ Κοιν.Σ.Επ. και συμβατικών επιχειρήσεων. Παράλληλα, επισημαίνεται η δυνατότητα των Κοιν.Σ.Επ. να προσφέρουν αγαθά με χαμηλότερο κόστος για τους καταναλωτές διαμορφώνοντας έτσι ένα δυνητικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων.

Ερώτηση: Πώς αντιλαμβάνονται οι πολίτες του Βόλου τις Κοιν.Σ.Επ.; Υπάρχει ενδιαφέρον και υποστήριξη;

Ad Hoc: Οι πολίτες του Βόλου δεν τις γνωρίζουν καν και το ενδιαφέρον τους είναι περιορισμένο.

Sea and See: Υπάρχει άγνοια όσον αφορά την έννοια των Κοιν.Σ.Επ. στην τοπική κοινωνία του Βόλου, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει δυσπιστία για το τι είδους επιχείρηση είναι. Επιπλέον, δεν υπάρχει ενδιαφέρον για συμμετοχή ή υποστήριξη.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Όχι, διότι δεν γνωρίζουν καν το θεσμό τους.

Υπάρχει απόλυτη συμφωνία των τριών επιχειρήσεων σχετικά με το γεγονός ότι οι πολίτες του Βόλου αγνοούν τόσο τον θεσμό των Κοιν.Σ.Επ. αλλά και την ύπαρξη τέτοιων επιχειρήσεων στην περιοχή και ως εκ τούτου δεν υπάρχει υποστήριξη. Βλέπουμε ότι οι εκτιμήσεις αυτές συνάδουν σε μεγάλο βαθμό με τα εμπειρικά ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνα ερωτηματολογίου που παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα.

Ερώτηση: Η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί σημαντικό κριτήριο προτίμησής τους έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων;

Ad Hoc: Ουσιαστικά όχι, διότι η ανταπόκριση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πόσο ενημερωμένοι και κοινωνικά ευαισθητοποιημένοι είναι οι πολίτες.

Sea and See: Όχι, οι πολίτες κοιτούν κατά κύριο λόγο το προϊόν ή την υπηρεσία και όχι ποιος το προσφέρει.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Όχι, διότι δεν γνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ Κοιν.Σ.Επ. και συμβατικής επιχείρησης.

Και οι τρεις εκπρόσωποι συμφωνούν ότι η κοινωνική διάσταση και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. δεν αποτελεί κριτήριο προτίμησης των καταναλωτών έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων, κάτι που εκτιμούν ότι οφείλεται κατά βάση στην έλλειψη πληροφόρησης του κοινού ως προς το ρόλο και την κοινωνική συμβολή των Κοιν.Σ.Επ..

Ερώτηση: Κάνει κάποιες ενέργειες η Κοιν.Σ.Επ. σας για να ευαισθητοποιήσει περισσότερους πολίτες; Ποιες;

Ad Hoc: Συμμετοχή στο δίκτυο των Κοιν.Σ.Επ., το οποίο αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση του κόσμου σε συνδυασμό με διοργάνωση εκδηλώσεων.

Sea and See: Καθαρισμοί θαλάσσιου περιβάλλοντος και δράσεις για συμμετοχή, ενημέρωση και κοινωνική ευαισθητοποίηση των πολιτών του Βόλου.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Ενημερώσεις μέσω κοινωνικών δικτύων και συνεδρίων.

Οι τρεις Κοιν.Σ.Επ. αναλαμβάνουν διάφορες δράσεις με σκοπό την ευαισθητοποίηση των πολιτών αξιοποιώντας τα κοινωνικά δίκτυα και τα ψηφιακά εργαλεία κοινωνικής δικτύωσης. Υπάρχει σύγκλιση όσον αφορά το σκοπό αλλά η καθεμία χρησιμοποιεί διαφορετικό μέσο ανάλογα με τις δυνατότητες και τον προσανατολισμό τους

Ερώτηση: Πώς διαχειρίζεστε την επικοινωνία και προβολή της Κοιν.Σ.Επ. προς το κοινό;

Ad Hoc: Κυρίως μέσω προσωπικών επαφών καθώς δεν έχουν προβεί ακόμη σε περαιτέρω προσπάθειες προβολής τους.

Sea and See: Χρήση μέσων μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Δεν χρησιμοποιούν κάποια συγκεκριμένη μέθοδο προβολής, επιτυγχάνεται μέσω του word-of-mouth.

Οι στρατηγικές επικοινωνίας και προβολής και των τριών Κοιν.Σ.Επ. εμφανίζονται περιορισμένες και διακρίνονται από έναν κυρίως άτυπο προσανατολισμό, ο οποίος βασίζεται τόσο σε κοινωνικά δίκτυα διαπροσωπικών σχέσεων όσο και σε ψηφιακά μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η προσέγγιση αυτή αναδεικνύει την έλλειψη συστηματικών και οργανωμένων στρατηγικών προβολής και προώθησης, οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την παρουσία των επιχειρήσεων στην αγορά, να διευρύνουν την απήχυσή τους στο κοινό και, τελικά, να συμβάλουν στη βιωσιμότητά τους

Ερώτηση: Πώς κρίνετε το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο για τις Κοιν.Σ.Επ. στην Ελλάδα;

Ad Hoc: Αρκετά ικανοποιητικό με φορολογικές ελαφρύνσεις, όμως απαιτούνται βελτιώσεις.

Sea and See: Υπάρχει ευελιξία σε σχέση με άλλου είδους επιχειρήσεις όσον αφορά τη δομή, αλλά και το φορολογικό και νομοθετικό καθεστώς τους.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Το νομικό πλαίσιο περιλαμβάνει αρκετές φορολογικές ελαφρύνσεις, όμως δεν είναι επαρκώς υποστηρικτικό.

Και οι τρεις εκπρόσωποι συμφωνούν ότι το υπάρχων θεσμικό πλαίσιο αποτελεί θετική εξέλιξη που βοηθά στη δημιουργία και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ. Ωστόσο επισημαίνουν την ανάγκη για περαιτέρω βελτιώσεις και υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Ερώτηση: Πιστεύετε ότι οι Κοιν.Σ.Επ αντιμετωπίζουν προβλήματα βιωσιμότητας και αν ναι, ποια;

Ad Hoc: Σαν επιχειρήσεις στο σύνολό τους όχι. Το θέμα της βιωσιμότητας σχετίζεται κατά κύριο λόγο με την έλλειψη της συνεργατικής κουλτούρας, η οποία μπορεί να επηρεάσει άμεσα την λειτουργία της επιχείρησης.

Sea and See: Ναι, τα προβλήματα που προκύπτουν σε τέτοιες επιχειρήσεις αφορούν κυρίως την ατομικότητα των μελών και την έλλειψη της συνεργατικότητας, η οποία μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη για τη διάλυση μίας Κοιν.Σ.Επ..

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Όχι, εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το αντικείμενο στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση.

Οι δύο πρώτες Κοιν.Σ.Επ. τονίζουν ότι βασικό εμπόδιο για την ανάπτυξη και την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων συνιστά η έλλειψη συνεργατικής κουλτούρας, στοιχείο ωστόσο που χαρακτηρίζει όλη την ελληνική κοινωνία. Η τρίτη Κοιν.Σ.Επ. η οποία η οποία διακρίνεται περισσότερο για το κοινωνικό της πρόσημο παρά για τον επιχειρηματικό προσανατολισμό της, θεωρεί ότι το αντικείμενο δραστηριοποίησής αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Ερώτηση: Ποιες είναι οι βασικές δυσκολίες που αντιμετωπίζετε στην καθημερινή λειτουργία;

Ad Hoc: Όπως όλες οι επιχειρήσεις, αντιμετωπίζουν προβλήματα γραφειοκρατίας.

Sea and See: Δεν έχουν αντιμετωπίσει κάποιο εμπόδιο στην καθημερινότητα παρά μόνο μικρά ζητήματα (π.χ. φορολογικά) τα οποία μπορούν να λυθούν σχετικά εύκολα.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Φορολογικά ζητήματα όπως και οι υπόλοιπες επιχειρήσεις και αδυναμία επιλογής προϊόντων λόγω της φύσης του αντικειμένου.

Οι τρεις Κοιν.Σ.Επ. συγκλίνουν ότι τα προβλημάτων που αντιμετωπίζουν είναι παρόμοια των συμβατικών επιχειρήσεων, τα οποία κατά κύριο λόγο σχετίζονται με φορολογικά και γραφειοκρατικά θέματα.

Ερώτηση: Το έντονο ανταγωνιστικό πλαίσιο της οικονομίας λειτουργεί αρνητικά στη βιωσιμότητα και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.;

Ad Hoc: Όχι, ισχύει ότι και για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Επιπλέον, οι Κοιν.Σ.Επ. χαρακτηρίζονται από καινοτομία, γεγονός που τις κάνει περισσότερο ανταγωνιστικές.

Sea and See: Όχι, δεν λειτουργεί αρνητικά, αντιθέτως υπάρχει ενίσχυση προς όφελος των Κοιν.Σ.Επ..

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Δεν λειτουργεί αρνητικά, όμως μπορεί να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά ανάλογα με το αντικείμενο δραστηριοποίησης.

Οι απόψεις των τριών Κοιν.Σ.Επ. εμφανίζονται να συμφωνούν στο γεγονός ότι το ανταγωνιστικό περιβάλλον της ελεύθερης αγοράς δεν αποτελεί εμπόδιο για τη βιωσιμότητα και ανάπτυξή τους, αντιθέτως λειτουργεί ως κίνητρο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους. Παράλληλα, η κοινωνική καινοτομία που χαρακτηρίζει τις Κοιν.Σ.Επ. λειτουργεί υποστηρικτικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Ερώτηση: Υπάρχει επαρκής πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις ή άλλες μορφές υποστήριξης για την ανάπτυξη της επιχείρησής σας;

Ad Hoc: Όχι, επειδή οι χρηματοδοτήσεις απαιτούν προϋποθέσεις που βάσει νόμου δεν θα έπρεπε. Επιπλέον, δίνονται σε πολύ λίγες Κοιν.Σ.Επ. και τα ποσά είναι χαμηλά με αποτέλεσμα να μην επαρκούν.

Sea and See: Όχι, δεν υπάρχει. Παρά το γεγονός ότι πάντα προβλέπεται χρηματοδότηση και για τις Κοιν.Σ.Επ., οι προϋποθέσεις τις βγάζουν εκτός ενώ ταυτόχρονα το κεφάλαιο που δίνεται είναι περιορισμένο σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Όχι ακόμη. Υπήρξε μία χρηματοδότηση λόγω της κακοκαιρίας «Daniel», η οποία όμως δόθηκε και σε άλλου είδους επιχειρήσεις.

Από τις παραπάνω τρεις απαντήσεις, καθίσταται σαφές ότι, η χρηματοδότηση προς τις Κοιν.Σ.Επ. είναι περιορισμένη και ανεπαρκής κάτι που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στους περιορισμούς που θέτει το θεσμικό πλαίσιο.

Ερώτηση: Υπάρχει κάποια αλλαγή ή υποστήριξη που θα θέλατε από το κράτος ή την τοπική αυτοδιοίκηση;

Ad Hoc: Να τεθεί ο νόμος για τις προβλέψεις σε ενεργοποίηση, δηλαδή να δίνονται εγκαταστάσεις για χρήση σε Κοιν.Σ.Επ. και προτεραιότητα σε διαγωνισμούς.

Sea and See: Δεν υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ κράτους και τοπικής αυτοδιοίκησης και αυτό οφείλεται στην άγνοια που υπάρχει γύρω από το αντικείμενο. Απαιτείται περισσότερη εξοικείωση με τις Κοιν.Σ.Επ. και στήριξη.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Περισσότερες ευκαιρίες χρηματοδοτήσεις και επιδοτήσεις για όλες τις Κοιν.Σ.Επ. και όχι μόνο για συγκεκριμένες.

Όλες οι επιχειρήσεις επιθυμούν πιο ενεργή υποστήριξη τόσο από το κράτος όσο και από την τοπική αυτοδιοίκηση είτε σε υποδομές είτε σε χρηματοδότηση.

Ερώτηση: Υπάρχει συνεργασία μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ. στην περιοχή και αν ναι με ποιους τρόπους;

Ad Hoc: Ναι, υπάρχει αλληλοϋποστήριξη και συνεργασία με Κοιν.Σ.Επ. της περιοχής αλλά κυρίως άλλων πόλεων. Θα έπρεπε να υπήρχαν περισσότερες και καλύτερες συνεργασίες μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ. στο Βόλο.

Sea and See: Ναι, υπάρχει το δίκτυο των Κοιν.Σ.Επ. μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η συνεργασία μεταξύ τους ανεξαιρέτως από το αντικείμενο στο οποίο δραστηριοποιούνται.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Υπάρχει στήριξη από Κοιν.Σ.Επ. σε Κοιν.Σ.Επ. και ο εμπλεκόμενος κόσμος με αυτές τις προτιμάει. Επιπλέον, μέσω του δικτύου τους, οι Κοιν.Σ.Επ. γνωρίζονται μεταξύ τους.

Από τις τοποθετήσεις των εκπροσώπων προκύπτει ότι οι Κοιν.Σ.Επ. αναπτύσσουν συνεργατικές πρακτικές, οι οποίες διευκολύνονται μέσω του δικτύου που έχουν συγκροτήσει. Οι συνεργασίες αυτές εντοπίζονται κυρίως σε εθνικό επίπεδο, παρά σε τοπική κλίμακα.

Ερώτηση: Υπάρχει συνεργασία ή βοήθεια προς τις Κοιν.Σ.Επ. από άλλες επιχειρήσεις ή ατομικούς επιχειρηματίες; Αν υπάρχει τι μορφή έχει αυτή η βοήθεια;

Ad Hoc: Δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο. Τις διαχειρίζονται ως απλές επιχειρήσεις και όχι ως Κοιν.Σ.Επ.

Sea and See: Ναι, οι συνεργασίες βασίζονται στο είδος των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρουν οι Κοιν.Σ.Επ. και όχι στη νομική τους μορφή.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Υπάρχει βοήθεια, η οποία είναι σχετικά περιορισμένη και γίνεται λόγω της ΜΚΟ «Κουζίνα Αλληλεγγύης» της ιδρύτριας και όχι διότι είναι Κοιν.Σ.Επ..

Όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις οι Κοιν.Σ.Επ. δεν λαμβάνουν κάποια ιδιαίτερη βοήθεια ή στήριξη από τον επιχειρηματικό κόσμο της περιοχής λόγω της κοινωνικής τους διάστασης.

Ερώτηση: Υπάρχει συνεργασία ή βοήθεια προς τις Κοιν.Σ.Επ. από την τοπική αυτοδιοίκηση, είτε τον Δήμο και την Περιφέρεια; Αν υπάρχει, τι μορφή έχει;

Ad Hoc: Γενικά όχι, παρά μόνο μερικές μεμονωμένες περιπτώσεις όπου έχουν παραχωρηθεί χώροι σε κάποιες Κοιν.Σ.Επ..

Sea and See: Όχι, δεν υπάρχει κάποιου είδους υποστήριξη, ενώ παράλληλα οι καταστάσεις «στενεύουν».

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Δεν υπάρχει κάποια βοήθεια από τους φορείς αυτούς προς τις Κοιν.Σ.Επ..

Η σύγκλιση των τριών απαντήσεων είναι εμφανής, επισημαίνοντας την απουσία συνεργασίας και στήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις.

Ερώτηση: Πώς βλέπετε την εξέλιξη των Κοιν.Σ.Επ. στο άμεσο μέλλον;

Ad Hoc: Υπάρχει γενικά άγνοια σχετικά με τις Κοιν.Σ.Επ., η οποία εμποδίζει την εξέλιξη τους. Παρ' όλα αυτά, η κατάσταση στον Βόλο είναι καλύτερη λόγω της ίδρυσης του δευτεροβάθμιου οργάνου, το οποίο βρίσκεται σε επίπεδο περιφέρειας.

Sea and See: Είναι δυνητικά δυναμική, αρκεί να αλλάξει ο τρόπος σκέψης και νοοτροπίας των μελών τους ώστε να ενισχυθεί η συνεργατικότητα μεταξύ τους.

Δομές Κουζίνας Αλληλεγγύης: Δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξη. Χρειάζεται πολλή οργάνωση και κινητοποίηση από την πλευρά των Κοιν.Σ.Επ. ώστε να μπορέσουν να εξελιχθούν.

Οι τρεις εκπρόσωποι φαίνονται να παρουσιάζουν παρόμοιες οπτικές σχετικά με τις μελλοντικές προοπτικές των Κοιν.Σ.Επ.. Αν και αναγνωρίζεται η δυναμική του χώρου και η ίδρυση του δευτεροβάθμιου οργάνου αποτελεί θετική εξέλιξη, διακρίνεται ένας σκεπτικισμός ως προς το μέλλον των κοινωνικών επιχειρήσεων. Τα προβλήματα που εντοπίζονται αφορούν την ελλιπή ενημέρωση και στήριξη από το κοινό αλλά και τα προβλήματα εσωτερικής συνεργασίας και οργάνωσης που περιορίζουν τις δυνατότητες κινητοποίησης και ανάπτυξής τους.

4.4 Αντίκτυπος των Κοιν.Σ.Επ. στην Κοινωνική Ανάπτυξη του Βόλου

Οι Κοιν.Σ.Επ. αποτελούν καθοριστικούς φορείς κοινωνικής προόδου, καθώς συμβάλλουν στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, στη διεύρυνση της συμμετοχής εύάλωτων ομάδων και στην προώθηση καινοτόμων μορφών συλλογικής επιχειρηματικότητας με έντονο κοινωνικό προσανατολισμό. Αν και η οικονομική τους συμβολή στην τοπική αγορά παραμένει σχετικά περιορισμένη σε σύγκριση με άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες (δεδομένου ότι λειτουργούν κυρίως σε μικρή κλίμακα και δεν αποσκοπούν στην κεφαλαιακή συσσώρευση που χαρακτηρίζει τις παραδοσιακές επιχειρήσεις), η κοινωνική τους αξία και επίδραση είναι δυσανάλογα υψηλές, καθώς δημιουργούν ουσιαστικές ευκαιρίες ένταξης, απασχόλησης και κοινωνικής καινοτομίας.

Η ποσοτική και ποιοτική έρευνα ανέδειξε ότι οι Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο αποτελούν εστίες κοινωνικής ανάπτυξης με σημαντικά ωστόσο περιθώρια περαιτέρω ενίσχυσης και διεύρυνσης της δράσης τους. Βασική αιτία για αυτήν την κατάσταση αποτελεί η χαμηλή αναγνωρισιμότητα τόσο του θεσμού όσο και των ίδιων των επιχειρήσεων, καθώς και η περιορισμένη κινητοποίηση και συνεργασία μεταξύ των τοπικών Κοιν.Σ.Επ. Το εύρημα αυτό προέκυψε από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα και επιβεβαιώθηκε από τους ίδιους τους εκπροσώπους των Κοιν.Σ.Επ., οι οποίοι επισήμαναν ότι η γνώση και η εξοικείωση με τον θεσμό παραμένουν περιορισμένες - χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι συχνά οι Κοιν.Σ.Επ. συγχέονται με άλλου τύπου φορείς, όπως οι ΜΚΟ ή οι παραδοσιακοί συνεταιρισμοί. Ως εκ τούτου,

οι δράσεις τους και ο κοινωνικός τους αντίκτυπος παραμένουν στην αφάνεια, γεγονός που δυσχεραίνει την αποδοχή και στήριξη τους από την τοπική κοινωνία.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα οι οποίοι είναι εξοικειωμένοι με το θεσμό, εμφάνισαν πιο θετική στάση για τις Κοιν.Σ.Επ. συγκριτικά με εκείνους που δεν τις γνωρίζουν. Αναλυτικότερα, υποστήριξαν ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην κοινωνική ενεργοποίηση και κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Παράλληλα, επισημάναν ότι η κοινωνική διάσταση των Κοιν.Σ.Επ. αποτελεί βασικό κριτήριο προτίμησής τους έναντι συμβατικών επιχειρήσεων και η πλειοψηφία των ατόμων αυτών θα συνεργαζόταν με κάποια Κοιν.Σ.Επ. και θα υποστήριζε τις δράσεις της.

Οι συνεντεύξεις ανέδειξαν κάποια σημαντικά σημεία σχετικά με την κοινωνική συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ.. Οι εκπρόσωποι των τριών Κοιν.Σ.Επ. που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι οι δράσεις τους εστιάζουν σε ανάγκες και προβλήματα της τοπικής κοινωνίας, τα οποία δεν έχουν λάβει την απαιτούμενη προσοχή τόσο από τον Δήμο Βόλου όσο και από τους πολίτες, όπως είναι οι περιβαλλοντικές παρεμβάσεις, η κοινωνική φροντίδα και οι υπηρεσίες πολιτισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται ο ρόλος των Κοιν.Σ.Επ. ως φορέων κοινωνικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο επί του παρόντος η συνεισφορά τους δεν είναι ευρέως γνωστή, γεγονός που καθιστά ακόμη πιο επιτακτική τη διεύρυνση της επαφής με την κοινωνία και την ενίσχυση της κοινωνικής ενεργοποίησης.

4.5 Κριτική Αξιολόγηση της Λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.

Η λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο, χαρακτηρίζεται από κάποια πλεονεκτήματα αλλά και αδυναμίες, οι οποίες επηρεάζουν άμεσα την βιωσιμότητά τους. Ως γνωστόν, οι Κοιν.Σ.Επ. αποτελούν μία διαφορετική μορφή επιχείρησης, όπου απαρτίζεται υποχρεωτικά από 5 μέλη με ισότιμα δικαιώματα. Ουσιαστικά, οι Κοιν.Σ.Επ. βασίζονται στην συλλογικότητα των συμμετεχόντων (μέλη, εργαζόμενοι και εθελοντές), προάγουν την κοινωνική καινοτομία, ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και συμβάλλουν στη δημιουργία βιώσιμων μορφών απασχόλησης που υπερβαίνουν την παραδοσιακή οικονομική λογική. Στήριζονται σε ένα νέο θεσμικό/νομικό πλαίσιο, χάρη στο οποίο μπορούν να οργανωθούν και να λειτουργήσουν με σχετική ευελιξία συμβάλλοντας καθοριστικά στην ενίσχυση της κοινωνικής ανάπτυξης.

Από την άλλη πλευρά, οι Κοιν.Σ.Επ. της περιοχής έρχονται αντιμέτωπες με μια σειρά από δυσκολίες και προβλήματα που περιορίζουν την ανάπτυξή τους. Συγκεκριμένα, παρατηρείται περιορισμένη εξοικείωση των πολιτών του Βόλου με τον θεσμό των Κοιν.Σ.Επ. και με τις ίδιες τις επιχειρήσεις, γεγονός που συνδέεται με τη χαμηλή τους αναγνωρισιμότητα και οδηγεί σε περιορισμένη ζήτηση των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Επιπλέον, καταγράφεται χαμηλός βαθμός συλλογικότητας στο εσωτερικό των Κοιν.Σ.Επ. καθώς και περιορισμένη συνεργασία μεταξύ τους, στοιχείο που αποδυναμώνει τη δυναμική τους. Τέλος, το μικρό μέγεθος των δραστηριοτήτων τους, οι δυσκολίες χρηματοδότησης και η ανεπαρκής στήριξη από τις δημόσιες αρχές σε τοπικό και εθνικό επίπεδο συνιστούν σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες για την περαιτέρω ανάπτυξη και βιωσιμότητά τους.

Συνολικά, οι Κοιν.Σ.Επ. αποτελούν κρίσιμους φορείς κοινωνικής ανάπτυξης και συνοχής με χαμηλή ωστόσο αναγνωσιμότητα και επαφή από το ευρύ κοινό. Η ενίσχυση της μεταξύ τους συνεργασίας, η συντονισμένη κοινωνική ενεργοποίηση και η διαμόρφωση συστηματικών στρατηγικών προβολής και προώθησης του κοινωνικού τους ρόλου θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν τη θέση τους στην τοπική κοινωνία και, σε τελική ανάλυση, να συμβάλουν καθοριστικά στη βιωσιμότητα και ανάπτυξή τους.

Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα

5.1 Επίδραση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στον Βόλο

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξέτασε το ρόλο και επίδραση των Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής του Βόλου, καθώς και τις προκλήσεις και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν.

Η έρευνα ανέδειξε ότι οι Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο αποτελούν έναν θεσμό με ιδιαίτερη σημασία για την κοινωνική και οικονομική ζωή της πόλης. Από τη μελέτη του θεωρητικού πλαισίου και την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων προκύπτει ότι οι Κοιν.Σ.Επ. συνδυάζουν τον κοινωνικό σκοπό με την επιχειρηματική δράση, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην κάλυψη κοινωνικών αναγκών, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Ωστόσο, παρά την συμβολή τους στην κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής, οι Κοιν.Σ.Επ. του Βόλου βρίσκονται αντιμέτωπες με μια σειρά προκλήσεων που επηρεάζουν τη λειτουργία και τις δράσεις τους, δημιουργώντας προβληματισμούς αναφορικά με τη βιωσιμότητα και την περαιτέρω ανάπτυξη τους.

Το βασικότερο πόρισμα που προέκυψε τόσο από την μελέτη των απόψεων του τοπικού πληθυσμού όσο και από τις εκτιμήσεις των ίδιων των εκπροσώπων των Κοιν.Σ.Επ. αφορά την περιορισμένη αναγνωρισιμότητά τους, γεγονός που θέτει εμπόδια στην ανάπτυξη και στη διατηρησιμότητά τους. Είναι επίσης σημαντικό να τονιστεί ότι όσοι γνωρίζουν τις Κοιν.Σ.Επ. εμφανίζουν σαφώς πιο θετική στάση, λειτουργώντας υποστηρικτικά και ενισχυτικά για τη μακροπρόθεσμη προοπτική και βιωσιμότητα τους. Επομένως, καθίσταται σαφές ότι η ενίσχυση της ενημέρωσης σχετικά με τον ρόλο και συμβολή των τοπικών Κοιν.Σ.Επ. στην κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και διεύρυνση της επαφής με το κοινό, συνιστούν κρίσιμες στρατηγικές για την περαιτέρω ενδυνάμωση και εδραίωσή τους.

Επιπλέον, οι συζητήσεις με τα μέλη Κοιν.Σ.Επ. ανέδειξαν την αδυναμία ανάπτυξης συνεργασιών μεταξύ τους και την απουσία συντονισμένης κοινωνικής δράσης, ενώ επισημάνθηκαν δυσκολίες που σχετίζονται με το θεσμικό πλαίσιο, την επικοινωνία και τη συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς και την περιορισμένη πρόσβαση σε

χρηματοδότηση. Οι παραπάνω παράγοντες θέτουν σημαντικούς περιορισμούς στη διασφάλιση μιας σταθερής πορείας και στη διαμόρφωση θετικών μελλοντικών προοπτικών για τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Παρά τις δυσκολίες, η έρευνα καταδεικνύει ότι οι Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο μπορούν να λειτουργήσουν ως μοχλοί κοινωνικής και οικονομικής αναζωογόνησης, ιδίως σε τοπικές κοινότητες που έχουν πληγεί από ανεργία, κοινωνικό αποκλεισμό ή περιορισμένες αναπτυξιακές ευκαιρίες. Η κοινωνική τους αποστολή, σε συνδυασμό με την τοπική τους βάση, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για βιώσιμες λύσεις σε προβλήματα που ούτε το κράτος ούτε η αγορά καταφέρνουν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά.

Η συμβολή τους στην κοινωνική ανάπτυξη είναι πολλαπλή, καθώς ενισχύουν την απασχόληση, προάγουν την κοινωνική ένταξη, ενδυναμώνουν τις συλλογικές αξίες, ενισχύουν το κοινωνικό κεφάλαιο και αναπτύσσουν πρακτικές με θετικό περιβαλλοντικό και πολιτιστικό αποτύπωμα. Για να μπορέσουν, ωστόσο, να αξιοποιήσουν πλήρως το δυναμικό τους, είναι αναγκαίο να υπάρξει εντονότερη θεσμική στήριξη, καλύτερη πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία, προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και δράσεις ενημέρωσης και προβολής προς την τοπική κοινωνία.

Συνολικά, η μελέτη δείχνει ότι οι Κοιν.Σ.Επ. αποτελούν κρίσιμους φορείς του τρίτου τομέα που μπορούν να συνεισφέρουν καθοριστικά στη βιώσιμη ανάπτυξη του Βόλου. Παρά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, εφόσον υποστηριχθούν από την πολιτεία, τους τοπικούς φορείς και την κοινωνία των πολιτών, μπορούν να εδραιωθούν ως βασικοί παράγοντες κοινωνικής και οικονομικής προόδου, προσφέροντας ένα εναλλακτικό μοντέλο που τοποθετεί τον άνθρωπο και την κοινότητα στο επίκεντρο της ανάπτυξης.

5.2 Προτάσεις για τη βελτίωση των Κοιν.Σ.Επ. στην περιοχή

Με βάση τα πορίσματα της έρευνας, καθίσταται σαφές ότι η αποτελεσματική λειτουργία και η βιωσιμότητα των Κοιν.Σ.Επ. στον Βόλο προϋποθέτουν την υιοθέτηση συγκεκριμένων στρατηγικών παρεμβάσεων. Καταρχάς, είναι αναγκαία η ενίσχυση της θεσμικής και πολιτικής στήριξης μέσω της απλοποίησης των γραφειοκρατικών διαδικασιών και της δημιουργίας ενός περισσότερο υποστηρικτικού θεσμικού

πλαισίου. Παράλληλα, απαιτείται η διεύρυνση της πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως εξειδικευμένα προγράμματα μικρό-χρηματοδότησης και φορολογικά κίνητρα, τα οποία θα επιτρέψουν στις Κοιν.Σ.Επ. να αναπτυχθούν και να επενδύσουν περαιτέρω σε κοινωνικές και περιβαλλοντικές δράσεις.

Εξίσου κρίσιμη είναι η επένδυση στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων των μελών τους, μέσα από στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης στη διοίκηση, στη διαχείριση πόρων και στη στρατηγική επικοινωνία, καθώς και η δημιουργία τοπικών δομών συμβουλευτικής υποστήριξης. Επιπλέον, η ενίσχυση της δικτύωσης με τοπικούς φορείς, πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιχειρηματικούς οργανισμούς μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία συνεργειών και στην καλλιέργεια συνεργατικής κουλτούρας στην περιοχή.

Τέλος, καθοριστικής σημασίας είναι η προβολή, η ανάδειξη και η διεύρυνση του έργου των Κοιν.Σ.Επ. μέσω εκστρατειών ενημέρωσης και δράσεων ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας, προκειμένου να ενισχυθεί η αναγνωρισιμότητά τους και το κοινωνικό τους αποτύπωμα. Η συνδυασμένη εφαρμογή των παραπάνω παρεμβάσεων δύναται να δημιουργήσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ενδυνάμωση του ρόλου των Κοιν.Σ.Επ. ως φορέων κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, καθιστώντας τους ουσιαστικούς μοχλούς βιώσιμης προόδου στην τοπική κοινωνία.

5.3 Κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα

Η παρούσα μελέτη αποτελεί ένα πρώτο βήμα για την καλύτερη κατανόηση των Κοιν.Σ.Επ. και του ρόλου τους στην τοπική ανάπτυξη. Δεδομένου ότι επικεντρώνεται αποκλειστικά στην περιοχή του Βόλου περαιτέρω έρευνα σχετικά με την θέση και λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. σε διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη, προκειμένου να διαμορφωθεί μια πιο ολιστική εικόνα σχετικά με τη σημασία, τους, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, τις ανάγκες που προκύπτουν και τις στρατηγικές που απαιτούνται για την ενίσχυση του θεσμού. Παράλληλα, η διερεύνηση της στάσης των πολιτών απέναντι στις Κοιν.Σ.Επ., ιδίως μετά την υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης και προβολής, θα μπορούσε να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την επίδραση της επικοινωνίας στην αποδοχή και τη διεύρυνση του θεσμού στην κοινωνία.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Adam, S. & Kavoulakos, K.I. (2020) State and Social Solidarity Economy: Friends or foes?, *The Greek Review of Social Research*, 155, pp. 121–150.

Antonios, K., Papadopoulos, A. & Tzaninis, Y. (2018) The Barriers for the Development of the Social Cooperative Enterprises in Greece. *Springer Proceedings in Business and Economics*, pp. 513–522.

Argyrou, A. (2017) Providing Social Enterprises with Better Access to Public Procurement: The Development of Supportive Legal Frameworks. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*, 12(3), pp.310–324. [doi:10.21552/epppl/2017/3/12](https://doi.org/10.21552/epppl/2017/3/12).

Birchall, J. (1997) *The International Co-operative Movement*. Manchester: Manchester University Press.

Borzaga, C. & Sforzi, J. (2015) Social capital, cooperatives and social enterprises. Στο A. Christoforou, J.B. Davis (Επιμέλεια), *Social Capital and Economics. Social Values, Power, and Social Identity* pp. 193–214. London and New York: Routledge.

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), pp. 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

British Council (2017) *Social and Solidarity Economy and the Role of Social Enterprises in Greece*. London: British Council.

Chatzitheodoridis, F., Kasimis, C. & Theodoridis, A. (2019) Social Enterprises and Local Development in Greece: Potential and Limitations. *African Journal of Business Management*, 13(15), pp.516–525.

Chaves, R. & Monzón, J.L. (2012) *The Social Economy in the European Union*. Brussels: European Economic and Social Committee. Report prepared by CIRIEC.

Creswell, J.W. & Creswell, J.D. (2018) *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Dart, R., Clow, E. & Armstrong, A. (2009) Social enterprise and effectiveness: a process typology. *Social Enterprise Journal*, 5(1), pp. 7–29. <https://doi.org/10.1108/17508610910956381>

Defourny, J. (2001) From Third Sector to Social Enterprise. Στο *The Emergence of Social Enterprise*, pp. 1-28. London: Routledge.

Defourny, J. & Nyssens, M. (2010) Social enterprise in Europe: At the crossroads of market, public policies and third sector. *Policy and Society*, 29(3), pp. 231–242.

Defourny, J. & Nyssens, M. (2012) The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective. *EMES European Research Network Working Paper*, pp.10-29.

Defourny, J. & Nyssens, M. (2016) Fundamentals for an International Typology of Social Enterprise Models. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(6), pp. 2469–2497. [doi:10.1007/s11266-016-9884-7](https://doi.org/10.1007/s11266-016-9884-7).

Douvitsa, I. (2020) The work integration social enterprises in Greece, *CIRIEC-España Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 36, pp.195–219.

European Commission (2013) *Social economy and social entrepreneurship*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission (2015) *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Country report – Greece*. Luxembourg: EU Publications.

European Commission (2015) *Challenging the Crisis: a guide to social and solidarity economy*. IDEA, pp.4.

European Commission (2020) *Social enterprises and their ecosystems in Europe – Country report: Greece*. Publications Office of the European Union.

García-Lorenzo, I., Varela-Lafuente, M., Garza-Gil, M.D. & Sumaila, U.R. (2024) Social and solidarity economy in small-scale fisheries: An international analysis, *Ocean and Coastal Management*, 253, 107166.

Geissdoerfer M., Savaget P., Bocken N.M.P. & Hultink E.J. (2017) The circular economy – a new sustainability paradigm? *Journal of Cleaner Production*, 143, pp. 757-768.

Geormas, K. & Glaveli, N. (2019) The Undelivered Potential of the Greek, Economic Crisis Born. Στο *Social and Solidarity Economy*. Chapter: Local Sustainable Development: The Case of Greek Social Cooperative Enterprises.

Hainz, C. (2013) Do cooperatives create social trust? *Small Business Economics*, 40(2), pp. 253–272. <https://doi.org/10.1007/s11187-013-9494-8>.

Hulgard, L. (2011) Social Enterprise and Social Innovation: Initiatives in Europe. *EMES European Research Network*, 18(1), pp. 59–75.

Hulgård, L. (2011) Social economy and social enterprise: an emerging alternative to mainstream market economy?., *China Journal of Social Work*, 4(3), pp. 201–215. [doi:10.1080/17525098.2011.619643](https://doi.org/10.1080/17525098.2011.619643)

Jayasooria, D. (2020) Social Solidarity Economy and Its Implications for Policy and Practice, *Journal of Developing Societies*, 36(1), pp. 1–20.

Kah, S. (2024) *Social Enterprise, Reference Module in Social Sciences*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-13701-3.00088-8>.

Kalogeraki, S. & Papadaki, M. (2018) Exploring the Social and Solidarity Economy Sector in Greece, Spain and Switzerland in Times of Crisis. *American Behavioral Scientist*, 62(6), pp. 856–874.

Kalogeraki, S. & Papadaki, M. (2018) Social solidarity economy initiatives in Greece: A mapping exercise. *East–West Journal of Economics and Business*, 21(2), pp. 153–172.

Katomeris, S. (2019) *The Social and Solidarity Economy entities in Greece. The legal framework (4430/16)*. Barcelona: Mataro Research Institute.

Kerlin, J.A. (2006) Social Enterprise in the United States and Europe: Understanding and Learning from the Differences. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 17(3), pp. 246–263. [doi:10.1007/s11266-006-9016-2](https://doi.org/10.1007/s11266-006-9016-2).

Kostas, A. (2024) Social entrepreneurship and local development: Case study of the Limited Liability Social Cooperative of Kavala, *Social Cohesion and Development*, 17(2), pp. 117–134.

Kotsios, S., Krommyda, V. & Gavroglou, S. (2019) *Social and Solidarity Economy in Greece: The Role of SSE in Relation to Local Labour Markets*. United Nations Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy (UNTFSSSE).pp. 9-10.

Kourachanis, N. (2019) From camps to social integration? Political developments and refugee integration in Greece. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 39(3/4), pp. 221–234.

Kretsos, L. & Syrett, S. (2021) Social and Solidarity Economy in Greece during the COVID-19 pandemic: resilience and adaptation strategies. *International Journal of Social Economics*, 48(12), pp. 1774–1790.

Lan, H., Zhu, Y., Ness, D., Xing, K. & Schneider, K. (2014) The role and characteristics of social entrepreneurs in contemporary rural cooperative development in China, *Asia Pacific Business Review*, 20(2), pp. 379–400. [doi:10.1080/13602381.2014.929300](https://doi.org/10.1080/13602381.2014.929300).

Laville, J.-L. (2010) “Solidarity Economy”. Στο Kawano, E., Masterson, T. and & Teller-Elsberg, J. (Επιμ.), *Solidarity Economy I: Building Alternatives for People and Planet* (pp. 18–29). Amherst, MA: Center for Popular Economics.

Laville, J.L. (2010) The Solidarity Economy: An International Movement, *RCCS Annual Review*, 2, pp. 205–232.

Laville, J.L. (2014) *The social and solidarity economy: A theoretical and plural framework*. London: Routledge.

Laville, J.L. (2023) “Origins and histories of the social and solidarity economy”. Στο Ilcheong Yi et al. (Επιμ.), *Encyclopedia of the Social and Solidarity Economy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Loukopoulos, A., Sotiriopoulou, A. & Kontonasaïou, E. (2022) Mapping and interpreting the evolution of social enterprises in Greece, *East–West Journal of Economics and Business*, 25(1), pp. 1–30.

Molina, R., Sanz, C., Petrou, A. & Väisänen, J. (2025) Uniqueness of the Training Needs of Social Enterprise Professionals: A Comparative European Study. *Sustainability*, 17(13), p. 5845.

Moss, T.W., Short, J.C., Payne, G.T. & Lumpkin, G.T. (2010) Dual identities in social ventures: An exploratory study. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(4), pp.805–830. <https://doi.org/10.4337/9781849806947>

Moulaert, F. & Ailenei, O. (2005) Social economy, third sector and solidarity relations: A conceptual synthesis from history to present, *Urban Studies*, 42(11), pp. 2037–2053. [doi:10.1080/00420980500279794](https://doi.org/10.1080/00420980500279794).

Nasioulas, I. (2012) Social Cooperatives in Greece: Introducing New Forms of Social Economy and Entrepreneurship *International Review of Social Research*, 2(2), pp. 151–171.

OECD, (2022). *Legal Frameworks for the Social and Solidarity Economy*. Paris: OECD

Opstal, W.N. (2023) Cooperative pioneers: The legacy of Rochdale and beyond. *International Encyclopedia of Civil Society International Encyclopedia of Civil Society*. pp 1–3.

Papageorgiou, D., Gkiotsalitis, I. & Markaki, M. (2022) Social cooperatives and circular economy: Opportunities and constraints in Greece. *Journal of Social Entrepreneurship*, 13(2), pp. 197–216.

Ribas, W.P., Pedroso, B., Vargas, L.M., Picinin, C.T. & Freitas Júnior, M.A.d. (2022) Cooperative Organization and Its Characteristics in Economic and Social Development (1995 to 2020), *Sustainability*, 14(14), 8470. [doi:10.3390/su14148470](https://doi.org/10.3390/su14148470).

Scholz, R., Kalcik, R. & Plepys, A. (2020) Circular Social Economy: A Conceptual Framework, *Journal of Cleaner Production*, 262, 121381.

Sdrali, D. (2020) Factors determining the sustainability of social cooperative enterprises in the Greek context, *Journal of Social Entrepreneurship*, 13(3), pp.1-22. <https://doi.org/10.1080/19420676.2020.1758197>

Seda, A. & Ismail, M. (2020) Challenges facing social entrepreneurship: The implications for government policy in Egypt. *Review of Economics and Political Science*, 5(2), pp. 162–182. [doi: 10.1108/REPS-03-2019-0036](https://doi.org/10.1108/REPS-03-2019-0036).

SEWF – Social Enterprise World Forum (2020) *Desk Research on Social Enterprises Needs and Challenges – Greece*.

Sotiropoulos, D. & Bourikos, D. (2014) Economic Crisis, Social Solidarity and the Voluntary Sector in Greece. *Journal of Power, Politics & Governance*, 2(2), pp. 33-53.

Staboulis, M. & Papagiannis, G. (2021) Regional specialization, sustainable development and social economy: The case of Western Macedonia region. *Greek Review of Social Research*, 157, pp. 31–62.

Streinzer A. (2018) Doing economic relations otherwise: everyday politics of solidarity in the TEM currency network in Volos, Greece. *EthnologiaEuropaea*, 48(1). [DOI:10.16995/ee.1951](https://doi.org/10.16995/ee.1951)

Theodossiou, I., Polychroniou, P. & Balourdos, D. (2019) Solidarity economy, social and cooperative enterprises: The view of citizens in Greece, *African Journal Of Business Management*, 13(2), pp.58-70. [DOI:10.5897/AJBM2018.8699](https://doi.org/10.5897/AJBM2018.8699)

Thompson, M. (2020) Social Economy and Social Enterprise. *International Encyclopedia of Human Geography* (Second Edition). pp. 239-247.

Tran, T.T.T. & Schaeffer, V. (2024) Barriers to social enterprise growth in developing countries: Proposition of a multilevel approach. *Social Enterprise Journal*, 20(5), pp. 633–653. [doi:10.1108/SEJ-05-2023-0054](https://doi.org/10.1108/SEJ-05-2023-0054).

Trivedi, C. & Stokols, D. (2011) Social Enterprises and Corporate Enterprises: Fundamental Differences and Defining Features, *Journal of Entrepreneurship*, 20(1), pp. 1–32. [DOI: 10.1177/097135571002000101](https://doi.org/10.1177/097135571002000101)

Tsobanoglou, G.O. (2012) Barriers to Participation in the Social Economy in Greece. *Oñati Socio-Legal Series*, 2(2), pp.104–129.

UNRISD (2023) *Social and Solidarity Economy for the Sustainable Development Goals: Spotlight on the Social Economy*. Geneva: UNRISD.

Utting, P. (2015) *The challenge of scaling up social and solidarity economy. Social and solidarity economy: Beyond the fringe (pp. 1-3)*. London: Zed Books.

Utting, P., van Dijk, N. & Matheï, M.-A. (2014) *Social and Solidarity Economy: Beyond the Fringe*. Occasional Paper 10: Potential and Limits of Social and Solidarity Economy. Geneva: UNRISD.

Zafeiris, K. & Agelopoulos, G. (2023) Culture and cohesion: Community-driven development in rural Greece through social economy initiatives. *European Planning Studies*, 31(4), pp. 623–641.

Zaimakis, G. & Nikolaidis, E. (2022) *Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία: Συνεταιρισμοί και κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα*. Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Ελληνόγλωσση

Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. (2024). *Στοιχεία έως 23 Ιουλίου 2024 – Δήμος Βόλου*. Αθήνα: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Δήμος Βόλου – Κέντρο Κοινότητας (2025): Παρεχόμενες υπηρεσίες και ρόλος.

ΔΥΠΙΑ (2025): Μητρώο ανέργων Απρίλιος 2025 – στοιχεία Περιφέρειας.

Ελληνική Δημοκρατία (2016) *Νόμος 4430/2016 – Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις*. ΦΕΚΑ' 205/31.10.2016.

ΕΛΣΤΑΤ – Δημογραφικά Νέα (2024). *Η δημογραφική εικόνα μιας Περιφέρειας: Θεσσαλία Ι*, αρ. 47.

ΕΛΣΤΑΤ (2024): Ανεργία Περιφέρειας Θεσσαλίας, 4ο τρίμηνο 2024.

Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. Μαγνησίας (2020). *Ετήσια Έκθεση Δράσης*. Βόλος: Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο.

Κέντρο Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. Μαγνησίας (2020) *Έκθεση για την ανάπτυξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στη Μαγνησία*.

Κωνσταντινίδης, Γ. (2023). *Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα: Προοπτικές και προκλήσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Λειτουργία Κέντρων Στήριξης Κ.ΑΛ.Ο. στον νομό Μαγνησίας και αύξηση εγγραφών 2016–2019.

Ν. 4019/2011, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», ΦΕΚ Α'216/30-09-2011.

Ν. 4430/2016, «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α'205/31-10-2016.

Νικολόπουλος, Τ. & Καπογιάννης, Δ. (2012) *Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία: Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*. Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων.

Ντούλια, Ε. (2017) *Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.

Υπουργείο Εργασίας (2019). *Ετήσια Έκθεση για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Κ.ΑΛ.Ο.

Υπουργείο Εργασίας (2020). *Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2019-2020*. Αθήνα: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Υπουργείο Εργασίας (2024) *Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο.* επίσημα στοιχεία εγγραφών και δραστηριότητας.

Online

AD HOC Κοιν.Σ.Επ. (2025) *Επίσημη ιστοσελίδα*. Διαθέσιμο σε: <https://ad hoc-volos.weebly.com/>

ANKA, (2016). *Social Economy Ecosystem: The Case of Karditsa*. Karditsa: Αναπτυξιακή Καρδίτσας. Διαθέσιμο σε: https://www.anka.gr/images/programs/OBCD/Social_Economy_Ecosystem_The_case_of_Karditsa.pdf

CityMaps (2023). *Αξιολογήσεις για την Κουζίνα Αλληλεγγύης Βόλου*. Διαθέσιμο σε: <https://citymaps.com>.

Deepart Κοιν.Σ.Επ. (2025) *Επίσημη σελίδα στο Facebook*. Διαθέσιμο σε: <https://www.facebook.com/deepartkoinsep/>

European Commission, 2023. *Social Economy Gateway – Greece*. Διαθέσιμο σε: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/my-country/greece_en

foreis-kalo.gr (2020). Κέντρο Στήριξης Κ.Α.Λ.Ο. Μαγνησίας. Διαθέσιμο σε: <https://foreis-kalo.gr/kentra/kentro-stirixis-kalo-magnisias>

Gaia Prespa ΚοινΣΕπ. (2018). *Agroecological multifunctional farm in Lychena Prespa*. Διαθέσιμο σε: <https://enallaktikos.gr/kd/gaia-prespa-koinsep/>

enallaktikos.gr (2018). *Αγκαλιά Ζωής ΚΟΙΝΣΕΠ – Παρουσίαση και δράσεις*. Διαθέσιμο σε: <https://enallaktikos.gr/kd/agkalia-zois-koinsep/>.

iefimerida (2023) *Καθηγητής Βαφείδης για Παρασητικό: τι έδειξαν οι μετρήσεις στο νερό*.

Kodiko, (2016). *Νόμος 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016)*. Διαθέσιμο σε: <https://www.kodiko.gr/voμος-4430-2016>.

koinsep.org, (2024). *Νόμος 4430/2016 για την ΚΑΛΟ και την ανάπτυξη των φορέων*. Διαθέσιμο σε: <https://koinsep.org/βελτίωση-ποιο-λειτουργικός-ο-νόμος-4430/>.

koinsep.org, (2024). *Υποχρεώσεις και ευθύνες ΚοινΣΕπ*. Διαθέσιμο σε: <https://koinsep.org/υποχρεώσεις-που-έχουν-οι-κοινσέπ/>.

La Petite Cantine Project (2025) *Κριτικές*. Google. Διαθέσιμο σε: https://www.google.com/search?sca_esv=30494ee3fecafa56.

MDPI – Water (2024) Koussis, Mamassis & Koutsoyiannis, *Post-analysis of Daniel extreme flood event in Thessaly*. DOI:10.3390/w16070980.

OECD-OPSI, (2019). *synAthina: Lessons Learned Report*. Paris: OECD Observatory of Public Sector Innovation. Διαθέσιμο σε: https://oecd-opsi.org/wp-content/uploads/2019/03/synAthina_lessons-learned_2_spreads.pdf.

RIPESS (2022). *Global Vision for a Social Solidarity Economy: Convergences and Differences*. Διαθέσιμο σε: <https://www.ripess.org>.

Sea and see.gr (2024). *Sea and See – Περιβαλλοντικές δράσεις*. Διαθέσιμο σε: <https://seaandsee.gr>.

Wikipedia, (2024). VIO.ME. Διαθέσιμο σε: <https://en.wikipedia.org/wiki/VIO.ME>

Δήμος Βόλου – Διεύθυνση Καθαριότητας & Ανακύκλωσης (2025) *Αρμοδιότητες και στοιχεία επικοινωνίας υπηρεσίας*. Διαθέσιμο στο: dimosvolos.gr/el/dieuthunsi-kathariotitas-anakuklosis

Δήμος Βόλου – Κοινωνικές Υπηρεσίες (2025) *Κοινωνικό Φαρμακείο*. Διαθέσιμο σε: dimosvolos.gr/el/koinonikes-upiresies

Δήμος Βόλου – Κοινωνικό Παντοπωλείο (2025) *Πληροφορίες λειτουργίας*. Διαθέσιμο σε: dimosvolos.gr/el/koinoniko-pantopoleio

Δήμος Βόλου – Ξενώνας Φιλοξενίας Γυναικών (2025) *Υπηρεσίες προστασίας θυμάτων έμφυλης βίας*. Διαθέσιμο σε: dimosvolos.gr/el/ksenonas-filoksenias-gunaikon-thumaton-bias-dimou-bolou

Ειδική Γραμματεία ΚΑΛΟ, (2023). *Ετήσια Έκθεση ΚΑΛΟ 2021-2022*. Αθήνα: Υπ. Εργασίας. Διαθέσιμο σε: <https://kalo.gov.gr/>.

ΕΚΚΕ – Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (2022). *Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα: Χαρτογράφηση, δυναμική και προοπτικές*. Αθήνα: ΕΚΚΕ.

ΕΛΣΤΑΤ, (2018). *Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί – ΑΕΠ 2009–2016*. Ελληνική Στατιστική Αρχή. Διαθέσιμο σε: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL80/->.

Έργον ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., Διαθέσιμο σε: https://enallaktikos.gr/kd/ergon-koinsep/#goog_rewarded/.

ζΒόλος Κοιν.Σ.Επ. (2025) *Επίσημη σελίδα στο Facebook*. Διαθέσιμο σε: <https://www.facebook.com/zvolosgr/>

Καμινάδα Κοιν.Σ.Επ. (2025) *Επίσημη σελίδα στο Facebook*. Διαθέσιμο σε: https://www.facebook.com/kaminada.volos/?locale=el_GR

ΚΕΚΠΑ-ΔΙΕΚ (2022) *Κέντρο Κοινότητας Δήμου Βόλου – Ανακοίνωση ΣΟΧ/ΠΕΠ Θεσσαλίας*. Διαθέσιμο σε: kekpa.gr

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. «KannaBio», (2025)., Διαθέσιμο σε: <https://www.kannabio.gr/>.

Κουζίνα Αλληλεγγύης Βόλου (2023). *Σχετικά με εμάς*. Διαθέσιμο σε: <https://www.kouzinavolos.gr>.

Κουζίνα Αλληλεγγύης Βόλου (2025) *Δημόσιες αξιολογήσεις και σχόλια χρηστών*. Facebook.

Παγκόσμια Αγκαλιά (2020). *Παγκόσμια Αγκαλιά – Στόχοι και δράσεις*. Διαθέσιμο σε: <https://www.worldhug.gr>

Παγκόσμια Αγκαλιά Κοιν.Σ.Επ. (2023) Δημόσια ανακοίνωση για στήριξη Συλλόγου ΑμεΑ «Αργοναύτες Βόλου». Διαθέσιμο σε: <https://www.worldhug.gr>

Πορεία Υγείας Κοιν.Σ.Επ. (2023) Δημόσιες αξιολογήσεις και σχόλια χρηστών. Facebook.

Πορεία Υγείας (2024). Ποιοι είμαστε. Διαθέσιμο σε: <https://poreia-ygeias.gr/>.

Σύν Τοίς Άλλοις Κοιν.Σ.Επ.,(2025). Συλλογικής & Κοινωνικής Ωφέλειας, Διαθέσιμο σε: <https://www.synta-scoop.eu/portal/>.

Το Χοντρό Μπιζέλι (2025) Κριτικές στο TripAdvisor. Διαθέσιμο σε: https://www.tripadvisor.com.gr/Restaurant_Review-g189507-d6485547-Reviews-To_Chontro_Mpizeli-Volos_Magnesia_Region_Thessaly.html